

2019 JAVNAĀ ĢRĀTA

297
VASARA 2019

JAUNĀ GAITA

RAKSTU KRĀJUMS KULTŪRAI UN BRĪVAI DOMAI

ISSUE 297
SUMMER 2019

Jaunā Gaita, published since 1955, is a Latvian quarterly devoted to literature, the arts, and the discussion of ideas.

Editor-In-Chief

Juris Žagariņš
Phone: 413-732-3803; 413-519-8266
juris.zagarins@gmail.com

Art Editor

Linda Treija <lindatreija6@gmail.com>

Literature Editor

Vladis Spāre <vladis.spare@gmail.com>

Contributing Editors

Dace Aperāne, Voldemārs Avens,
Vita Gaiķe, Lāsma Gaitniece,
Anita Liepiņa, Maija Meirāne,
Juris Šlesers, Lienīte Medne-Spāre,
Lilita Zaļkalne

Business Manager

Tija Kārkle
2804 NE 172nd St.
Ridgefield, WA 98642, USA
tijalaura@comcast.net

JG home page and archive
<jaunagaita.net>

Subscription rates:

1 year: USD 39 = CAD 53 = EUR 35
2 years: USD 76 = CAD 102 = EUR 68
Single issue: USD 10 = CAD 13 = EUR 9

All other currencies at prevailing
exchange rate

Published by Jauna Gaita, Inc.
121 Harvard Street
Springfield, MA 01109-3821

Contributions are tax-deductible
in the USA.

Printed by SIA Drukātava, Rīga, Latvia
and
TigerPress, East Longmeadow, MA, USA

ISSN 0448-9179

65. GADAGĀJUMS 297. NUMURS – VASARA S A T U R S

D Z E J A

- 2 Bārbala Simsons
- 8 Andis Surgunts
- 12 Reinis Runcis
- 19 Eduards Aivars

P R O Z A

- 26 Andris Habermanis. Svētā Valta dzīves apraksts
- 32 Mārtiņš Zelmenis. Neapsolītā zeme
- 37 Kristīne Ilziņa. Melnās vistas olas
- 39 Monika Zīle. Dominikas biķeris

M Ā K S L A

- 45 Linda Treija. Anna Baklāne
- 2, 7, 18, 46, 56, 73 Annas Baklānes gleznas
- 47 Vilis Inde. Vija Celmiņa

M Ū Z I K A

- 49 Lāsma Gaitniece. Jānis Zālītis

A K T U A L I T Ā T E S

- 52 Otto Ozols. Satversmes Aizsardzības birojs

G R Ā M A T A S

- 57 Indra Ekmane: *Dziesmu un deju svētki. Tradīcijas anatomija*
- 60 Viesturs Vecgrāvis: Māris Salējs. *Tuvošanās*
- 61 Lāsma Gaitniece: Andra Manfelde. *Vēja vīrs un mēs*
- 63 Lāsma Gaitniece: Varlams Šalamovs. *Kolimas stāsti*
- 65 Ojārs Spārītis: Priekšvārdi Ilgoņa Bērsona memoriālam

- 68 Gundara Pļavkalna piemiņai

70 D A Ž O S V Ā R D O S

76 L A B V Ē Ļ I

Uz vāka: Anna Baklāne. *Fox (Lapsa)*. 2017.
Eļļa uz audekla. 45×35cm

Anna Baklāne. *He plowed her, and she cropped.* 2016. Eļļa uz audeklu. 90×74cm

Bārbala Simsons

KARDIOGRAMMAS

* * *

vispirms mēs zaudējam pareizrakstību
burti maigi starp pirkstiem jūk
nevajag valodu valodu nevajag
pasauļu mūri no klusuma brūk

vēlāk pazuda pieturzīmes
kādas vairs zīmes ja pieturu nav
nevajag valodu valodu nevajag
mūsu rokas par visu vienojās jau

nozīmes krustu un šķērso plīvo
vārdi pelnos sabirst un dziest
nevajag valodu valodu nevajag
viļņojas ausma saullēkti briest

bezgala klusums starp mani un tevi
jau kuro reizi debesis pušu
skatos tev acīs
kur tagad iesim
mēs kas bez valodas palikuši

Dzeju rakstu jau vairāk nekā divdesmit gadu. Tomēr, atskaitot atsevišķu dzejoļu publicējumus ar pseidonīmu, līdz šim vēl nekad nebiju uzdrošinājusies to "laist tautās", jo atšķirībā no akadēmiskajiem rakstiem un grāmatu recenzijām dzeja ir ārkārtīgi intīma manas dzīves daļa. Četrdesmit gadu vecums laikam tomēr iezīmējis kādu robežšķirtni: radās vēlēšanās uzdrīkstēties un riskēt atklāt šo savas personības daļu, par kuru nezina pat mani tuvinieki.

Rakstu nesistemātiski, ar lielām pauzēm. Dzejoļu tapšanu iedvesmo tiklab folkloras un Bībeles teksti kā dziļi personiski emocionāli savijņojumi. Šai dzejas kopā esmu iekļāvusi dzejoļus, kas tapuši laikā no 1999. līdz 2019. gadam.

* * *

ar šo es apliecinu
izmaiņas pasaules kartē
jaunas līnijas
savieno mani un tevi
pārkrusto kalnus
izloka horizontu
robežas šķērso
(protams nelegāli)

ar šo es apliecinu
pasaules karte ir atcelta
līniju krustošanās
atzīmē skatienu ritmu
tavu acu krāsā pulsē jūras
okeāni ir asiņu bangas
upju likloči manējā kardiogramma
kalnu virsotņu likne tavējā

ar šo es apliecinu
zemeslode ir mīts
kā ačgārns galileo
vēlreiz zvēru pie ķeceru sārtiem
pasaulē ir tikai viena taisne
no manis pie tevis

meridiāni kartē atritinās kā mīlestības vēstules
paralēles izpleš rokas un metas ap kaklu
ar šo es apliecinu
robežas ir izdomātas
attālums ilūzija
pasaules karte ir atcelta

āmen

* * *

es tevi lūdzu
apcērt tās ilgu
virsošnes griezīgās
aptamborē tos sajūtu
žilešu asmeņus
apsedz tās maiguma
dunču smailes
vai tad tu neredzi ka es
noasiņoju

* * *

vairs nerunājam
novakares klusē
un tava balss krīt mežam otrā pusē
un aizsmok zvans un nedun jumta skārds
guļ ceļa smiltīs pusaprakts tavš vārds

viens vienīgs putna bērns uz telefona vadiem
kā tevi gaidot es caur mēmiem gadiem

un klusums gaišām platām acīm veras
prāts akli bālās atmiņsūnās ķeras
es gurda laiva lēnām grimstu rietā
bez skaņas jūra paliek manā vietā

stingst vientuļš putna bērns uz telefona vadiem
kā tevi gaidot es caur mēmiem gadiem

* * *

plīstošas vēnas pulsē delnās es tevi jūtu es tevi jūtu
siltas asinis sarunājas kas citādi būtu ja citādi būtu
apēda kailums baltu plīvuru asinis pārplūda dzīru namu
es tevi jūtu savās dzīslās savos kambaros zvanīdamu

es tevi jūtu vairogos savos zobena galā klusuma dunā
paiet gadi un impērijas tu vēl manās asinīs runā
klausies manas dvēseles melos plēs no manis sarkanu tāsi
es tevi jūtu plīstošās vēnās es tevi jūtu tu nepiekrāpsi

sarkani aizpeld ceriņu zari es tevi gaidu tālajos laukos
aizgāja brālis svešajā karā sarkanu zobenu dvēselē slaukot
apklāja tumsa pilsētu svēto apklāja katedrāles un bārus
es tevi jūtu tricošiem pirkstiem pārskaitot manus kapilārus

* * *

tik brīnišķi
kā apdziest zvaigžņu ceļi
kā norasojis krusts tev acīs skatās
pa lietu aizbrien tukši pūsmēteļi
un melni iztek ielas vēnas platās

tik brīnišķi
kā tevi aizmirsīšu
līdz kaulam, saknei, sasalušiem audiem
no asinszāles varavīksnes pīšu
ko pārklāt taviem baltiem kāzu galdiem

tik brīnišķi
par zemes gaišo pieri
klīst rietenis un manus kaulus mētā
pie desmit sāpēm pieskaitu vēl vienu
par tavās plaukstās iegleznotām rētām

tik brīnišķi
caur nosnigšanas mokām
caur nobrāztām un nedzīstošām rokām

tik brīnišķi
mans Dievs tu mani vadi
dus tavās rokās mani mūža gadi

* * *

izdziedāt vienā satrauktā elpā vienā gurstošā rietā
visu kas pāri galotnēm sāp visu kas saknēs smeldz
aizturēt balsis aizturēt elpu aizturēt manā vietā
dārgs šīs pasaule sudrabs smags šīs pasaules zelts

piegod man zeme tumšsārtā svētā es tev vairs nepiederu
smagi un svešādi sapņi skrien pulksteņa rādītājs klusē
pašu pēdējo elpu caur zemi dzerdama neizdzeru
apdziest atdziest un izplēnē viss pelni kreisajā pusē

apdziest atdziest un izplēnē viss ko kādreiz par savu saucu
mitrajā zālē pār manu galvu bez trokšņa mēnesstars krīt
runājas smilgas un vilkuvāles es klausos un nepārtraucu
guļ kā tās sešas pēdas uz sirds viss ko nepasacīt

* * *

pār pilsētu iet klusa saules elpa
un sāpes remdējot līst gaisā atpakaļ
skrien reti putni cits neviens pār vadiem
un atveras starp koku zariem ceļš

tas ceļš ko redz tik iekaisuši plaksti
pēc naktīm melna zelta atvaros
un aiziet smagas mazas putna kājas
pa ceļu to kas tūlīt aizvērsies

* * *

tu manu atmiņu Daugava ko es tev pateikt varu
lūgt lai tu pārstātu plūst prasīt lai pārstātu tecēt
atvari dziļumos verd baltas šļakatas lec
zibeņo ledus iet asinis nesarecē

ko es jums pateikt varu vilņi smagie un lēnie,
asaru bezdibens dzīles, dvēseli skalojot projām
aizteci Daugava aizteci bezmiega naktīm garām
aizplūsti pilna līdz malām es palikšu asiņojam

aizteci Daugava aizteci neba man tevi turēt
tevī man gaismas slāpes tevī man jaunības smieklī
aizteci augstajās velvēs norimsti siltajās rokās
es stāvēšu brīnīdamās cik sāpes pieminēt viegli

* * *

un viss taču piepildās dienā valsis pār sasistām rūtīm
vakaros palieku viena ar naktstaureņiem uz krūtīm
diena pleš nobrāztus spārnus un cer ka līdz apvārsnim tiks
vakars un atkal uz aisbergu stūrē mans titāniks

mirkļi un gaismas gadi sapnis un nogurums
tas arī viss ko vakari aizejot atstāja mums

diez kas gaida tai pusē kur krēslas iemaukti dzen
varbūt laime ko meklēju sen

* * *

es nevaru citādi
tikai aizvērtām acīm
cauri šo rītu lietu un ziedēšanu
gaišas sekundes birst ziedlapas birst no plakstiem
smaržaina zobena smaile noglāsta dvēseli manu

es nevaru citādi
tikai pirkstgalu pulsā
baltu un piemirkušu rīta valgumu smeļot
ar lūpām iezīmējot debesu rūtī to vietu
to logu caur kuru uz citām debesīm ceļot

es nevaru citādi
tikai iemauktu galā
rasainās krēpēs un drebošu pakavu šķindā
auļošu zemāk par zāli augstāk par horizontu
stāvēšu klusāk par gaismu uz nāvi un dzīvību rindā

ievas zied stiprāk par nāvi
joprojām tu kaut kur esi
uz debesīm debesīm vien upes un lūgšanas iet
es nevaru citādi
tikai par padošanos
pasaule ievas zarā
pasaule lūst un dzied

* * *

asinis netek dzīslās
asinis debesis tek
re viena kūpoša lāse
uz apvāršņa sūrst un deg

asinis tek pa kokiem
no stumbriem un vainagiem nost
asinis tek pa zemi
un skalojas zābakos

tek logos un māju sienās
ik dienas jo dzidrāka
tek manas Rīgas ielās
un līgavas plīvurā

visi baznīcu torņi
asiņu gaišumā rec
silti un sarkani viļņi
pret tiltu Daugavā lec

blāzmo rieti un lēkti
krēsla pār pilsētu jau
tikai mūsējās dzīslās
dzīslās asiņu nav

* * *

Lietus līst. Baiļu nav. Liepas zied.
Krekls slapjš. Klusums mans. Klusums tavš.
Vēja nav. Lāses rit. Vakars rāms.
Debesīs. Ierakstīts. Izlasāms.

Vēja nav. Rokas silst. Smagums gaist.
Lāses rit. Elpas plūst. Vienuviet.
Vārdu nav. Mirkliis šis. Vienīgais.
Baiļu nav.
Baiļu nav.
Baiļu nav.

Liepas zied.

Anna Baklāne. *Daphnis Nerii*. 2016. Eļļa uz audekla. D-15cm

Skat. Līdās Trejās rakstu 45. lpp.

Andis Surgunts

* * *

rudenī slīgstošie ierunājas valodā ko es reiz
sapratis un turējis par savējo
caur instrukcijām apmaldījušies zvaigžņu
kartes zīmē
garlaicība izstaipās to grimasēs ceļgalos un
rāmajā slēdžu vilkšanā
kāds nometas ceļos kāds uzvelk dūmu
kāds atkāpjas no melnējošās siltumu
uzsūcošās jūras
pieķerot sevi bailēs piedzimt še vēlreiz

* * *

kā loģika ar vārās būtmes saltām
metamorfozēm galā tiek ko pieredz tavas
smadzeņu garozas šūnas prāta aptumsuma
zonā bezjūtīgās jušanas reāliju siluetus
netverošās redzes zonās agoniskas
konvulsijas iracionālu anarhiju izmociņās
patības iesvētības izsamisušo aristokrātiskā
kārtā tīrā mehānika sirdspukstos sāpes ir
izskaustas gaismas tumsas mija izzudusi ir
tikai polārās nakts aritmija kadri ar aklumu
pinas aklums ar apātijas dēmona ņirgām kā
dzeloņdrāšu maigā samtā ietinusies nāve
vēl nedzirdami runā bērnu runa bet uguns
mūžīgā jau tavas cigaretes galā grasās
dzist it viss jau spoguļojies aizkadrā ij vaiga
sviedros rakšana ij kāpšana kapā ij zemes
ēšana ij likisma trunēšana ij pavasara sulās
izlīšana

* * *

*iemet manas plaušas ūdenī tās piesūksies
ar planktonu kā vaļi un uz dziedēs kā zilizaļu
aļģu astu pāvu bari*
un būs še skumjas palikušas savā vaļā līdzās
tev līdz atminības ekshumēts es atkal nākšu
klāt ar kādu nieri aknu lillā lūpu bālu vaigu
pāri

Andis Surgunts (1984-2018) dzimis Preiļos, mācījies Preiļu Valsts ģimnāzijā. LU Teoloģijas fakultātē ieguvis bakalaura diplomu Humanitāro zinātņu un reliģijas zinātnē. Kopš 2005. g. publicējies žurnālā *Karogs*, laikrakstā *Kultūras forums*, interneta žurnālos *Satori*, *Punctum*. Diemžēl 33. gadu vecumā šis lieliskais, ļoti talantīgais dzejnieks noslīka jūrā. Šovasar iecerēts izdot Anda Surgunta dzejas krājumu. (V.S.)

* * *

es snaužu uz vēdekļa spārna man patīk
zemes dunoņas smieklī bet zeme
zeme ir smaga kā magma kas izlīst no
neiesildītas rīkles
un
dziedi
rau
nātres plūc bērnu rokas un ādā paliek
ietērptas pilis
bet mocekļi spļauj maigumu
zefirs
tu saki
kaut kas pazīstamāks par vaidiem un
pusmelnakts sodrējiem bet man tev netikt
pāri ne tev man naktī piezvanīt un sacīt es
tevi mīlu un uzņemos atbildību par pasaulē
banālāko vārdu izteiktību
jā skaists ir viņas skatiens un es secinu
secinu bet atpakaļ iet negribu

* * *

nevajag par mani ne par vienu nevajag

josifs brodskis

ja nu vienīgi par mani par kādu citu mazliet
par brodski par ūdeni gaisu nopīpētām
plaušām venēcijas kanālu trūdu smārda
pildītām atmiņām

ja nu vienīgi ar mani ar kādu citu mazliet ar
brodski mazliet pa ūdeni gaisu nopīpētās
plaušās venēcijas kanālu atmiņu ūdeņus
ievelkot

ja nu vienīgi mani kādu citu brodski ūdeni
gaisu caur nopīpētām plaušām plūstošu
venēcijas kanālu atmiņās

o a r h e o l o g o s

ar vārdu cirtņiem lāpstām un smalkām
slotiņām blandos bezmērķīgos meklējumos
cauri matērijas slāņiem aizrokoties līdz
pat vakuumam un atpakaļ ceļš ir smilšains
kolkas kāpu tuksnesī mūžsenu papirusa
strēmeli izroku un izlasu kas jauns kaimiņa
komunista fototēkā izskatīgo ģenina ģindeni
izkārpu gan telepātiju gan mentālu šņabi
un mēs jau runājam kā veci draugi ar
vērienu vajag rakt viņš saka tā lai rokat nagi
tik ļoti piesūcas ar matēriju ka vēl pēc nāves
turpina gadu desmitiem augt un paklausot
es roku kā epileptiķis krampjos raustīdamies
nāves pierē grebdams dzīvības buramzīmes
aplauztu nagu asiņojošiem pirkstgaliem
sintakses peripetijās komatu atradnes
atroku re, es tos salieku,,, ka biezs,,,,,,,,,
ka ne sa,, sk, a,,, i, tī,,,,,,,,,,,,,,,,,,,,,
,,,,,,,,,,,,,,,,,,,,,,,,,,,,,t

* * *

nesiet man ziedus augļus granātas
kosmētiku naudu to visu var iemanīt pret
neko vai zināt tā ir tikai saaukstēšanās
vitamīnu trūkums smadzeņu garozas
atūdeņošanās vai paralīze viss viens
guļot izviedrētu sāls kristālu sarkofāgā
un vērojot kā diagnožu lapeles zvēriņos
salocītas pār palodzi dejo

virdžīnijai vulfai

sen jau ar akmeņiem kabatās staigāju savu
grūtsirdību ar tiem cienāju it visas upes
savā apkaimē par ousas upi pārsaucis esmu
sen jau miris pirms vājprāts vēl ar mani
runāt sāka nāvei sevi iekūņoties ļāvu

pie debesīm vīdošo saules izdedžu stari
manas sāpju smaيدا grimasē savilktais
lūpas skarot čūlu zīmes atstāj vaigos rētas
iztaustot mirušo vēstīto tveru ar nolauztu
pildāmspalvas kātu tev gaisā atbildes rakstu

* * *

piegalies loterijās uzveic aids mīli jēzu esi
tehnokrāts tu taču to vari tu vari nevarēt
bet tas jau no citas operas izrādes ne no šīs
kurā diendienu gūzmā slīdoša konveijera
malā tev nenozīmīga statista loma kosmosa
dzīlēs izplēnot tavu gaitu atbalsij no klusas
kanibālu pilsētiņas kur pagrabos linčs
joprojām ar savu pirmo *bolex* mātes lillā
lūpu krāsas paliekas uzņem

* * *

sezonu maiņas traucējumu fonā uztvertie
signāli
par mīlestības dzimšanu hirosimā neko
nemainija
mūsu attiecību konstitūcija palika
nemainīga
ne jau ironija mūs sasaistīja
pēc plūdiem rokās sadevušies
slīkoņi kad nakts tramvajus gaidīja
un plēvspārņa kustībām tuvojās sajūta
ka skūpstī un apskāviēni ir vien sāpju
atvasinājumi

* * *

starp sauli mēnesi un pasauli
klejot no aizsaules uz sabiedrisko tualeti
ar monētām uz pievērtām acīm
ar hārona iedāvātu karti
kurā sīki atzīmētas
visas pieejamās prostitūtas

* * *

no nekustīgām skaņu platēm melodijas kā
garaiņi kūp
griesti noraso lejup pil beznošu
orķestrācijas miklums
istabas ir tukšas
pat ja mēs neesam šeit savās guļvietās
teātru čikstošajos krēslos
garderobistu atmiņās
vai aiz okeāna kāds mūsos klausās
un atbild ar animācijām sapņos
kurās neizšķirt
vai tie neradīti radījumi
vai kāda bojāta mērinstrumenta rādījumi
kurus ne nolasīt ne ignorēt

* * *

mans es tavs id
un pāris papagaiļu uzvalkos
ir lielisks komplekts
pavasara saradīšanai
glāzes patukšotas
pāris no balkona godam nomestas
plēves starp pirkstiem izstaipītas
debioloģizācijas kvadrātsakne apvilktā
ap pleciem kā miruša drauga apskāviens
savš savums neizpalicis
arī atstatumā starp smaidu uz lūpām
un mokām to noturēt
nedaudz tālāk no sagādīšanās
nedaudz tālāk no pievērtajām durvīm
tu nespēsi pārprast izeju

* * *

nekad nepaliec vienatnē ar sevi iemalko
apsēstību ar sabiedrību un ortodoksāli
dodies uz puļa pusi uz pusi ar savu
vienatni iežņaugtu nekustīgā dūrītē –
rokasspiediena brīdī atceries darvina sugu
izcelšanos paskaties pa labi vēlreiz pa labi
– vai tik neesi jau atkal viens

* * *

cilvēks ir forma mendelējeva tabulas
elementu kombinācijai tabula rasa kā
iedzēris saka botāniķis no blakus dzīvokļa
it kā oglekļa daudzuma atšķirības dažādos
organismos nozīmētu citas vientulības citus
vājrātus un dzēruma stāvokļus

* * *

kad pie pāvzilās jūras snigs kad es saņemšu
tavu roku (nav svarīgi vai tu tur būsi svarīgi
ka tava roka tur būs kad svarīgums būs tikai
margināls pieturpunkts uz bhagavadgītas
tirgoņu grimasēm ielās kas noasfaltētas
nocilvēciskotas un pamestas zudības miglā
kā nepieejami zemiskuma cietokšņi) un
tava roka (tava kuslā imaginārā nevienam
pat ne tev pašai nepiederošā roka) it
kā cenzdamās vairīties it kā līdz kaulam
mēģinādama sagrābt nenosakāma lieluma
fizikalitāti paliks stinga kā pirmlaikos
kā pirms pirmajiem sniegiem pirmajiem
atkušņiem vai atmiņu iespējamībām

* * *

pie nelabuma pierod
jāieklausās pusmūzā
vai jāatceras ko kāds nobela lekcijās lasījis
tad jau var izlocīt mugurkaulu
graciozi šūties un šķērēt
pa kg/h
vai tagad ir gavēnis
par ko ta stāsts
par akmens sizifa velšanu
vai kalna meklējumiem

tur jau tās sāls raktuves
tur jau tās sprandu lauztuves
ka galamērķis tikai birka
pie pakauša

* * *

vismazāk es pārvietojos pa kreisi bet patreiz
esmu pagājis dažus soļus pāri neskaitāmai
providencei un man šķiet ka manis nav tavā
sarakstā bet ledusskapī ir vēstuļu plauksts
priekš manas mēles un tur es atrodu
visus 'es un tu' un man šķiet ka visi šie
šķitumi ir paraugi kā kāda sašļukusi armija
dodas iekarot okeāna dzelmē guļošanas
jūraszvaigznes attopas ka pa televizoru
rāda šodienas atkārtojumu un paliek sēžam
mājās zem jumta zem skursteņa klajuma un
pamāt tu te nevari nevienam tikai pamātei
kas tev ādu kasīja pa vienam bitam bet
varbūt baitam

* * *

es atvērsu savas acis un tu aizvērsi savējās
vai arī otrādi tikai ne ceremoniāli – es
aizvērsu savas un tu atvērsi savējās tavā
skatienā atspēkotas būs visas teorijas
smadzeņu anfilādēs vairs nevienas
neatkārtas teritorijas izgājuši cauri spogulim
mēs būsīm aizmirsuši jebkādas kustības
trajektorijas

* * *

kaut putni apgrieztām sprandām turpina
aizsmakumā īdēt un trunējums iekrāso ādu
tumsnējos toņos tu neieraugi ne gaismu
tunēļa galā nedz arī kādu starojoši siltu
šķebinošu būtni kas tevi grasītos ar cigareti
uzcienāt vien esi gatavs apzvērēt ka esi
tīrā fikcija jaunava marija kas vājprāta
izvarota no savas dzīves atceras vien pāris
hodorovska leļļu jēzu kadrus

* * *

vairs es tev nekodišu
citādi jau salpetrī sadrūp ainava
no ģimnāzistes skatpunkta
nedefinējami abstrakta
un labi vien ir
ka es tāds pusplikš valkājos
pa smiltīs iemītām pēdām
trāpot te ieminumā
te stikla lausku kaudzītē
saule tomēr tikai viena
dalies ar mani savā žīdu maucībā
un dievs lai ar tevi
un visām velna būšanām

* * *

var jau būt ka vārdu un krāsu iezīmētie tēli
apdzīvo katrs savu poēzijas bezdibeņa malu
to diriģētājiem dreifējot katram pretī savām
mirāžām

tomēr nešaubīgi ka tāpat kā modiljāni
es iztirgotu savus darinājumus par pāra
frankiem lai tiktu pie dienišķās devas

un pēcāk par atlikumiem pirktu vārdus no
nabagajiem solomosa manierē

nez vai viņš spēja paredzēt ka poēzija kļūs
par padauzu kuru pat par pāra grašiem
neviens negribēs

pīmu smēķējošai sirēnai

zem šī tumsību ietverošā mūžību no
laika sargājošā kupola šai sēru esībā vien
vientulības klēpi mūsu abu siltums visapkārt
svešu būtņu elpu tvanā lietu liekums

virs mūsu galvām neapvārdojamā plašumā
krītoša komēta kā ledaina ilgu uguns ko
prometejs caur baiļu un ārprāta mulsuma
mirkljiem caur veltu upuru sāpēm un žēla
riebuma svētītam laikam pats sevī sadegot
cilvēkiem neatnesis

tai noraugāties kā kodolkarā bojā
gājušā pasaulē kā bāreņi kuriem slimnīcu
palātās bērniības izguļot brīnumu trūcis
kā bezjēdzības neveiklās rokās pāragri
nolietotojušies miesas mehānismi kā
machinae ex machina absurda drāmu
dialogos ar dievu kas runājušas

vien nemanīsim kā lūgsnu atbilde mūsu
pēdu maigi noglaustā zemē trieksies pirms
lietas caurskatīsim akli tapsim nedzirdīgi
pirms kurlumu caurklausīsim nejutīgi kļūsim
pirms bezjūtību iztaustīsim

kā savā astē iekodusies čūska laiks nimbos
ap pierēm visies un plīstošā kupola tūkstoš
šķembu šķindās prāts jautājot smiesies vai
tā tikai salta ilūzija mūžīgā ziemā kas mitusi
vai īstenība pirmsnāves skaistumā mūsos
kritusi

Reinis Runcis

* * *

man ir piecpadsmitgadīga mīlestība
kuru nevajag aplidot
iegūt pārsteigt vai iepriecināt
uzkāpt vai palīst apakšā
krist ceļos
vai censties nopirkt
neko no tā visa nevajag
kaut gan viņa būtu ar mieru
un sarauktu pieri
redzot visu te rakstīto sūdu
jo tas ko es jūtu
ir ilgas
pēc butānas akmens sirds
stāvajām kraujām
un upēs kritošā ledus
visus šos 15 gadus
kopš avārijas
man ir mīlestība
ar kuru varētu nosisties

* * *

parādi savu tumsu
nogurstu savējās
liekas tās nemaz nav
cik atomos jāizšķīst
lai izietu ārā bez bailēm
aizvērtu acu horizonti
un lietus padara
slimu to kas guļ iekšā
un stāv debesīs nekustīgi
zibens saknes
tikai tā var mēnešiem
dedzināt ceļus
svešā elpā
visums par lielu lai skumtu
es pārāk mazs
lai tā būtu

vēl vienam bezdibenim
atdots dibens

* * *

pasaka par tukšo telpu
labs uzraksts kapu piemineklim
bet šoreiz tā ir dokumentālā filma
visnotaļ mentāla
kas nav dokumentālā filma
ir taksometra rūtiņas

Reinis Runcis (1974) ir dzejnieks, kurš pēc autoavārijas ir ratiņkrēslā. Viņš ir autors dzejas krājumam *Healja* („Neputns”, 2011), bilingvālajam lirikas krājumam *Elementi* („Neputns”, 2014), kas izdots ar atdzeju japāņu valodā, kā arī grāmatai *Gaismas ķermenis* („Ameija”, 2016). Šajā publikācijā dzejoļi no topošā krājuma *Negaiss*.

uz franču dibenam
uzspilētiem brunčiem
blakus stūrei un priekšā durvīm
lēni vērdamās
kas kā puma saspringušo prātu
izšauj asociāciju lidojumā
lidojums pārvēršas par sarūsējušu ābolu
spaini
un noslānijas taisni zemē
pie kāpnēm kas ved uz gaisu
un picēriju
reāli smuka meiča izlec no mašīnas
un sāk sludināt jēzu
viņai sanāk bet man nē
līdz es apjautājos kā viņa iztēlojas paradīzi
es jau četras dienas nevaru padirst
varbūt šis palīdzēs

* * *

tā gribētos pamācīt
es taču arī neko tā īsti nemāku
veiksmīga guru galvenais pirmavots
bet man vēl ir kauns
ne pārāk daudz
kā beigtam zvirbulim
un viņa draudzenei stieplei

* * *

es pats izvēlos
savas apakšbises griežot ap pirkstu
gulēt pliks tavā priekšā
un nesatraukties

pagriez savējās
kaut kur
un radīsim vēju
vētru
ūdens glāzē

* * *

jā
esmu rupjš
tieši tik cik nepieciešams būt
rupjmaizei
iesaku ēst kopā ar gaļu
un aukstu sviestu
tad ar baudu atraugāties
un priecīgi secināt
jāiedzer

laime ir tepat
līdzās

* * *

no laimes izdzisušas zvaigznes
lampu radio
un cigarete
kaut tā visa nebūtu bijis

un tu to nevari
padarīt nebijušu
saplēst līdz diegiem un ar patiesu spēku
triekt pret nevainīgu sienu

jo šī nav grāmata
un te nevar apķēzīt malas
lapas arī nevar aizlocīt
nevar paostīt
un tīnderis
nerubī

pusnakts
papēžu ritmā

* * *

jums jau nevajag cilvēkus
jūs labprātāk drāztos ar dievu
un jūsu tikumi
tad būtu kopā saspiesti plikumi
un tas ir tikai normāli
tāpat kā normāli ir svētīt kareivjus
un vientuļu psihopātu izklaidēm būvētus
kuģus
tāpat ir normāli būt nenormālam
un neļaut par to
bērnu dārzā
un turēt kaķi aiz astes
kad tas jau izlīdis
sētas otrajā pusē

jautājums tikai
cik ilgi

* * *

cilvēki kas nomira bez monitora
nē viņu nebija daudz
un viņiem netrūka lielisku melu
cerību un loģu
svelpjošām spraugām
un nolupušu krāsu
rēģu

un grīdas dēļu
kas viņus var saskaitīt
un viņu elpu izmērīt
un kam tas vispār vajadzīgs

ja nenesit temperatūru
un nepalīdz uzbūvēt koncertzāli
tagad
upē
vai tu domā ka pazīsti
kādu šobrīd
diezgan stulbi runāt ar radībām pagātnē
sagaidot izpratni klātienē

* * *

cilvēku skriešanai četrpārus
nemaz ne tik sen
un gultā vēl tagad
ir pavisam vienkāršs izskaidrojums

tā ir visērtākā poza kā ielīst dirsā
un netraucēt citiem
vari pat izlikties esam piecēlies stāvus
tas ir stilīgi nodarboties ar jogu

* * *

nu nevajag makšķerēt
beigtā ezerā
vismaz elektrošoku iemet
lai uzrauj slapjo
no dibena stāvus
vara vīksnes ejakulācijā

ja nu izmet krastā
paskaties
tur vēl ir gana
tādu kā es dziļāk

* * *

tā ir kā tāda
burvja mācekļa spēle
uzrakstīt formulu un palaist to brīvībā
kāds nošaus putnu un atradīs
nevienam nav zināms liķi
vai varbūt vispār neko
visticamāk saulē degoša meža rumpjus
un ligzdas vakaram

kā variants medību inspektoru

* * *

nomet zemē divieli
rītam ir vienalga
un neko nedari
klausies kā tu atkal kavē
un skaties uz divieli
negulētā nakts ir beigusies
un tu nolem padzerties
izslēdz telefonu
aukstais alus
un tu palien zem gultas
nu
ko tur piebilst
tu savēlc muskuļus un atlaid
raujies ārā
strauji piecelies kājās
un zaudē samaņu
protams tu gāzies
un atkal esi zemē
no vaigu kaula pil kaut kas sarkans
un šķībi smaidīdams
tu piespied divieli brūcei

* * *

es skatos atspulgā
un nav tur nekā
izņemot ēnu

* * *

viņi kļūdās vienmēr
mani apavu ražotāji
es nekur neiešu
un nesperšu arī nevienam
kaut gan vajadzētu
un manas kurpes drusku par lielu
saglabās godu
varbūt pat sasniegs dzīvē vairāk kā es
lai viņi kļūdās
es tikmēr aicināšu pārdevēju uz kino
un tupeļu maģija
ļaus man to atspulgā zvērot kā ķirsim
vienalga
es mīlu tās visas
pat kedas

* * *

es eju pie mīlestības
un kaut kā vienmēr ir garām
ne tāpēc ka nereāls mērķis
to var pat pataustīt
ne tādēļ ka adresē kļūda
to var pat pārbaudīt
un nē tas nav dievs
vienkārši nepatīk
piedzerties

* * *

svaigi neērti
es iekļaujos pats savā blāvienā
kņud visas ietves
es degu
bet līdz pilsētas centram vēl tālu
un vispār
kas tās par freskas analogijām
neķītri baltas sienas
un tīra naida neuzvarētas dusmas
pulksteņa acī
nav vietas
un es apstājos

* * *

es esmu svētais gars
es esmu normāls
van gogs
nu un
mana lustra ir slima
bet klusē

* * *

ikea
sarežģīta caureja
bāla seja
visā visumā tā pat nav ideja

* * *

ja kāds man apbrīnojami pretīgi
ieteiks neticami noderīgu
vienalga ko
kaut ko tādu kas noderēs ikdienā
un ļaus vairāk laika
domāt
sarežģītu sūdu
tavā izpratnē
ko tad es iesākšu
pūtīšos gadiem ilgi
izmantošu vienalga ko ļoti ilgi
un neatcerēšos kas man to ieteica vairāk
nekā ļoti ilgi
respektīvi es būšu normāls

vismaz es tāds biju
līdz šo te
neuzrakstīju

* * *

tīra nakts bezmērķīgi glāsta tumsā drebošās
kara tehnikas kolonnas
ja tumsai varētu trāpīt tā paliktu dziļāka
bet mēs varam iznīcināt sevi
citos

es slauku pelnus hipofizē nešaubīgi arī uz
fobosa
labs skats
tramadola detonācija
ziloņu galvas jānovieto atpakaļ
lai tie miesīgi varētu izklīst un pašūpot
snuķi
infantils lietutiņš
varam sākt

* * *

ļoti ātra ar aizķeršanos skanoša gaisma
un lēna dzelzs
viļņi
idiotisma reljefs
zem nejūtīgas melanholijas cirtieniem
bailes nenomirt
laikā

* * *

laimei ir melnas acis
un melns apmetnis
kā viņas māsai nāvei
un neskaitāmās zvaigznes
neironos un debesīs
ir viņas matu dzirksteles
vienkārši jāpaklusē

* * *

koks pieliecas
un mana roka ar mirgojošo peli cimdā
kļūst par vēlvienu melnu lapu
kustībā par
atraušanos
no pilnīga miera un baudas šūpoties
ne pamosties
vēl mirkli
var pat redzēt zvaigzni
un nekas nepazūd
nekurienē

* * *

5:00

diena kautrīgi izpleš kājas
un iebāž dibenu tumsā
zili rozā un dažas baltas piepūstas vēnas
trakās kaijas un slinkās kodējas vārnas
sīkie perdeļi visi
gatavi grābt knābt un nogalināt
un tad kādā brīdī
saule ir ārā
es esmu ārā
un mums visiem ir baigi labi

* * *

rīta smēre debesu pamalē
kāds dzīvnieks ar spārnēm
paceļ galvu un ieskatās naktī
vārna uz kuces liķa
un palsa gaisma
neizlēmīgi klusē
bez mazākās kustības gaisā
blāzma lien
bet starp mums vēl nekas
elpo dziļi

* * *

es nevaru palikt jaunāks
bet varu
nospļauties par to

* * *

atlidoja protams naktī
kā jau melnam taurenim pienākas
un iesprūda lustras dibenā
palika žēl
mutere graciozi nenogāžoties
mēģināja džentelmeni izdabūt ārā
taču viņam tāda tirānija nelikās pieņemama
kādu laiciņu pēcāk
dīvainā ņemšanās ar dzeramo salmiņu
konkrēti izbesīja
un kā gandrīz nekad tādos brīžos
pieslēdzās saprāts
vajadzētu izskrūvēt spuldzi
tas protams palīdzēja
un likās viss
situācija atrisinājusies karma uzlabojusies
bet tas jau būtu pārāk vienkārši
nu jau nedēļu
nelūgtais viesis vairākas reizes dienā
pasācis ielidot painspicēt vai viss savās
vietās
divas lietas priecē
lampā vairs nelien un neķerc kā citi
sētas aeronauti

* * *

nogurums aizmidzis
klusums šņāc
pieci
pilsēta bez īpašām vajadzībām
vāc
pati sevi
savus rasā mirdzošos sūdus
dziesmu
svētki
jaucas pa galvu ar futbola skaņām
skaisti
atgāžas mute
jāpasnauž

* * *

vientuļa un trekna bite
domīgi laidelējas
un prāto
varbūt kādam iekost
taču pūznis sauc
un tu jau arī neesi nekāda bite

* * *

man patīk tas ko tu dari
vannā
bet tikai tad ja tu neesi
tas kas tu esi
ziepju burbulis

* * *

nostiepta āda
stingras lūpas
kā mežoņa bungas
gribētos iebāzt starp kājām un uzstīt
glēvas lūpas
noļurusi āda
kā aukstā gaļa bez pircēja
gribētos iespert
sēžu savā elektro tronī pie spoguļa
un vaicstos
vajadzētu atrast vidusceļu
lai negribētos
kas drīzumā
būs jādara šā vai tā
padomju liftam šauras durvis

* * *

gaisa ir tik daudz
ka tas sakarst
grābstās gar vaigiem
žņaudz
bet ne pārāk stipri
un prasās ārā
dzejolis par neko
un kolosālu dienu
jau kuro pēc kārtas
kā arī par pierašanu
karsti
bet varētu būt vairāk
izskatās ka sīrijā būs
ok
atgriežos skaitļu pasaulē

* * *

dievs
četros no rīta
ir sarāvies mazs
dusmīgs un nosarcis tup
mirkšķina man
un urbj
savu vientuļo aci
zem televizora

* * *

nebrīvē turētas
vistas olas
esot neveselīgas
labi
iznesu kasti ar olām pagalmā
rūpīgi ņemu pa vienai ārā
un turu
man rūp veselība
turu ilgi
kāda nokrīt
pienāk domīgs mincis
es nenovēršos
un tad paliek tumšs

lepni dodos atpakaļ
ēdīšu veselīgu omleti
un skatīšos 4.studiju

* * *

mūzika tik laba
ka sāk sāpēt vēders
bez ironijas
mana vecā 12 pirkstu zarnas rēta to jūt
pirms sirds
pat pirms kaimiņiem
un es griežu skaļāk
līdz galam
baudas konservu griežamais nazis
reti
neveselīgi
bet es bez tā nevaru
izslēdzu gaismas
klaviatūrai

* * *

dzīvjmīļa vakars
debeslapu dzīres ar diviem kokčikiem
koķetējoša pārdevēja
un tāds pats es
zirgi pie ceļojošā cirka tumsā
un ledainas olas
izdomas
nekādas
tikai helouvīns
pēc nedēļas
un veļas pasūtījums internetā
veļu laiks
un teātris tv
burtiski

* * *

ēnas neklīst
pēc dienas celtniecības
tur sevi kabatās
dažādās
un liekas slīpi
gar pašu zemi
gar kādu gan citu
un iestiepjas naktī līdz aknām
ak
cik tā ir krāšņa
nemiera lempji un haosa saules
klusuma ogles un izdzertas knaibles
taureņi vemj lai iedegtos spuldzes
un tek
eļļā iemērkti auni
gar guašas tērci falsetā

viņas
ir savā vietā

* * *

reiz
deviņas mušas
vēro mani
no vārnas mutes
tad putns aristokrātiski neveikli izkrīt
starp zariem
un paceļas gaisā
novembris
sēro
savā nodabā

* * *

viņa nemīl sevi
un nemīl brilles
mājās lai paliek stiklaini skati
varbūt kāds cits
iemīlēs viņas miglainās acis
pavedīs vismaz
pāri ielai

mušas arī
ir neatlaidīgas
sitas pret stacijas stikla sienām
un krājas zemē nāvīgā čupā
neierasti
parasti visādu huiņu es nepamanu
(viņa pamana mani)
un palaižu rindā pa priekšu gaļīgu opi
viņš neapmulst
palaiž pa priekšu puspliku meiču un aiziet
naudu tā arī neizņēmis
apmulstu es

Anna Baklāne. *Thief (Zaglis)*. 2016. Eļļa uz audekla. 41×33cm

Eduards Aivars

BALTĀDAINĀ DZEJNIEKA VĒSTULES II

NESTEIDZOTIES

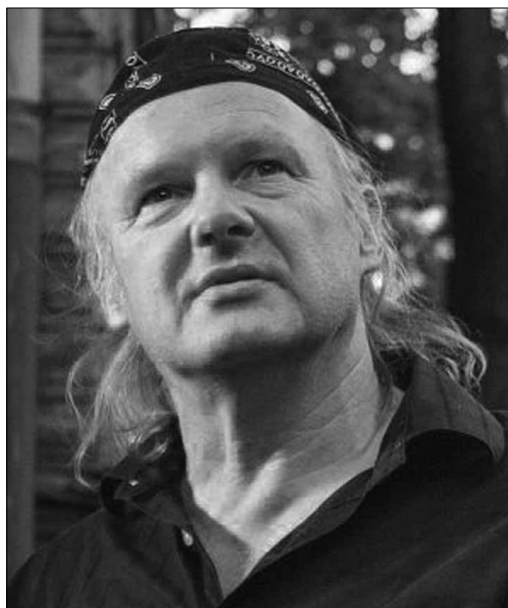
Divi vīri pie kamīna sēž
Sveces sen izbeigušās
Abi knibinās kaut ko
Beigās iemācās adīt
Viens visu laiku sprēgā latīniski
Otrs neuzskata to par augstprātību
Tikai atceras studiju laiku
Laiks plūst un kavējas reizē
Līdz svīst gaisma
Lēni izpūšot elpu
Ziema iet uz beigām

DIRIĢENTS NEKUSTINA ROKAS

Orķestris spēlē šķībi
Bet svētki ir izdevušies
Lai arī slēpjoties aiz kokiem
Pavasaris nāk ar brīvības aploksnēm kabatās
Daži koki ir neglīti
Taču tie nespēj izbojāt mežu
Dzīvnieki ievēl nāsīs gaisu

TIK MAZ CILVĒKU

Dzer no krūzes
Ieķērušies osā
Ka es nesaprotu
Kāpēc osa turpina būt
Ja
Nu
Kādreiz?
Ak
Jā –
Krūze ir
Jānes
Līdz
Galdam

Eduards Aivars, īstajā vārdā Aivars Eipurs (1956) ir viens no savas paaudzes redzamākajiem dzejniekiem, kurš regulāri publicē savus darbus kopš 1985. gada, taču žurnālā *Jaunā Gaita* šī ir viņa pirmā publikācija. Aivars sācis rakstīt un publicēties krietni vēlāk, nekā viņa vienaudži Klāvs Elsbergs un Amanda Aizpuriete, tāpēc pieskaitāms tādiem starppaaudžu dzejniekiem kā Edvīns Raups un Liāna Langa. Dzejnieks debitē 1991. gadā ar krājumu *Dejas*, kuram seko veselī divi krājumi 1996. gadā – *Jā* un *Ainava kliez*, kurš, kā atzinuši kritiķi, ir viens no diviem nozīmīgākajiem desmitgades krājumiem (otrs ir Raupa *Dzīvo damies*) un ar savu postmoderno pieeju ietekmējis jaunākus dzejniekus. Pagaidām autoram iznākuši deviņi dzejas un divi īsprozas krājumi. Eduarda Aivara dzeja antoloģijās un publikācijās, tostarp žurnālā *World Literature Today*, atrodama 14 valodās. 2018. gada pavasarī Lielbritānijā izdota grāmata *Phenomena* (Parādības), kurā galvenokārt ietverti dzejoļi no krājumiem *Parādības* (2016) un *Sakvojāžs* (2011), kā arī daži no vairākas balvas saņēmušā *Es pagāju* (2001) un atsevišķi jauni dzejoļi.

Autors dzimis Saulkrastu pusē, Pabažu ciema „Ainavās”, skolojies Saldū un Limbažos. Vēlāk dzīvojis Rīgā un Jelgavā. Ar pārtraukumiem studējis Latvijas Universitātē, kuru pabeidzis Baltu filoloģijas nodaļā. Prot arī romāņu valodas. Strādājis Dabas un pieminekļu aizsardzības biedrībā, Annas Brigaderes muzejā Tervetes „Sprīdišos”. Guvis ievērtību ar savu darbu alkoholiķu rehabilitācijā Jelgavas psihoneiroloģiskajā slimnīcā „Gintermuiža”. Ieguvis izglītību arī psihoterapijā. Kopš 2005. gada ir dzejas, vēlāk arī prozas konsultants Latvijas Rakstnieku savienības projekta „Literārā akadēmija” ietvaros. Strādā ar visu paaudžu autoriem. Darbojas Baltijas Asamblejas žūrijā, Dzejas dienu padomē, Valsts Kultūrkapitāla fonda ekspertu grupā. Raksta slejas par kultūras jautājumiem *Latvijas avīzē*.

Šeit lasāmi dzejoļi no jaunā, vēl topošā krājuma.

(V.S.)

DZEJOLIS PAR TO, KA EZĪTIS AIZDOMĀJIES IEVĒRA DIEGU PILNĪGI VISĀS SAVĀS ADATĀS

Bija labi mirkli justies kā zirneklim savā šūpuļtīklā
Uz brīdi ezītis zaudēja līdzsvaru
Par laimi, zeme bija tuvu

KOPDZĪVES LIKUMS

Man nepatīk šī civilstāvokļa aktu reģistrācijas lēdija
Man šķiet, ka viņai pašai galīgi neiet
Un kuri tad būs tie liecinieki, tik daudz draugu
Mācītājs arī ne visai
Nejauši dzirdēju, ko viņš teica pērminderim:
„Tā sieviešu sišana tāda štrunta problēma vien ir”
Man par maz ar vienu baznīcu, es būtu laulājies visās uzreiz
Dievs salaulā mūs katru dienu ārpus tām
Ja mēs abi tam ticam
Es mīlu Tevi, gribu būt ar Tevi kopā
Novēcot un atjaunoties
Un ja Tevi nelaidīs pie manis slimnīcā
Tad mani ar visu slimnīcu ielaidīs Tavos sapņos

NARCISES APLŪKO MANAS GALVASSĀPES

Zaļļu pilna māja
Viņi grib arī bezdelīgu ligzdas
Velns iekāris kaklā manu mazo pirkstiņu
Pagaidām

DZEJOLIS PAR TO, KA NEVIENS NO SIMTS APTAUJĀTAJIEM VAKAR NEBIJA GĀJIS CIEMOS BEZ ZVANIŠANAS, NEVIENS NEBIJA SKATĪJIES ĢIMENES FOTOALBUMUS, NEVIENS NEBIJA RAKSTĪJIS VĒSTULI AR PILDSPALVU

Ko, tad tu, mīļais, esi aptaujājis?
Es visu dienu daudzijos gar svešiem logiem, lai kāds salāpa manas pagīras!
Arī uz aizgājušās sievas foto skatījos cauru nakti, jo nespēju aizmigt
Un ar pagultē atrastu zīmuli aizmugurē uzšņāpu: „Maita”
Šodien būs jānopērk dzēšgumija

BALKĀNU MEITENES

Viena mani saukā par vecūksni
Otra nāk gultā
Un jau pēc brīža
Grib, lai ķeros pie dziesmas

LATVIJAI, PIRMĀS 100 KLASES JEB PAMATSKOLU BEIDZOT

Gaidāmas labas un teicamas atzīmes
Dziedāšanā un mūzikā
Tēlotājmākslā un sportā
Kā arī glītrakstīšanā
Tāpat uzvedībā
Vidusskolā lielāka uzmanība jāpievērš
Mājturībai

KAD MĒS DOSIMIES UZBRUKUMĀ

Un saņemsim pavēli šaut
Cilvēks ar īpašām vajadzībām
Kā vienmēr sauks: - Obligāti?
Un tikai tad šaus
Bet ja viņš aizmirsīs savu „obligāti”
Viņš pavērsīs stobru un sāks šaut pa savējiem
Tie, kas paliks dzīvi, to, nervozi smēķējot, pieņems
Jo tā būs tikai viena liela bezjēdzīguma sastāvdaļa

LAIKI MAINĀS

Un mēs slēpojam
Mākslīgos kalnos

TĀDS BRĪVĀKS VAKARS

Bērnu nav mājās
Un mēs nodarbojamies ar patriotismu
Guļam, saspieduši kopā kailās muguras
Katrs savā telefonā
Lasām Satversmi

LATVIJAI SIMTS

No Britānijas un Skandināvijas
Letiņi sabrauc – skūpstā un fotogrāfē
Vai patiešām simts? Jā!
Arī piecdesmit gadi Saulcerītes pozā
Skaitās

DIRIGENTE

Koris izmirst, visvairāk alti
Skate pienāks, kad visi būs nomiruši
Tomēr, vienalga, mēģinām – piedalīsimies!
Iznākšu priekšā viena pati
Un dabūšu pirmo vietu
Lai žūrija pirmoreiz redz
Kā dzied eņģeļi balti

NĀVE APKĀRT. PĒRS GINTS

Viņš nespēj nomirt tik ļoti
Ka nevis garā, bet miesā pārdzīvo savu miesu
Un savai nāvei netic
Vakar uzzināja arī par viņas aiziešanu
Paraudāt varēja tikai šorīt
Ne par nāvēm, kuras pasniedz kā statistiku
Bet par apziņas dārziem, kas ziedēja miesā
Nāca pie spoguļa Pēra galvā
Un bija statistika citur

NEKAS NAV TIK KANTAINS KĀ KARŠ

Trakais dzejnieks ielec šūpolēs
Turpat pie ienaidnieka priekšējām līnijām
Tās uzšūpo augstu
Ienaidnieks pārbīstas
Nemaz netulko zīmi
Atvelk spēkus atpakaļ
Uzvara ir izcīnīta
Antīkās pasaules stilā

KAMĒR NĀKOTNE STAMPĀ ŠURP

Varam paspēt dzīvot tagadnē
Pat divās –
Deklarētajā mucā un
Paisumā
Kas paceļ uzreiz
Visas laivas

DZEJOLIS PAR TO, KĀ BĒRZU KAPOS SABRAUC BĒRINIEKI AR
VISU ZĀRKU UN, PROTAMS, MIRUŠO, BET KAPS GRUNTSŪDEŅU
DARBĪBAS REZULTĀTĀ NAKTĪ IR AIZGRUVIS

Sākumā visi lamājas, arī mācītājs mazliet
Tad radi paņem lāpstas un aizber kapu līdz galam
Uz kapa saliek vainagus, bet mirušo aizved atpakaļ uz morgu
Nekāds Lācars gan no viņa nesanāk
Laikam kremēs

DZEJOLIS PAR VETERINĀRU OSVALDU, KURŠ, PĀRCĒLIES UZ
ANGLIJAS LAUKIEM, JOPROJĀM NEOPERĒ PILNMĒNESĪ

Pilnmēnesī ūdeņi kustas straujāk
Tostarp asiņu ūdeņi, tos grūti apturēt

PERSONĪGĀ LIETA

Ar zilām acīm
Pēc dabas mierīgs
Pret dzimteni pārsitis pieri

DZEJOLIS PAR TO, KA VIŅA OTRĀ ISTABĀ APSVER, VAI ESMU
SAJUCIS PRĀTĀ, BET ES ĒSMU UZLICIS AUSTIŅAS UN SKATOS TV
SPĒLI „VEIKSMĒ. INTUĪCIJA. PRĀTS”, PATLABAN ČUKSTĒDAMS
PRIEKŠĀ PAREIZO ATBILDI

Kas-pi-jas, Kas-pi-jas, Kas-pi-jas

DZEJOLIS PAR TO, KO ŠAJĀ SAĶARĀ (JŪSU SITUĀCIJĀ) BŪTU
TEIČIS MANS BIJUŠAIS KAIMIŅŠ, NELAIĶIS SANTEHNIĶIS
MARČELLO

Viņš teiktu: – Tas nav liktenis. Tā ir **nolaidība**.

ŅUJORKAS RUDENS

Sadeg divas nedēļas vēlāk
Tāpat kā kilometri un
Taksists, kurš nezina ceļu

DZEJOLIS PAR MELNAJIEM MATIEM UZ MAŠĪNAS BAMPERA

Tie pieder viens otram
Kaisle un noziegums

SUDRABS UZ EKVATORA

Dzelme iesvārsta zemi
Mēs apgūstam vecumu
Kā baltie Ameriku

KLUSUMA SKAŅAS

Tā kā smagi pilieni no rožu kātiem kristu
Tā kā ietu sienas pulkstenis
Tā kā Dievmāte uz tevi raudzītos
Tā kā vilcieni aiz mūriem aizdunētu

PIE SĀPĒM PIEROD UN NOGURST

Manu sirdi grauza žurka
Es bezspēkā gulēju
Nu jau iemilējies savā agonijā

Juris Rubenis vēl nebija beidzis svētrunu
Mēs jau noģērbāmies kaili
Un meklējām viens otrā ērces

DZEJOLIS PAR TO, KA LAIKA APSTĀKĻI ŠODIEN MAINĪGI

Lietus lāses papildina Lielupi
Peldētāji lēnā garā pārpeld dzimteni

DZEJOLIS PAR TO, KĀ MANA PAZIŅA IEPAZĪSTAS INTERNETĀ UN
KA VIŅAI JAU SAKRĀTI GANDRĪZ VISU PROFESIJU PĀRSTĀVJI,
BET NĒKAS NEIET UZ PRIEKŠU, JO VIŅA BAI DĀS KĀDU
UZAICINĀT PIE SEVIS MĀJĀS

Viņai ir arī atstādināts mācītājs
Kurš ir tā nogribējies
Ka krīt uz ateistēm

AR SEMIKOLIEM

Es gulēju pēcpusdienā, tad piecēlos, izdzēru krūzi kafijas un ieniru tavā saulē; pēc stundām minūtēm sekundēm pavēros pa logu un likās, ka jasmīni zied jūlijā; tāda ņirboņa kā vājredzīgam cilvēkam, kurš neviļus radījis impresionismu; es ieniršu un visu vakaru un nakti būšu tavā saulē kā vietā pirms un pēc izdomātas pilsētas, kurā reizē gaida un aizmirst par lietu, kura lāses vēl netaisās dzimt mākonī, kurš kā Venēras buča pāri peldot pieskaras kalna galotnei, kur arī dzīvo cilvēki

DZEJOLIS PAR TO, KĀ KAIJAS BEIDZOT KĀRTĪGI SALIEK JŪRĀ MĀKOŅUS

It kā nezinātu, ka gulta jāklāj katru dienu
Tā, kura „balta ļoti”
Šorīt kļuva par grupas vecāko

VIŅA MANI GAIDĪŠOT ETNAS PAKĀJĒ

Kamēr es atnesīšot Empedokla sandali
Kad es stundām ilgi nenācu, uzkāpa pati
Izvilka sandali no krātera viens un divi
Ar savām garajām burves rokām
Un spēcīgajiem pirkstiem

PAGULI AR KAĶI, KAM DZINTARA ACIS

Jūra šodien horizontu nemaz neuzvelk
Tāpat kā mute dziesmu
Piejūras vilcieni sirmajā vaigā
Un tava apdedzinātā plauksta
Kā dzīvības līnija plata
Guli ar kaķi, kam arī dzīve vēl priekšā
Kā bļodiņa vai kā aizkari

TAVĀ SUDRABOTAJĀ MAŠĪNĀ

Trīs zirgi sēž
Tu tos tikko dabūji laukā
No kaujas lauka
Aiz iemauktiem velkot
Visi trīs nāvīgi ievainoti
Aizmugures sēdekļi

MANĀ NAKTĪ RĪGĀ NOMIRA PĒDĒJAIS KRIEVS

Pamodos un raudāju aizvilkdamiem -
Kur mēs, latvieši, vieni paši liksimies?

Andris Habermanis

SVĒTĀ VALTA DZĪVES APRAKSTS

(pierakstīts viņa miesīgā brāļa, Ervīna vārdiem)

Esmu gatavs derēt kaut uz savu stūlbo pauri, ka neviens cits to nedarīs. Manā vietā vispār neko nedarīs. Nu brāļa gan, bet tas atkal savādāk. Baigi jau tracina, ka visu uzveļ taisni man. It kā es būtu kāda lokomotīve visai ģimenei, vai nez kāds tur gudrais no kalniem ar uzpampušām smadzenēm. Bet nu zinies. Uzliekas uz galvas, kā tas ledus gabals. Un tad vienkārši vairs nevaru nedarīt. Nu tā kā tagad. Nevaru nerakstīt par Valtu. Atrastos kaut viens, vai ne, kurš par viņu uzrakstītu labāk. Goda vārds, es tad klusētu tā, ka man visas ausis izsprāgtu.

Tātad, Valts ir mans vecākais brālis. Nu vispār viņu sauc Valters, bet mums tikai Valts. Viņam ir 21 gads. Pēc skata esam bišķīt tā kā līdzīgi. Bet tas tikai tā, ja baigi ieskatās. Nu vispār, ja kapitāli blenž virsū abiem. Un tad vēl piedomā klāt.

Ir tā, ka Valts nekad nerunā ar cilvēkiem. Nu vismaz man redzot. Bet nu viņš jau nerunā arī citreiz. Nesaka kautvai paldies pēc ēšanas, visādas labdienas un tādā garā. Vispār daž-

Andris Habermanis par sevi:

Esmu cilvēks un pieņemu vairumu tos pašus izaicinājumus, ko citi cilvēki man līdzās.

Vienu no tādiem – mācīšanos būt un radīt valodā. Arī tādēļ, lai būtu iespēja izstāstīt tiem, kas klausās un redz, un citiem, kas to darīs pēc manis.

reiz kāds no ģimenes ar Valtu parunā, bet viņš tā īsti nekad neatbild. Vienkārši neatbild un viss. Ja iet līdz galam, tad līdz galam, vai ne.

Nu es jau nezinu, vai Valts vispār saprot, ko sakām. Nedomāju gan, ka viņš vislaik tikai izliekas. Nu ja tā, tad Valts izliekas vienkārši nenormāli labi. Nu apmēram kā pārākais pasaules meistars šitenī ziņā. Bet viņš arī uzvedas kā tāds meistars. Piemēram, kad mēs kā stūlbeņi stresojam par visko vai uznāk aurošana pa visu māju. Tad Valts vienkārši sēž un smaida. Pilnīgi kā gaidītu, kad atslābsim un beidzot iebrauksim visās tajās lietās, vai ne.

Nu mani pašu sauc Ervīns, bet kāda šķirba. Dažreiz vecie citiem lej, ka esmu vienīgais bērns un tā. Nu bezmaz kā Valts pie mums būtu kāds ciemiņš vai kā. Kaut kā stūlbi sanāk, jo viņš taču ir mans vecākais brālis un arī dzīvojam vienā mājā.

Mājas iznāk kādus divus kilometrus no centra. Kaimiņos tie dzērāji Cukinski ar četriem sīciem, bet kopumā ir normāli. Pa ceļu uz priekšu vēl abi vecie Smēdnieki. Tas onkulītis tagad gan pa pusei paralizēts, un tā omīte saliekusies galīgā kliņķī. Pavisam noteikti neviens no viņiem nevar normāli pastaigāt. Un dažreiz viņiem te jāpalīdz. Ko darīsi, dautzdiem jau grūti ar šito vājprātu.

Skolā un citur centrā mūsējo pusi dažreiz saukā par kropļu galu. Nu tad vai zinies,

citreiz tā arī pasaku pretī, ka viņi paši pēdējie kropļi. Visbiežāk gan klapēju ar ausīm vai kaut kā tā. Lai jau ņemas, ja kas nav ar galvu riktīgi. Vispār tieši mani neviens nesauc par kropli, bet visu mūsu galu gan. Tētis ar pirms kādiem trim gadiem darbā iezāgēja rokā, bet viņš jau nav nekāds kroplis. Pielika atpakaļ roku un gandrīz normāli atkal darbojas. Un mamma arī ne. Mā visumā ir forša, bet strādā tajā zivju cehā. Liek bundžās tās stūlbās zivis vai arī zortē atsaldētās. Mājās no tām draņķa zivīm pilnīgi atkauties nevar. Smaka un tā.

Bet nu vai zinies, esmu nenormāli dusmīgs, es palieku vienkārši ārprātā nikns, ja kāds par kropli vai kaut kā tā nosauc Valtu. Pats jau zinu, ka brālim par to nekas. Bet laikam sadusmojos uzreiz viņa vietā.

Vienreiz gan baigi traki izgāja. Laikam otrajā klasē caur stikla durvīm izgrūdu vienu no septītās. Nu pilnīgi tā, ka tas švalis izsita durvīm stiklu ar pieri un vēl sagrieza roku. Bet ko man citu darīt. Ja tāds pajolis saka, ka Valts neiet uz skolu, jo kūti visādi izdarās ar lopiem. Tas pilnīgi uzsit asinis, vai ne. Protams teicu, ka viņš pats ir lops vai vēl ko tur. Šis vēl ierēca par mani. Tad tā riktīgi ieskrējos un pagrūdu no muguras. Un tad, zinies, švalis izmaucās caur tām durvīm un diezgan konkrēti sagrieza roku. Tā, ka asinis pa visām malām un tamlīdzīgi. Viena meitene vēl noģība kā kronis tam visam.

Vēlāk sēdēju direktora kabinetā un tad nu klausījos visas tās neļēdzības vienā laidā. Ja te ir kāds atpalikušais, tad tas ir mūsu diriķis. Un ko viņš teica? Lai nejauc iekšā brāli savās skolas lietās un netais tagad ģimenei kaunu. Tajā brīdī biju gatavs apzvērēt, ka netaisiju ģimenei kaunu. Teicu, ka vienkārši aizstāvēju savu brāli, bet nu, tas duriks neiebrauca un viss. Teica, lai brālis pats sevi aizstāvēt, vai kaut kā tā. Nu pilnīg kā gatavais debiliķis. Teikt, lai brālis pats šķaidā pa tāsi kaut kādam švalim, vai ne. Valts nemūžam nelīdīs kauties viena aitasgalvas dēļ, kurš pats laikam grib ar tiem lopiem izdarīties. Nu Valts jau vispār nekad nekad nelīdīs kauties, bet tas atkal savādāk. Es direktoram to visu arī pateicu. Ka Valts tišām nekad neko nav izdarījis nevienam vai arī pateicis ko sliktu. Pateicu, ka tiešām zvēru par to. Ka neļaušu visādiem mūļāpiem ņirgāties par savu brāli.

Vispār es parasti neraudu, bet nu toreiz gan pinkšķēju diezgan. Un diriķis palika kā stieni norijis. Kā jau pēdējais idiots, protams.

Vēlāk mā uzzināja. Teica, lai neņemot tādus aubē. Nu to lopu švali, saprotams. Par tādām padarīšanām citreiz liekot kolonijā. Direktoru gan jāklauša. Tas nekas, ka viņš nav ar pilnu rubli. Jāklauša ir un viss. Tik smalki viss te izdomāts, ka pilnīg nojūgties var.

Reizēm cilvēki par brāli sastāsta visādas lietas. Ārpus ģimenes par viņu nerunā pārāk labi. Ne galīg tā, ka runātu baigi sliktās lietas. Vienkārši neņem Valtu pārāk nopietni un viss. Daudzi arī viņu nemaz nezina. Valts jau arī nekad neiziet tālu prom no mājas. Dažreiz pie ārstiem vēl, bet kopumā gandrīz nekur. Nu pa āru pie mājas dažreiz vēl dzīvojas, kad normāli silts.

Tagad pabeigšu piekto. Pēdējā laikā neviens gan īpaši par Valtu neko nesaka. Visi izturas, kā man tāda brāļa nemaz nebūtu. Dažreiz vēl kāds pazīstams uzprasa, vai viņš joprojām neko sakarīgu nevar pateikt vai kā. Vai arī kāds baigais nazis ierēc un saukā par botāniķi, ja pēc stundām eju žūt tajā draņķa bibliotēkā. Lai taču rēc, cik uziet. Cilvēki vispār nesaprot, ko dara. Vai arī sadara galīgas stūlbības. Nu, kā tas mūsu direktors piemēram. Bet es jau ar reizēm pasaku, ko vēlāk riktīg nožēloju un tamlīdzīgi.

Ar to mūsu diriķi iziet cauri arī mēmakie joki, bet nu dažreiz kverplis laiž pilnīg pār stripu. Tā kā pagājušajā pavasarī, kad visiem te no skolas bija jādzenas pa talku. Obligāti, saproties. Man jau nav nekas pret talkām kā tādām, bet mūsu klasei atkal bija jākopj tas pats placis pie pieminekļa. Stūrainis akmens, kur uzlikta galva tam varonim, kas pirmais sagudroja mūsu pagastā novākt gaudotāju baru. Skolas talkas vienmēr gadās pēdējo stundu laikā, tāpēc katrs izklaidējas kā māc. Jau pēc pusstundas daži krāni no lielajām klasēm staigā ar cisternām rokās, cep desas un visai atklāti pa apli laiž miniša pudeli ar dzidro. Visi sīci un mēs tikmēr kā tādi pajoliņi grābjam tās stūlbās lapas, vācam zarus un vēl sazin kādus mēslus.

Nu jā, toreiz ar grābu lapas un skatos, ka tas mūsu diriķis stāv ar kaut kādiem bomāriem pie viņu mašīnas. Visu laiku ļerkšķ un

tā kā slepus velk ārā boniša pudeli. Nu tas štengrais brūnais. Man bija pagadījies tāds grābeklis kā pēdējais mēsls, ka jau gandrīz juka kopā. Baigi gribējās arī zināt, ko tas direktors tur talkas laikā dara. Piegāju un uzprasīju, kur var dabūt citu grābekli, vairāk neko. Diriķis turpina bazarēt ar tiem cie-miņiem, bet es tur stāvu blakus apmēram kā tukša vieta. Skolā viņš vispār tā nerunā, bet nu laikam bija pienācis attiecīgs brīdis. Uzprasīju otru reizi. Šis pamet ar gurķa galu uz tā draņķa pieminekļa pusi. Un es kā pēdējais idiots saprotams velkos atpakaļ pie pārējiem. Bet šamie tik vārās savā aplītī un smērē iekšā no kakliņa.

Tad man tas grābeklis nosprāga pavisam, uz-nāca vēl dusmas uz diriķi un visu šito pasā-kumu. Gāju atkal pie šiem un vēlreiz riktīg skaļi uzprasīju, kur var dabūt normālu grā-bekli. Viens no tiem smirdīgajiem cie-miņiem sāka ņirtgt par mani un kaut ko prasīja. Teicu, ka nesaprotu, man grābeklis salūza. Šie vēl kaut ko runā, bet es tik stāvu ar izčakarēto grābekli rokās. Tad vienā mirklī direktors pa-griezās, piebāza savu pretekļa purnu klāt un iebļāva sejā: „Vācijas prom!“. Kopā ar tādu smirdoņu, ka pat Cukinski uz vietas nosar-motu. Visa tā pārējā banda kā sāka rēkt. Iedomājos, ka viņi visi varētu tāpat uz vietas nosprāgt. Pats taču labi sapratu, ka tad jau šie bija konkrēti piemāvušies, bet nu vienal-ga. Pagriezios un gāju prom. Gribēju jau sākt pinkšķēt, pilnīgi kā tāds mīksts, bet tad at-cerējos Valtu. Iedomājos, ko viņš būtu darījis manā vietā. Valts par tiem kretīniem pasmaidītu un darītu kā direktors liek. Vāktos prom. Diezgan saudzīgi noliku to grābekli uz diri-ķa mašīnas. Vienkārši, lai nemētājas apkārt tāds mēsls. Tad aizgāju prom un nevienam neko neteicu.

Nākamajā pirmdienā saprotams klasē iespē-rās tas pats lopiskais direktors, kurš gan cits. Uzreiz kā sāk vilēt, ka es talkas laikā speciā-li saskrāpēju viņa mašīnu. Speciāli, vai ne! Divdesmit tonnas stāvot, bet tagad uz servi-su jādzen. Teicu, ka godavārds neko speciā-li neesmu skrāpējis. Vienkārši noliku to grā-bekli, lai nepazūd. Man, protams, jāraksta paskaidrojums. Tā arī uzrakstīju. Apmēram kā te tagad. Arī par tiem vecāko klašu talko-tājiem. Arī par to, ko diriķis man teica. Par to nolāpīto grābekli. Par to, ka iedomājos par savu vecāko brāli Valtu. Ka Valtam var kāpt

uz galvas cik uziet, bet viņš vienkārši smaidīs vai arī apgriezīsies un ies prom, ja pats sa-gribēs. Tāpēc arī toreiz gāju mājās un viss. Ja cilvēkam tik dikti nosit garīgo, tad nu vai zi-nies. Labāk negaidi, ka viņš tev tēlos labiņo.

Toreiz tas dornis, saprotams, bija zvērā nikns. Sauca pilnīg mā uz skolu un tā. Teica vēl, ka tie, ko nosaucu par dzērājiem, saproties. Tie tur bijuši mūsu skolas labdari, vai ne. Ja vēl ko smilkstēšu, varēšu tīties pa taisno uz Ambaļu pamatēni. Tas ir pagastā blakus mū-sējam. Tā pamatēne tāda, kur daudzi visādi atpalikušie un kolonisti mēcās. Vispār man nav nekas pret to debīlīķi direktoru vai kaut kādiem tur labdariem. Baigi jēdzīgi, ja kāds ko skolai nopērk un tā. Man jau nekas, ka tie labdari tur vecās fermas pusi pārbūvējuši par šmigas rūpnīcu. Mā saka, ka silda ekonomi-ku. Manis pēc, lai cep un vāra. Katrā ziņā la-bāk, nekā viss tāpat sagraust. Vienkārši traci-na, ka uzgrūž virsū, ko vien sadomā. Bet es atkal nedrīkstu pateikt, ko domāju, teiksim, par dažām lietām. Nevaru jau kā Valts, kaut gribētu pamatīgi.

Ja uznāk atkal tas niknais, dažreiz paņemu šķēpu, kas šķūņaugsā palicis no veciem lai-kiem. Mētāju pa malkas grēdu, kas aiz šķūņa. Metu vislaik pa to vienu pagali, kas izlīdusi ārā. Kamēr roka vairs neceļas.

Visvairāk jau Valtu kopj tētis. Pārsvarā viņš tik pa māju vien dzīvo. Bet es ar reizēm iedo-du brālim ēst vai ko citu palīdzu.

Vispār dažreiz senāk uz Valtu arī sadusmojos. Nu piemēram, vasarā, kad sataisīju svaigā ievārījuma maizītes uz galda. Valts tā kā ne-jauši pienāca un izmētāja maizes pa visu vir-tuvi. Tad apsēdās uz sava parastā krēsla un sīta plaukstas kā parasti. Es tad jutos vien-kārši debīli. Nu it kā nevar uz brāli dusmo-ties, bet biju izbadējies kā deviņi vilkači. Un es viņam to ievārījuma maizi iesviedu sejā tā riktīgi. Ne jau aiz baigām dusmām, bet man ar pēkšņi sagribējās pasvaidīties vai kā. Valts tad sāka smieties. Pēc tam pacēla to maizīti no grīdas un apēda.

Viņam jau vienmēr sanāk tā priecīgā vai bai-gi domīgā sejas izteiksme. Dažreiz pilnīgi tā, ka viņš būtu sapratis nez kādus tur kosmo-sa noslēpumus, dzīves jēgu vai ko tur vēl. Citreiz gan uzšauju viņam ar mušu dauzāmo pa knājiem, ja viņš piemēram kā tāds ba-

dakāsis grib pagrābt manus cepumus vai kā. Mā pus bērniņu dresēja man iekšā visādas labās manieres. Valtam gan ne.

Un vienreiz virtuvē ar guaša krāsām zīmēju skolai kaut kādu darbu. Valts paņēma vienu krāsu trauciņu, laikam zaļo. Man kaut kā nepierāpoja uzreiz, bet tad ieraudzīju, ka viņam visa mute nomālēta ar to krāsu. Atņēmu Valtam trauciņu un nomazgāju to krāsu. Pabāzu pilnīgi muti zem krāna. Tad mazgāju rokas, bet Valts tikmēr jau pie pārējām krāsām un paņēmis sarkano. Nu, man jau nav nekas pret sarkano. Ja vēl viņam tā krāsa garšo vai kā. Man īstenībā vienalga, ja viņš noķēpā galdu, bet zinkā. Viņš ar to sarkano roku tā riktīgi noķēpāja manu darbu.

Biju uzgleznojis tādu kā mežu, kur rāpo visādi idiotiski mērkaķi. Zinu, ka tos lopus zīmēju kā pēdējais tizlenis. Drīzāk vajadzēja kādus stūlbus putnus zīmēt vai ko. Bet ar to Valta sarkano kleksi tie mērkaķi izskatījās jau pavisam traki. Pilnīg tā, ka nepateiksi ar kādiem lopiem darīšana.

Galvenais es taču nepaskatījos, ka virtuvē ieņākusi mā un iegāzu Valtam pa dibengalu. Tad nu gan mā bija kapitāli dusmīga. Tā, ka divas nedēļas pēc tam kabatas naudu nede-va. No sākuma vēl iešķīla man pa pakausi, bet vēlāk baigi ilgi runāja. Es teicu, ka saprotu. Man vienkārši tas darbs pašam sākumā baigi patika. Pat tie mērkaķi un tā. Viņa teica, ka visādu ķēpājumu dēļ nevar sist brālim. Tā darot tikai cilvēki totāli bez sirds un tā. Es gan īsti nesaprotu, manu vai Valta ķēpājumu dēļ. Vispār man pēc tam galīg nebija iedvesma, bet to zīmējumu pabeidzu. Tā arī uzrakstīju apakšā: „ERVĪNS un VALTS“. Tādu pašu arī nodevu zīmēšanas skolotājam. Vienkārši nebija garīgais zīmēt kaut ko pa jaunam. Mā vēl sastāstīja visas tās lietas, tā ka man pilnīg galva piepampa.

Pēc tam tā mūsu zīmēšanas skolotāja prasīja, kas ir Valts. Es teicu, ka lielais brālis, kas baigi nopietni ņemas ar mākslu un tā. Bet nu tā mūsu zīmēšanas skolotāja arī tāda pavisam jauna. Arī strādā laikam otro gadu, tā ka neko daudz varbūt nesaprot. Laikam tāpēc noticēja. Ka Valts ir kāds pārākais mākslinieks vai kā. Ielika man „labi“. Un mā pat bija diezgan priecīga.

Citreiz gan mā tik priecīga nav. Teiksim kad tētis pazūd pāris dienas pie tiem smirdīgajiem Cukinskiem, vai kur pie tanka tusē ar alkonautiem no pagasta. Tad man mājās jāpie-skata Valts. Ja vēl mā abās maiņās pa cehu.

Citreiz gan mēs Valtu atstājam istabā uz visu dienu. Aiztaisām durvis viņa istabai no ārpusēs. Visu dienu viņš paliek iekšā istabā. Valts jau parasti vienkārši sēž gultā un čamda rokās visādas lietas, bet vienreiz pavasarī atstājam logu vaļā. Toreiz Valts tika ārā un pār-sita galvu. Atradām, kad viņš sēdēja taisni zem loga tajā smirdīgajā puķu dobē un sūca asiņaino pirkstu. Nebija bēdīgs vai norau-dājies, ne saviebies kā nezin kāds tur cietējs. Vienkārši sēdēja līdz acīm tajā draņķa dobē un sūca asinis no pirksta. Toreiz man laikam pirmoreiz palika Valta pa īstam žēl. Bet neko darīt, cilvēki ir tikuši uz kājām arī pēc visā-dām smagākām lietām. Un Valts tika uz kā-jām pavisam ātri. Nu pēc kādas minūtes vai mazāk.

Viņam jālieto visādas draņķa zāles. Dažas es arī kaut kad noprovēju. No vienām uzsita vēmienu, tā ka konkrēti izvemos. No citām atkal apmēram nekas. Bet tās mazās baltās atkal sakarīgas. Noēdu pa kluso divas ripiņas un baigi ātri aizmigu. Visu nākamo dienu tad sajūta kā pilnīgā mierā. Nu, kad nekas neuztrauc. Vienalga par visu. Tāds kā patīkams atslābums. Kā gulētu vasarā pēcpus-dienas saulītē mežā vai kaut kur dārza dziļū-mā savā nodabā. Diezgan feini. Pārāk jau ar visām tām zālēm gan neaizraujos. Negribas ar, lai vecie uzķer.

Pārsvarā Valta istabas durvis gan neslēdzam. Teiksim, ja virtuvē mazgāju traukus, tad daž-reiz Valts atnāk uz virtuvi pats. Apsēžas uz tā sava krēsla vai stāv. Velk ar īkšķi pa dermatīna galdu. Tad rodas tāda diezgan kaiti-noša skaņa. Nu vismaz galīg ne manā gau-mē. Parasti vienkārši ieslēdzu rādžu un daru savas lietas.

Bet citreiz viņš pilnīgi tā kā čakarē mani vai pārbauda. Cik man nervi tur vai tamlīdzīgi. Es piemēram mizoju tos kartupeļus, lieku spainītī ar ūdeni, vai ne. Tad Valts beidz tai-sīt to skaņu ar īkšķi, pienāk klāt, paņem vie-nu kartupeli un sāk mētāt pa rokām. Dažreiz nokož gabalu tam kartupelim vai burkānam,

bet kas tad man. Manis pēc, lai ēd, cik uziet. Draņķīgi, ja nomet zemē, un tad pats stāv virs tā kartupeļa. Jo gadās, ka Valts negrib saturēt biksēs un to kartupeli uz grīdas pilnīg aplaista. Reizēm tā laista, ka bezmaz pus virtuve pludo. Es tad nevaru neko baigi sakarīgu pateikt. „Labs trāpījums, Valt!” vai „kādi mēs jautrie pašarnieki!”. Kaut kā tā. Parasti aizvedu viņu atpakaļ uz istabu, reizēm uzvelku citas bikses, bet citreiz vienkārši nav garīgais. Uzduro to kartupeli ar nazi, nomazgāju zem krāna. Tad vēl virtuve jāmazgā, jānobeidz kartupeļi vai vēl kas. Manis pēc tad Valts tur var stāvēt vai nestāvēt.

Dažreiz uz istabu viņš aiziet pats. Laikam paliek garlaicīgi. Man jau nestāsta kāpēc. Pēc tam es reizēm esmu pārāk sabesījies, lai pie viņa vēl ietu vai nestu paēst. Palasu labāk kādu stūlbu grāmatu vai izeju vienkārši ārā. Atkal mētāju šķēpu pa to pagali vai spārdu bumbu.

Vēl šķūņaugsšā kastē ir tas vectēva zobens ar viņa vārda pirmajiem burtiem. Ietīts segā ar visādiem senajiem rakstiem. Pirmajā lielajā karā mans vectēvs bija sava pulka virsaitis. Mā pieteica, lai zobenu sargāju un glabāju turpat. To zobenu pēc otrā kara izraka no zemes un paslēpa.

Vectēvs dažreiz pie mums nāk sapņos. Pie tēta atnāca toreiz, kad gribēja to zobenu nopārdot. Atnāca sapnī tieši pirms tam un tā arī pateica, ka šitā lieta neies cauri. Lai liek, no kurienes paņēmis un atstāj zobenu puikām. Dzirdēju, kā viņš stāstīja mā. Pie viņas ar nācis tai reizē, kad mā galīgi sviestā aizgāja. Nu, drīz pēc tās reizes. Vectēvs atnācis kopā ar Valtu un Gunu. Valts mātai uzlicis stirnas masku un skraidījis pa mežu paslēpes. Mā gribēja skriet viņai pakaļ, bet apmaldījās. Vectēvs tad atveda atpakaļ uz māju.

Vīspār jau reti, bet pie manis vectēvs ar atnāk. Parasti kopā ar Valtu. Sāk dziedāt tādu kara dziesmu un aizved uz meža malu. Valts tur sēž pie ugunsкура ar tādu rimbuli pierē un dod tēju. Valts no tā pieres rimbuļa izņem laikam pilādžogu. Tad uzliek uz vectēva zobena un ieripina man tējas krūzē. Un trāpa katru reizi, kad man tas sapnis bijis.

Staigājot pa āru arī baigi garīgais paceļas uzreiz. Mums pie mājas ir tāds pamatīgs čūskulājs ar krūmiem un baigo zāli. Bet ir arī sa-

karīgs mežs uz priekšu. Lielākas egles un tālāk priežu mežs. Vienu daļu tur šoziem noplēsa pa tiro. Savāca beigtos kokus un notinās. Kokiem pašiem jau nav nekāda teikšana, vai ne. Reizēm blandos viens pats pa turieni, mājās ja viss galīgi sakrīt uz nerviem.

Kad silts laiks, mā reizēm grib, lai uz to sakarīgo mežu aizvedu arī Valtu. Viņš tad parasti sēž pie kāda koka. Citreiz stāv, apķer to koku, vai pieglaužas nu pilnīg kā dzīvam. Tā, ka man momentā nirdziens uznāk. Tad uzprasu teiksim: „Kas labs vietējās koku ziņās?”. Saprotams viņš jau man neatbild. Tāpat kā koki. Savā starpā varbūt runā, bet ne jau ar mani. Dažreiz Valts apguļas un glauda sūnas vai zāli. Citreiz kaut ko paceļ no zemes un sāk košļāt. Aukstā laikā sāk baigi drebēt, bet parasti vienkārši sēž un nekustas. Vēl reizēm paņemu aiz rokas un skrienam kopā pa meža taciņām. Ja skrienot atlaižu roku, tad gan Valts uzreiz nomaucas uz mutes. Guļ un elso kā tāds kurmis ar degunu sūnās.

Man diezgan patīk, kad dažreiz ar Valtu pie mājas spēlējam tādas kā paslēpes. It īpaši vasarās vai pavasaros pa vakariem. Riktīg muļķīgas, bet nu dažreiz iet jautri. Es māku tā ūjināt, nu tā kā burvji vai kas saka: „u-lu-lūū”. Un Valts tad vienmēr nāk pie manis. Uz sava vārda gan nekad neatsaucas. Nezinu, viņam nepatīk vai kā. Vienkārši klapē ar ausi un viss. Es parasti kaut kur nolieku. Kaut vai malkas šķūnīti vai uzkāpju kokā. Tupu klušām kādu laiku, pēc tam savelku lūpas kopā, nezkā baigi bučotos un ūjinu to „u-lu-lūū”. Un tad viņš tā kā nāk mani meklēt. Citreiz nonāk pilnīgi blakus, bet joprojām nevar atrast. Galvenais tad nesākt smieties. Reizēm konkrēti nesanāk, pilnīgi tā, ka pēc sekundes jau zāģēju pa visu pagalmu. Bet ja izdodas, dažreiz bišķīt uzsitu Valtam pa pakausi. Tad viņš arī sāk smieties. Pavisam reti viņš arī atbild ar tādu „o-uū”. Tādā riktīgi zemā rīklē.

Visādi jau iet. Ir jau dažreiz jāsūdza vai vienā laidā. Cik pasaule slikta, dzīvot apnicis un tādā garā. Pārējie jau ģimenē ar, kad atnāk mājās. Sataisa to cietēja ģimi, un tik aiziet klabēšana par visādām tur lietām. Kaut vai par to, cik stūlbeņu skolā uz vienu kvadrātmētru. Vai cik lopiski atkal izturas darbā un piedevām liek kapāt par kapeikām. Vai stāsta par tiem smirdīgajiem Cukinskiem. Nevar

no sava pabalsta kā normāli cilvēki normāliem džorikiem šmigu uzsaukt. Kas ta bagātājiem, tiem jau pipels mutē.

Valts neko tādu nestāsta. Vienīgais es gan visu ko Valtam dažreiz izstāstu. Nu arī par to reizi. Par to kretinisko reizi pie upes, vai ne. Īstenībā Valts ir vienīgais, kuram esmu pa īstam stāstījis. Senči jau to vairs negrib cilāt. Visu paši zina, bet nemaz nezina, kā īstenībā bija. Es jau ar biju pavisam sīks perdelis. Viņi gan laikam vairs nedusmojas. Baigi ilgs laiks pagājis un tā. Nu viņa nemācēja peldēt. Vēl tas pretēklīgi slidenais ledus un krauja pie upes. Kad redzu to idiotisko hokeju, katru reizi atceros. Kā viņa skrēja pa to ledu un slidinājās. Arī hokejā tur kā apdauzīti slidinās vienā laidā.

Dažreiz pie mums ar savelkas vesela varza. Uz to pašu idiotisko hokeju, saprotams, ko tad citu. Tiem Cukinskiem jau pašiem televizora nav, elektrība atslēgta, tā ka velkas pie mums. Un tad tik sākas. Ja vēl mā nav mājās, tad vispār. Nezin cik stundas no vietas skatās kā tie 10 debīliki nēsājas pa draņķa ledu. Un 10 tūkstoši vai nu cik tur kā nojūgušies aurē. Tad sākas arī pie mums. Kad viņi sadzeras, auro kā vājprātīgi pa visu māju. Tas, ka tie smirdīgie Cukinski bļautās un darās kā pēdējie lopi, jau visiem skaidrs. Bet nu tētis ar, vai ne. „Vārti, bļē, dāvai, bortā sukas!” un tādā garā. Māca visiem kā vajag. Tos tur stūlbeņus uz ledus arī. Pa visu māju saprotams. Vienreiz tas pats Cukinsku kuilis iegāzās manā istabā. Pievema miseni pie durvīm. „Ai piedo, puikiņ, es domāj, ka jumsim šiten tolet”. Tolete, vai ne? Nojūgties var no visiem tiem metējiem.

Citreiz tētis pasauc arī mani. Kad sanākusi visa tā alkānu varza, tad gan neskatos. Saku, ka man briesmīgi daudz jāmacās vai vēl nezin ko. Ja viņš vēl viens pats, pasēžu kādas piecas minūtes varbūt. Ilgāk jau tāpat to ārprātu nevar izturēt.

Dažreiz iztēlojos, ka to idiotisko hokeju uz ledus spēlē cūkas pret aitām. Vai bullji pret bifeljiem. Un apkārt sasēdušies tie paši tūkstoši, bet visi tādi pilnīgākie lauķi. Nu kā mums daži no pagasta. Uzbliuduši kā cūkas, sūdainām pufaiķām un gumijniekiem, dakšām un divlitru ampulām rokās. Un zaudētāji tad kļūst par cepešiem. Jānosvin taču kā nākas.

Puse skolas fano par tām draņķībām. Ne jau sakarīgākā puse, saprotams. Es nojūgtos uz līdzenas vietas, ja man vecākais brālis katru dienu jātu smadzeni, ka vispār mūsējie kapāja uz goda, bet zaudēja pagarinājumā. Vai aurotu kā apracis pa visu māju, kad tie mūsējie vinnētu bullišos. Valts tāds nav. Viņam pilnīg nesvist, kas darās tajā atpalikušo hokejā. Tāpat kā man.

Tad es bieži uzlieku uz austiņām ko skaļu. Varu derēt, ka Valts savā istabā dara to pašu. Vienkārši aizspiež ausis un neklausās tās draņķības. Kad mūsējie kārtējo reizi nodrošina leģendāru uzvaru. Mūsējiem tagad atliks to visu kārtīgi nosvinēt.

Tagad tur vairs neēju. Nu kur tā krauja pie upes. Vienkārši pretīga vieta un viss. Tādai pretīgai vietai jau neko nepadarīsi. Mā gan laikam aiziet, kad uznāk pilnīgais gruzis. Kaut vai toreiz, kad par to draņķa gadījumu talkā diriķis izsauca uz skolu. Galīg negribu viņu pat redzēt, kad atnāk no turienes pilnīgi noraudājusies kliņķī, pilnīgi kā no kapiem. Pats ar biju tāds sīks mēsļa gabals. Nekad nekad taču nebūtu iedomājies pat. Nu ka varētu māsu noslīcināt vai kā. Pilnīgi riebjas, ka atkal par to. Valts savu mūžu nav darījis neko tādu un nedarīs ar. Neraus aiz dusmām nost to nelaimīgo cepuri un nesviedīs pāri upei. Nedarīs to šausmu kaudzi ar debīlībām, ko es dažreiz.

Valts vispār ir vienīgais, kam izstāstīju visu kā bija īstenībā. Neviens cits jau ar neticētu. Par to ledus gabalu un tā. Ko viņa pirms tam uz mani kliedza. Kaut es nosprāgtu un tamlīdzīgi. Goda vārds, varētu sevi nospārdīt par to domājot. Pilnīgais stūlbums ar to visu.

Valts gan nekad nekļūst nikns vai dusmīgs. Gandrīz visu laiku tāds kā priecīgs. Apbrīnojami, vai ne? Dara, ko grib, un visu laiku priecājas. Vienkārši priecājas, teiksims, pilnīgi par visu.

Un arī tā, ka priecājas līdz galam. Nu, priecājas par mežu vai pļavu, par to draņķa krauju pie upes, par idiotisko televizoru ar hokeju vai kā spēlējam tās paslēpes, par grīdas lupatu sev mutē vai manām caurajām vilnas zeķēm pie krānsns. Priecīgs liek uz zoba apmizto kartupeli vai sūkā mizas ar aplīpušām zemēm. Priecājas par maniem zīmējumiem vai kā tētis sameties naktī nāk mājās un tēlo

baigāko operdziedoni. Priecājas, kad mums izsit korķus un paliekam uz svecēm, vai mā svētdienās uzspēlē ģitāru.

Valts arī vienmēr smaida, kad stāstu par tām lietām. Nu, par to, kā mani piedauza tas kretniskais Jurčiks no sestās ar savu stūlbo stūlbeņu brigādi vai učene draud saukt senčus uz skolu, kad zīmēju multenes skolas grāmatās. Valts paliek tik priecīgs, ka man ar jāsmaida. Bet nu jā. Ja līdz galam, tad līdz galam.

Un šitenī ziņā Valts varbūt ir pasaules meistars. Citreiz uznāk tā jokainā sajūta. Ne vienmēr, bet dažreiz liekas, ka man ir foršākais brālis visā pasaulē.

Vēl pagājšnakt redzēju traki jocīgu sapni. Vilku pa upes krauju augšā visādas lietas un cilvēkus. Visi tur sakārti man tā kā mugurā vai piesieti klātu. Nu, ar tādiem kā gariem matiem. Visādi cilvēki arī no skolas un pagasta. Velku tos ārā no upes, vai ne. Visus reizē velku ārā no tās pašas smirdīgās upes ar ledus klučiem, visādām dražām, kokiem vai vēl nezina ko iekšā. Visus kopā. Un pirms pašas kraujas malas liekas, ka drīzāk nosprāgšu turpat. Neuzvilksu tādu redīsu baru un viss. Bet tad no augšas kāds saka, lai dod roku vai tamlīdzīgi. Un uzvelk mani augšā pavisam viegli. Nu vai zinies, biju galīgi mēms, kad tas izrādījās Valts. Izvilka no kabatas cepuri un teica: „Atnesu, lai tev nav jāiet uz upi.” Nav ne jausmas, ko tas nozīmē, bet pamostoties bija tāda laba sajūta.

ERVĪNS un VALTS

(Uz šādu parakstu uzstāja pats Ervīns, un tā reizē bija arī savdabīga ķīla šī teksta publicēšanai.)

Mārtiņš Zelmenis

NEAPSOLĪTĀ ZEME

Zvirbuļi jutās piekusuši čivināt un slinki čirkstēja, tikai tālāka un tuvāka riepu šalkoņa un motoru rūcieni atgādināja par dzīvību pilsētā. Vecāmamma par šādu laiku būtu atradusi kādu sakāmo, kur pieminēts elles karstums vai vismaz elle. Nu kam tev tāds atvaļinājums, ja jāsēž mūros un netiec ārā pie jūras kaut vai kājas pamērcēt. Un vēl vecāmāte nāk prātā. Nu protams, tikai tā karstuma dēļ!

Ap pieciem vakarā viņa beidzot bija posusies ārā. Par spīti karstajai dienai un par spīti saņojātajam atvaļinājumam. Jo kaut kas tomēr būs jāēd, vismaz mazumiņš, lai gan – nekādas lielas apetītes nav tādā svelmē. Viņa bija izlēmusi, ka ies uz Valdemāra ielas *Rimi*, cauri kapiem, tur vismaz ir kaut kāda ēna. Bija jau arī tuvāki veikali, bet *Rimī* būs kondicionēts gaiss.

Nākot mājās, saule tikai mazliet sāka laisties lejup, slīpie stari svelmēja joprojām, it kā pusdienlaiks vēl turpinātos, un vakars vēl nepavisam netaisījās tumst; par veikala vēso, patīkamo gaisu bija atlikušas tikai atmiņas. Pārtikas maisus nesot, sviedri spiedās uz pieres, ne tikai padusēs; nekāds deodorants nelīdzēja, sviedri spiedās un spiedās, apdraudēdami viņas kosmētiku, jau kutinādami tecēja pa muguru, pa vēderu. Jā, tie bija smagi maisi, ne maisiņi.

Kā kapakmeņus stieptu. Ko tas karstums ar viņu dara! Sirds vai stājās. Pārsitieni? Un tā saule! Un tie maisi!

Asfalts – ja karstums vēl turpināsies – drīz kūsīs. Nedrīkst stāvēt uz vietas, ielipsi, ieķepsi, prom vairs netiksi. Kā sālsstabs. Kā Lata sieva stāvēsi (tas bija vecmāmas vārdiem runājot; ko tas teiciens nozīmēja, par to viņa īsti pārliecināta nebija). Zem kokiem būs ēna, saule necepinās; un viņa pieliek soli, vismaz mēģina. Asfalts vēl laiž cilvēkus vaļā. Sāls sviedros laikam šķīst, nu nebūs, nebūs viņa nekāds sālsstabs.

Lielo kapu koku ēnā ir mazliet patīkamāk nekā klajā ielā, kur koku gandrīz nav. Tas

Mārtiņš Zelmenis (1956) ir profesionāls publicists, rakstnieks un fotogrāfs, studējis LVU Filoloģijas fakultātes Latviešu valodas un literatūras nodaļā. Strādājis laikrakstā *Literatūra un Māksla* par atbildīgā sekretāra vietnieku, vēlāk prozas redaktoru, tad žurnālā *Karogs*. Piedalījies vairākās fotoizstādēs, bijusi personālizstāde Varšavā (1994). Izdevis pasaku, līdžību un leģendu krājumu *Pelēkā brāļa stāsti* (1987) un stāstu grāmatu *Rokenroli un citas izmeklētas mīlasdziesmas* (1999). Viņa darbi publicēti vairākās latviešu prozas izlasēs, tostarp *Der idiotische Mond* (Vācija, 1997) un *New Latvian Fiction* (ASV, 1998/). *Jaunajā Gaitā* līdz šim nav publicēts. (V.S.)

nekas, ja citi tagad nopietni staigā uz Aglonu. Ceļā arī saule spīd, un laika prognozē ne mākoņus, ne lietu tur nesolīja. Tāpat kā Rīgā. Diez, kur tagad ir labāk. Pat mašīnu trokšņi piekļūst tepat, dažus soļus kapos iekšā, arī pilsētas kukaiņu dziesmas kļūst labāk dzirdamas.

Jo tuvāk nāk pelēko kapliču grupa ar caurajiem jumtiem, jo skaidrāk degunā iesitas sūdu smaka. Atkal jau te kāds starp mūriem ir kārtojies. Čuras – daudz pierastākas – šoreiz degunu nekairina. Nu nekas, viņa pieliks soli. Mājās atlaisīsies, uzvilks dūmu, izdzenās visas smakas no plaušām.

Garām pirmajām vecajām kapličām būs jāstiepj tie spilgti sarkanie maisiņi, garām *Anne Mohrberg* un vēl kāda tur kapa vāji sarkanajam granītam, un tur, dziļāk, jau pie melnā Armitsteda kapa valda ēna. Acis līdz

sāpēm žilbst pret ēnu zem kokiem. Tā *Anne* zem sarkanīgā granīta esot bijusi kaut kādā sakarā ar universitāti, bet kādā – to viņa nezina. Laikam kāds būs stāstījis, bet viņa neatceras. Un tur, dažus soļus tālāk, ir vēl jocīgs kāda profesora Jāņa – jā, laikam Jāņa – pieminekļītis, kā ar auklām apsiets, to arī viņa pazīst un atceras. Nakts tumsā atrastu. Ne tā kā tos cilvēkus, kam kauli guļ tur apakšā. Tos gan ne. Nevienu. Neparko. (Otrā kapu galā gan ir daži pazīstamāki vārdi. No skolas laikiem, kad tie bija jādzen galvā.) Zombiji.

Pēc tā profesora, tālāk ir sena Rīgas mēra Armitsteda pieminekļis, arī drusku ar kaut ko noaudzis, netīrs; jocīgi – to taču tikai pirms dažiem gadiem uzstādīja. Acis drusku sliktāk rāda, no joprojām spilgtās vakara gaismas ienākot ēnā. Tūlīt sāksies ēnas vēsums. Vēl tikai vēju, lūdzu!

Uz *Mohrberg* kapa akmens apmales kāds sēž, bet nevar īsti saprast, kas, un blakus nolīcis tādu pašu iepirkumu maisiņu kā viņai un pustukšu pudeli.

Ne pirmo reizi viņa ies garām dzērājam kapos. Arī nenolūzušam, neaizmigušam. Bet ko tāds var? Sveptēt: „Kundzīt, biedrenīt, pilsonīt...”. Spert viņa prot. Kliegt – lai panāk pretī kāds, kas viņu pārkļiegs. Un eiriņš lieks viņai arī neatradīsies, lai nelūdž nemaz.

Viņa iet un skatās. Rosās tur pie kapa kāds T-krekls un gaišas bikses, bet cilvēku, kam uzvilkti tie apģērba gabali, redzēt nevar. Paskat, paskat! Ko tas karstums dara. Tas tur. Sēž un skatās zemē, un ar kaut ko, laikam ar zariņu, baksta zemi!

Viņa iet garām, galvu nepagriežot, skatoties tikai taisni vien sev priekšā, bet nu nezina kāpēc tomēr apstājas un panāk pāris soļu atpakaļ; klausās, ko viņš teiks. Laikam tāpēc, ka runā latviski, kamēr pats ir melns nēģeris. „Pienāciet, lūdzu, pie manis, lūdzu, man ir vajadzīga palīdzība. Lūdzu, lūdzu!” Un arī melnajam puisim ir sviedri uz pieres, bet viņam taču būtu vajadzējis karstumu panest daudz labāk. Alus sviedri droši vien tie ir.

Varbūt tomēr ir piedzēries. Puisis liekas dīvains; uzvedas dīvaini; runā dīvaini; pēkšņi stāsta par kādu dzīvnieku, kas viņam esot pie kājām zemē, bet viņa nevienu dzīvnieku neredz, lai gan stāv turpat blakus. Bet puisis nerimst. Runā, runā un runā. Lai viņa

pienākot tuvāk, lai atnākot apskatīties, lai palīdzot, jo viņš nezina, ko darīt. Lūdzu, lūdzu. Man vajag jūsu palīdzību. Man ļoti vajag. Bet nekā taču tur nav, viņa nevienu dzīvnieku, pat ne kaķi, ne suni, vispār neko neredz. Tur nekā nav! Tumsa! Melna ēna! Viņš mulķus ķer, vai? Lūdzu, lūdzu. Varbūt viņi visi tā saka, kas nav tikai virinātāji – pievilina tuvāk un tad maisu galvā. Bet viņa māc spert un rīkli nav izblāvusi, mājās sēžot un kūkojot. Es speršu, es jau sen esmu gatava!

Melnais puisis stāsta. Runā latviski, drusku jocīgi runā, bet latviski. Tekoši un skaidri. Runā bez pārtraukuma, viņa nevar neko ne pateikt, ne pajautāt. Nevar uzprasīt, lai taču viņš parāda to dzīvnieku, kas viņam tur esot. Melnais puisis tikām stāsta aizgūtnēm, it kā priecātos, ka viena traka blondīne ir apstājusies un viņu uzklausa. Viņš gājis lieliem, drošiem soļiem pa celiņu – un viņš arī rāda, kā gājis, tas izskatās drusku pārspīlēti – un tad no saules iesoļojis ēnā, un uzreiz uzminis tam zvēriņam, bet viņš neko neesot redzējis; neesot gribējis neko tai dzīvībiņai nodarīt. Neesot kāju licis ar visu spēku, jo, līdzko sajutis, ka zem pēdas trāpījies kaut kas miksts, centies apstāties, neesot spiedis to zvēru it nemaz.

Viņš zinot, ka tam dzīvniekam esot jāmit tumsā – to viņš no sievas esot tikko noskaidrojis pa telefonu. Tādi kā tas zvērs virs zemes nejaudājot dzīvot, tas viņiem esot kaitīgi, jo šie dzīvojot pazemē. Rokot caurumus zemē, nu, tās alas. Viņa sieva to zinot, esot stāstījusi (un nosaukusi arī dzīvnieka vārdu, bet viņš palaidis garām). Citādi varbūt varētu nest pie veterināra, bet tas zvērs nedrīkstot atrasties virszemē, tikai zem zemes. Tumsu viņam vajagot, tikai tumsu. Un vēl puisis ļoti atvainojas par to, ka pasaucis viņu, garāmgājēju, atrāvis no savām gaitām, bet viens viņš tiešām netiekot galā. Lūdzu, lūdzu, lūdzu. Bet viņai pašai arī nav skaidrs, ko darīt. Ko iesākt ar samītu kurmi. Kopš skolas viņa ne ar kādu zooloģiju nav nodarbojusies, un skola viņai ir beigusies sen. Laikam tas ir kurmis, tam jābūt kurmim, viņa saka melnajam puisim.

Ēst arī gribas. Paēdis latvietis esot slinks latvietis. Vai arī šī ir vecmāmiņas gudrība? Laikam tomēr ne; bet no kurienes tā viņas galvā? Kas reiz bijusi patiesība, tagad vairs tāda nav. Vecmāte to nezināja; nevienu mirkli nebija gribējusi zināt. Es esmu veco laiku cil-

vēks. Man nepatīk, ka tās raķetes pa gaisu skrien un jauc gaisu, teica viņa, kaut arī augstas skolas savā laikā izgājusi. Tomēr tieši vecmātes dēļ viņa pērn bija gājusi uz Aglonu; un viņai vecmāte pēdējā laikā vairāk ir nākusi prātā nekā kādus gadus agrāk. Pārāk čakla viņa nav arī ar tukšu vēderu. Tomēr pietiek dažus soļus tuvāk un paskatās.

Patiešām: ēnās kust kaut kas tumši brūns. Gandrīz tikpat brūns kā zeme. Puisietis dzīvnieciņu uzmanīgi, ar diviem zariņiem mazliet paceļ gaisā. Tas vārgi ķepurojas.

Viņa melnajam puisim pasaka, ka latviski to zvēru saucot par kurmi. Bet puisis tikmēr atkal liek zvēriņu atpakaļ zemē, un viņa netiek gudra, cik vārdus no teiktā viņš saprotis. Latvietis tak viņš noteikti nav. Un runā jocīgi, teikumus kā no lēzena kalna ripinādam. Viņa visu saprot, tā viņai liekas. Viņa mēģina sākt angliki runāt, lai dabas draugam pateiktu, ka angliki tas zvērs saucas 'mole' (tā viņai šķiet), bet puisietis atraduma vārdu nezina arī tajā valodā. Un angliki viņa prot, kā citādi būtu likusi sev uz muguras uztetovēt *Ladies of the Canyon*. Nevienai citai nekā tāda, labi izpildīta, daudzkrāsaina, starp lāpstīnām nav, viņa ir droša, lai gan sirds dziļumos nav īsti pārliecināta, ko nozīmē vārdi tajā vietā uz muguras, kur vajadzēja augt spārniem; tiešo nozīmi viņa zina, jā, bet ir tāda sajūta, ka tie vārdi ir svarīgāki, dziļāki nekā vienkāršs tulkojums latviski. Viņa domā par to, cik grūti ir latviski izteikties, un tikmēr lēni runā ar melno puisi, bet patiesībā nezina, ko svešajam stāstīt – ne angliki, ne latviski. Un tāpēc runājamais ātri beidzas. Ko tālāk? Prasīt, ko nozīmē viņas tetovējums, kāda tam dziļāka jēga – to taču nevar, tas būtu kauns. Par šītiem kapiem? Kāpēc? Un viņa pati jau arī neko nezina. Neko nepastāstīs. Tāds pusparcs, puskaķis te ir bijuši vienmēr, cik viņa atceras – un viņa taču nevar atcerēties to, ko redzējusi tikai viņas vecmamma. Bet kaut kas ir jāsaka. Krieviski laikam viņš prātis mazāk. Bet ja nu pamēģinātu? Daudzi ārzemnieki, kas te tagad taisa biznesu, mācās tikai krieviski, ne latviski, jo tā viņiem ir vieglāka dzīve; var runāties ar visiem bez kādām problēmām. „Krot!” Ko, lūdzu? Ko jūs teicāt? Jā. Tiešām. Arī krieviski puisis nesaprot.

Viņš pastiepj abas rokas – vispirms vienu, tad otru – un lūdz palīdzēt dzīvnieku ierakt

zemē, jo viņam ļoti nepatīkot, ka šis mocoties. Un viņš esot vainīgs, un viņš to pārdzīvojot. Dzīvnieciņš nedrīkstot tā mocīties, nedrīkstot neparko. Vai tad viņa nedomājot tāpat? Viņa skatās, bet ēnas tumsā nesaprot, cik samīcīts ir cietušais kurmītis. Drusku kustas. Vai tas ir labi vai slikti? Viņai šķiet, ka labi. Kurmis vēl ir dzīvs. Un kāpēc lai viņa to apbedītu, gluži dzīvu vai drusciņ dzīvu, vienalga. Tas nekas, ka te ir bijuši kapi, tas nekas, ka te ir apbedīti cilvēki, tas nekas, ka viņas pašas vecāteva brāļa ģimenei pāri ribina lielas un mazas, smagas un vieglas automašīnas, te tomēr nav jāaprok dzīvi kurmjī.

Viņa atkal iedomā vecomāti, kas tak gadiem ilgi nav nākusi prātā. Un viņas stāstīto – par radiem, kam uz kapa puķīti nolikt vairs nevarot. Bet tie kapi ir tepat blakus. Vecāmāte stāstīja. Kapakmeni tikai ļāvuši savākt, visi kauliņi vēl turpat, zem asfalta. Viņa jautā sev, kāpēc tas kurmis lidis ārā no pazemes un skrējis pa šo asfaltu, un nevar atbildēt – pat sev. Tā taču parasti negadās. Tādi dzīvo zem zemes, nevis uz ceļa. Varbūt pašam kurmim jāuzprasa, ar kādiem slaveniem un godātiem mironišiem viņam ir bijis tas gods tikties savā dabiskajā vidē. Vai viņas radus arī zina? Kā pasakā. Un rok – vai varbūt sargā – tās nenozagtās mironišu dārglietas. Vai nepazītās – putekļos sabirušās – sirdis. Tās, kam te ir mūža māja. Romantiski. Zem velēnām, bez kādām redzamām piemiņas zīmēm, kas novāktas, aizvazātas, sadauzītas, sagāztas kaudzēs. Kas zem asfalta, kas zem velēnas. Tās piemiņas zīmes, kas prātā vien turas, tās jau ir grūti parādīt bērniem vai mazbērniem. Mūža māja. Vecāmāte tā sauca kapus. Sešas pēdas (kāpēc pēdas? – bet tagad tā saka) zemes. Kāpēc, interesanti? Varbūt vajag pajautāt, bet kādā valodā. Kas meklē grūtības, tas atrod.

Bet šīs grūtības, kas viņai uzkriušas, tās gan viņa nav meklējusi. Viņa stāv kapos pie savainota kurmja un cilvēka, kas savu nodarīto grib vērst uz labu, un kasa aiz auss (gluži pārnestā nozīmē, protams; turot rokās divas pārtikas produktu kules, pat sānus kasīt ir grūti). Viņa nezina, viņa nesaprot. Tomēr neprātos tak tagad, kamēr jānes smagi plastikāta maisi. Bet neizklausās, nē, noteikti nav pareizi dzīvu kurmi ierakt zemē. Lāpstas arī viņiem nav. Viņa tāpēc puisim atgādina – mums nav lāpstas, ne lielas, ne mazas – un

teic, ka varbūt (nu noteikti!) nevajag kurmi gluži rakt bedrē, ka pietiktu aiznest mazliet tālāk no celiņa un ielikt garajā zālē un lapās, kas tur gadiem krājušās, lai pats ierokas, ja ir dzīvotājs. Tas izklausās labi teikts. Viņai patīk.

Puisietis, kas izrādās no Jamaikas, saka, ka pašam tomēr kaut kā negriboties aiztikt šitādus kustoņus, jo viņš tādus nepazīstot. Ja nu ņemot un iekožot. Pie viņiem tādi zvēri nedzīvojot. Varbūt esot indīgs. Vai slimis, varot izplatīt infekciju. Tas zvērs neesot no viņa platuma grādiem. Ar tīģeri viņš prastu rīkoties, bet ar šitādiem ne un ne. Par tīģeriem Jamaikā it kā nav dzirdēts, bet varbūt tur tādi tiešām dzīvo. Bet nav arī svarīgi; šis ir kurmis, ar ko viņi netiek galā.

Bet nu atkal ir jārūnā, un viņa tiešām gluži prātīgi un apdomīgi saka: man arī īsti negribas grābstīties gar kurmjiem, ja nu tiešām gadījies slimis; nez vai tās zemesložņa ir tīrs – lai cik rozīgs šņukura galiņš un ķepiņas tam būtu. Viņa jautā melnajam puisim, vai šis ņemšot viņas papīra kabatlakatiņu un aiznesšot to zvēru tālāk lapās? Jo rakt nevajag, noteikti ne. Bet varbūt vajag – tā viņš; un viņš ir uzstājīgs, jo viņa sieva (diez kāpēc?) ir stāstījusi par kurmjiem, kas zem zemes dzīvo. Viņa tikām tiešām nezina, kāpēc to zvēriņu nevajag rakt, bet diez kāpēc tas šķiet tik ļoti nepareizi, ka to nedrīkst pieļaut neparko. Un lāpstas tak viņiem nav.

Nē, viņam ir bail. Nu, ne bail, bet īsti negribas. Viņš nejūtas ērti to darīt. Viņa, trakā blondīne, saņem abus *Rimi* iepirkumu maisus vienā rokā; abus pilnos un rokās griezīgos veikala maisus vienā rokā, un ar brīvo velk no bikšu kabatas ārā papīra kabatlakatu. Stāv šis un nevar saņemties. Bet viņa – vai viņa var? Vai viņai gribas? Un lielās kules sitas gar sāniem un traucē – sitas gan gar kājām, gan prātā, sak, kāpēc es esmu atkal sapirkusi vairāk nekā es varu panest.

Kabatlakatiņš turas iesaiņojumā visiem spēkiem un ārā nenāk ne lūdzams.

Te pa celiņu gar kapličām uz šo pusi soļo izspūris gaišmatains čalis īsās sporta biksēs. Tādi viņai nepatīk; viņai nepatīk vīrieši īsās biksēs, jo tās rāda, cik spalvainas kājas ir vecim. Viņa nopietni domā, ka tas ir nevirīšķīgi. Bet jā, nu viņa saprot, tur nāk dabisks problēmas risinājums. „Palūgsim tam puisim!”

Viņa uzrunā karstumā slapju nosvīdušo šortaini, lūdz palīdzēt, jo viņiem te ir radusies tāda kā problēma ar vienu dzīvnieku. Lūk. Te tas dzīvnieks ir. Labi redzams. Jo jamaikietis atkal neveikli ceļ kurmīti gaisā ar diviem zariņiem un rāda (trakā blondīne iedomājas, ka kurmim šis pasākums droši vien jau ir līdz brošai).

Čalis isās sporta biksēs saka: „Tas taču ir kurmis!” un skatās viņai acīs, un turpina kā sen iesāktu sarunu: „Es tādus tikai multenēs esmu redzējis! Va, kāds makans!”

Blondīne var tikai piekrist sportiskajam puisim. Droši vien. Makans, ja viņš tā saka. Dievs ar viņu, nestrīdēsies jau. Šogad uz Aglonu neaizgāja. Nemaldīsies, neklejos apkārt. Vairs viņa nedzīvo ne vecāsmātes sapņu mākoņos, ne vecāsmātes dēļ, ir nolaidusies uz zemes. Bet ne uz Aglonas ceļa. Tur būtu kāds vējiņš uzpūtis – droši vien, droši vien. Bet kurmjus jau tur neviens nerāda un neglābj šā vai tā. Un tur, ceļā, noteikti tāpat ir karsts.

Šie visi ir uz viena viņa. Tā vajag. Kurmītis. Nekad neviena nekur nesastapts endēmisks dzīvnieks (kas to saka?). Un trakā blondīne noteikti zina – tas, kas reiz bijusi patiesība, tagad vairs tāda nav. Nav, kā šie kapi, kur – ja nepareizi noliksi kāju – varbūt iebruksi vecā kapā līdz ceļiem vai dziļāk. Mūža mājā! Ha! Ļoti nepatīkami. Skudriņas skrien pa muguru. Un tās iegruvušās kapu vietas jau nav nekādi apzīmētas.

Latviešu čalis sākumā mēģina kurmi celt ar zariņiem, bet tas patiešām nav ērti; šļūk ārā. Ļengans. Saspiests (jo viņam taču ir uzkāpts). Varbūt, ar zariņiem cilājot, saspiests vēl vairāk. Bet varbūt izdzīvos, varbūt viņiem pa visiem izdosies.

Beigās čalis tomēr ņem viņas grūtībās un mokās no kabatas iegūto papīra kabatlaktiņu, aiznes kurmi kādus padsmīt soļus tālāk no *Mohrbergiem* un *Armitsteda*, un arī no tā jocīgā profesora Jāņa kapakmeņa. Un uzmanīgi ieliek vecu lapu kaudzē. Uzkasa virsū kādas saujas brūno lapu. Vēl nosaka: „Cerams, kaķi tur viņu neatradīs.”

Bet Lielie kapi tak ir suņu pastaigu paradīze. Lielākiem kapu suņiem tāds kurmis ir viens kampiens. Un staigā jau visādi, i lieli, i mazi. Bet galvenais, ka sabradātais kurmītis vairs nemētājas uz ceļa. Atjēgsies, ieraksies.

Atvieglotumā ir jāievelk elpa. Trakā blondīne jūtas piederīga laba, pēkšņa, necerēti lieļa darba veikumā. Kāds smagums, ko viņa iepriekš nebija jutusi, nu ir nost no sirds. Viņai gribas domāt, ka vismaz vienai dzīvībai viss ir atrisinājies. Glābta. Droši vien. Varbūt viņai tiešām tā ir jādodomā. Zeme kurmīti gaida. Nu noteikti tā.

Tad viņi kā trīs veci, nejauši satikušies draugi pa plaisaino kapu celiņu iet uz Indrānu ielas pusi. Plāpā. Ko nu katrs tur par vajadzīgu teikt. Latviešu čalis slavē jamaikieti par labo latviešu valodu. Sieva iemācījusi, šis atsaka un stāsta viņiem par savu vecpuiša dzīvi Jamaikā. Un alus pudeli viņš ir paņēmis līdzi, tāpat kā iepirkumu kuli, un to pudeli neviens vairs nevar kapos sadauzīt lausku lauskās un pamest, kur staidzinātiem suņiem graizīt kājas. Kapi ar visu aizlaistību, ar visām nezālēm līdz pusceļiem ir tik mīlīgi, tie aicina, tie ir ēnaina meža gabaliņš putekļu un benzīna dvakas vidū. Gan drusku skumjš gabaliņš, kad pretī steberē kādi mīzēji, alkaši un virinātāji, bet viņai, trakai blondīnei, līdz šim viss ir beidzies labi. Gan jau šoreiz būs tāpat. Tā noteikti ir jābūt, jo labs darbs ir padarīts un nejusts smagums nokratīts.

Ielas sākumā šortainis grupu pamet, strauji un pēkšņi nogriežas pa kreisi kapu malā uz Gaisa tilta pusi.

Kamēr viņa tipina uz priekšu divatā ar jamaikieti, viņa sāk justies neveikli. Viņa domā, ka negribētu atvadīties tieši pie mājas durvīm. Tad viņas kabatā zvana mobilais. Uztraukumiem gals, viņa ir glābta! Viss. Viņa apstājas, atkal saņem abas pilnās kules vienā saujā un grābsta pēc telefona.

Telefons drusku satraukti prasa, vai ar viņu neesot kas jauns noticis, kur viņa ir iekritusi. Un viņa, turpat un tāpat uz vietas stāvot, atsaka: „Tu neticēsi. Tikko es kapos ar vienu čali glābu kurmi. Ja paskatīsies pa logu, redzēsi, kā viņš paiet garām mājai. Tūlīt, drīz viņš ies, pieej pie loga, tu redzēsi.”

„Tāds baltā krekļā? Un pilnīgi melns? Tu jocīga?” mājās palikušais izklausās pārsteigts. Interesanti gan, kāpēc; vai tas nav gluži parasti, ka vakaros likumīgā sieva kapos kopā ar kādu jamaikieti glābj kurmjus? □

Kristīne Ilziņa

MELNĀS VISTAS OLAS

Mammai atkārtotas analīzes uzrādīja pēdējo vēža stadiju. Tā kā mūsdienās šo kaiti vairs noklusēt nemēdz, laipnā un smaidīgā ārste viņai sirsnīgi pateica: diemžēl mediķi ir izdarījuši visu, kas ir viņu spēkos. Vairāk neko jums palīdzēt nevaram. Es nezinu, vai mamma ticēja, ka ir iespējams nodzīvot vēl kaut gadu. Es neticēju. Bet cerēju. Līdz pēdējam. Un, ja nu mediķi bija teikuši „nē”, atlika uzmeklēt alternatīvos dziedinātājus. Vai jūs zināt, cik Latvijā ir praktizējošu dziednieku? Labi, neskaitiet, es arī nezinu. Vai zināt kaut vienu no visa šī bara, kurš varētu uzrādīt savā kontā izdziedinātu vēzi? Tādu vēzi, kura eksistenci un izzušanu var apliecināt oficiālās medicīnas iespējas? Es nezinu. Diemžēl. Bet vismaz mēģināju atrast.

Es uz laiku aizmirsu, ka man ir trīsarpus bērni. Sune. Darbs. Pa visādiem kanāliem meklēju īpaši spējīgus cilvēkus. Un šamaņu mantiniece no Sibīrijas man šķita gana sparīga, lai aicinātu viņu ciemos. Kundzīte atbrauca. Apaļīga, izpūrusi, enerģiska, neizglītota (vis-

maz medicīnas jomā), toties runāja tik skanīgā un skaistā krievu valodā! Ar jociņiem un lūgšanām, dažādām parunām un sakāmvārdiem, Jēzu un visus svētos piesaucot, viņa metās pāri virtuvei kā enerģisks kamolītis, un saulaini smaidot aicināja mammu sekot. Uz lielo istabu. Stundu šamane visādi ņēmās, es ārpusē dzirdēju tikai monotonu maigu bubināšanu. Pēc stundas durvis atvērās, kamolītis izskatījās tā, it kā būtu pabijis kaķa nagos, bet smaidīja vēl joprojām. Varbūt vairs ne tik gaiši. Smaidīja arī mammīte. Tā mierīgi un zinoši. Kad viņa gribēja šamaņkundzei iedot naudiņu, tā atvēcinājās abām rokām. „Заплатишь, когда здорова станешь!” (samaksāsi, kad būsi vesela. – krievu valoda.)

Ceļā uz viņas mājām šamaņkundzīte man stāstīja, kas viss būtu jādara, un kas ir pie vainas. Vispirms jau jāsalasa sarkanās mušmires. Cik ir. Tās esot pret visādām imūnsistēmas kaitēm un vainām. Viņas dēls bērniībā esot nelaimīgi caurdūris kāju ar sarūsējušu naglu. Gangrēna. Kamēr ārsti sprieduši, griezt kāju nost visā garumā, vai tikai līdz celim, šamaņkundze ar bērnu padusē izmukusi no slimnīcas. Toreiz viņa par mušmirēm daudz neesot zinājusi, tomēr ķērusies pie darba, gudras sieviņas pamācīta. Veselas mušmiru cepures, nedēļu turētas spirta mērcē, sējusi puikam ap kāju. Tā, lai piegulē-

Kristīnes Ilziņas (dz. Sadovska) radošais CV:

Kristīne Sadovska *Jukusi saulespuķe*, dzejoļu krājums, „Agni”, 1996.

(Klāva Elsberga prēmija par gada labāko debiju dzejā 1996)

Sastādījusi *All Birds Know This* (latv. dzejas antoloģija angļu val., „Tapals” 2001. gadā).

Bērniem:

Kristīne Sadovska *Mani zobīni*, „Valters un Rapa”, 2007.

Kristīne Sadovska *Uz ielas*, „Valters un Rapa”, 2007.

Kristīne Sadovska *Par ķepām, astēm un zvēriem neparastiem*, „Dienas Grāmata”, 2010.

tu visiem zili sasarkušajiem audiem. Turējusi, kamēr sula sasūcas kājā. Un likusi no jauna. Kad pēc nedēļas apsēji noņemt, puika aizskrējis dziedādams. Laikam dzied vēl šobaltdien. Un skraida.

Un, kad pašai nelāga saaukstēšanās bijusi, arī ierāvusi pa ēdamkarotei mušmiru uzlējuma, virsū gan noteikti jādzerot glāze piena, un pāris dienās vesela! Bet manu mammu esot kāds noskaudis. Un te nu vajagot īsti kārtīgi pastrādāt, veselšanās esot atkarīga no tā, vai es varu sadabūt trīs olas no pilnīgi melnas vistas. Protams, es varu. Ja mammai vajag, es varu arī pašu melno vistu dabūt! Bet tas vēl neesot viss. Šīs trīs olas ir jāvēra ūdenī, pastāvīgi maisot ar nazi pretēji pulksteņa rādītāja virzienam un skaitot stipros vārdus, ūdens jāizlej caur mājas vārtiem virzienā prom no sevis, bet pašas olas jānorok svaigā vīrieša kapā. Un nedrīkst aizmirst skaitīt lūgšanas, citādi mamma nekļūs vesela. Turklāt visas darbības jāveic tukšā mēnesī. Tie, kas klausā šamaņkundzi, tiek veseli! Esot bijis kāds jauns un ļoti bagāts puisis, arī rīdzinieks. Vēzis galvā. Viņa paskatījusies un izņēmusi to ārā. Ar roku, bez operācijas. Tas esot grūti, bet ne neiespējami. Puisis neticējis, ka ir vesels. Aizbraucis uz Zviedriju, lai šo operē – bet Zviedrijā kapitālistu ārsti sacījuši: mēs jau varam griezt tev galvā caurumu, ja vēlies par to maksāt, taču prātīgāk būtu negriezt. Šis pārbijies jautā, vai tad ir jau par vēlu? Nē, saka kapitālistu dakteri. Tev tur nekā nav! Tu esi pilnīgi vesels. Tā viņa ārstē.

Vai esat lasījuši mušmires? Mierīgā saulainā rudens dienā mēs ar mammu un Tinci devāmies uz Vecākiem pēc sēnītēm. Ar groziņu, kā jau kārtīgi sēņotāji. Mušmires bija! Sarkanās, bālās un panteru mušmires. Mums vajadzēja tikai sarkanās, vēlams, jaunas – poķīšus. Tince skraidīja pa skrajo priedulāju un nemanīja nevienu sēni, pirms nenorādīju ar pirkstu. Mamma ar veca sēņotāja rūpību grieza kātiņus līdz ar augsni, es centos pielasīt pēc iespējas vairāk. Cilvēku, kā jau sestdienā, bija diezgan daudz. Cits tāpat vien špacierēja, citi mērķtiecīgi devās jūras virzienā, vēl daži lasīja zarus. Mēs bijām vienīgās sēņotājas. Kāds brīnums, ja ik pa brīdīm kāds garāmgājējs iemeta acis mūsu groziņā? Vairums neteica neko. Cits nosmīķņāja, cits paraustīja plecus. bet viena sieviņa ielūkojās grozā un pilnīgi palēcās. „Meitenīt, tās taču

ir mušmires!” – viņa izsaucās, patiesā mulsumā. „Es zinu,” – rāmi atteicu. „Bet mušmires ir indīgas! Tās nevar ēst!” Atcerējos veco aņuku. „Vienu reizi jau var.” Tas tantīti satricēja pavisam. Viņa mirkli neticīgi lūkojās mani, kaut ko tā kā gribēja sacīt, bet atmeta ar roku un gāja prom, pa ceļam vairākas reizes atskatīdamās. Pāris stundās groziņš bija pusē un mušmiru raža ievākta. Devāmies mājup, pa ceļam iegādājoties divus puslitrus degvīna. Guvumu smuki sagriezu un saliku burciņās, sēnes šņabi burtiski iesūca un dabūju skriet pēc vēl viena polša. Kā tāda dzērāja. Saliku burkas ar mušmiru dziru bufetē un abas ar mammu nospriedām, ka ar savāko pietiks kādam pusgamam, vienīgi desmit dienas jānogaida, kamēr sēnītes gatavas lietošanai – bet šīm desmit dienām mums bija šamaņkundzes iedotā burka.

Kur mūsdienās pilsētnieks, kura lauku radi izkauti un pazuduši kara laika emigrāciju un pēckara deportāciju vilņos, dabū trīs melnas vistas olas? Ne jau nu tirgū. Laukos, protams. Tur, kur dzīvo ekoloģiski tīras, labturētas melnas vistas. Lai pateicība visām, kas piedalījās vistu un olu meklējumos! Tās bija tikai sievietes. Jo vīriešiem nepietiek ar to, ka paprasi melnas vistas olas. Viņi uzreiz jautā: kāpēc? Ko tu ar tām darīsi? Sievietes parasti sacīja: tev noteikti vajag pilnīgi melnu vistu? Vai kāds saslimis vai cita nelaime? Saslimis, es atbildēju. Un vista atradās. Vienīgā melnā. Un viņas saimniece trīs dienas pieskatīja savu apaļīgo lolojumu un izlaida laukā rudens saulītē tikai pēc tam, kad laipnā melnīte bija izdējusi trīs ceriņkrāsas oliņas. Es tās dabūju par baltu velti. Pienāca tukšais mēness. Un es ar siltām, svaigi vārītām olām padusē devos uz kapiem. Liņāja smalks rudens lietutiņš, salts un nedraudzīgs, no mērcētājiem. Kapos valdīja rosība. Pie svaigiem ziediem klāta uzkalniņa raudāja sieviete. Vīrietis neveikli glaudīja viņas plecu. Vēl daži tumši ģērbusies stāvi bija manāmi tuvumā. Es neuzdrošinājos pieiet un izlasīt, vai tikko apglabātais ir bijis vīrietis. Nez kāpēc likās, ka drīzāk meitene, pavisam jauna. Tātad šis kops man nebija derīgs. Man vajadzēja vīrieti. Pamazām krēsloja. Pie viena svaigiem ziediem klāta kapa likņāja kāda pelēcīga mugura. „Ēe, atvainojiet, vai šeit ir apglabāts vīrietis vai sieviete?” Pelēkā mugura iztaisnojās. Uz mani lūkojās sabijusies vecāka kundzīte ar draudīgi pacel-

tu grābeklīti trīcošā rokā. Viņa nesacīja ne vārda, tikai enerģiski māja, lai eju prom. Es tā kā mēģināju tuvoties. Kundzīte īsi iespiedzās un diezgan ievērojamā ātrumā pazuda skatam, graciozi izvairoties skrējienā uzkāpt kādai kapa kopiņai. Skaisti.

Iededzu šķiltavas, lai mēģinātu salasīt, kas rakstīts uz vainagu lentēm. Vainagi bija. Kādi septiņi. Svaigi un dārgi. Toties lenšu nebija. Nevienas pašas. Nekādu uzrakstu. Mēģināju atrast krustu – reizēm bēres to mēdz iespraust kapā un uz tā uzrakstīt aizgājēja datus. Tāds pagaidu variants, kamēr zeme nosēžas un var uzlikt īsto. Nebija arī tā. Tumsa biezēja. Gāju tālāk, likumojot pa mazaļiem celiņiem. Vēl viens kaps. Svaigs. Ar vainagiem, lentēm, košām puķēm. „Дорогомы. Не забудем. Жена.” Paldies, debesu Tēvs! Paldies arī Tēv, nezināmais kungs, kura kapiņu es izmantoju savām nelikumīgajām darbībām. Notupos zemē, un vispirms lūdzu atļauju nepazīstamajam gulētājam. Domās. Izstāstīju, kas par lietu, un tā. Tā kā manām biklajām rakšanas kustībām nesevoja ne zibens spēriens ne citas dusmu izpausmes, turpināju raust bedrīti. Dziļu, rokas garumā. Pa celiņu kāds nāca. Krēslā maniņu jaunpuisi ar vaļīgu pasmagu ķēdi rokā, viņš to lietišķi šūpoja un izskatījās tieši pēc maniakāla slepkavnieka, kurš kapiņos izrēķinās ar vientuļām sievietēm, tās žņaudzot ar ķēdi. Man nebija kur sprukt. Rokas smiltīs, olas klēpī. Taciņa veda tā kā drusku sānis, un es sekundes simtdaļā izdomāju glābšanās plānu. Ja puisis spers soli uz manu pusi, nevis ies, kur taka ved, lēkšu pāri kapam, grābšu rokā krustu un gāzīšu šim pa galvu. Bet divaini – puisis ne tikai nenāca uz manu pusi, viņš mani pat nepamanīja. Skatījās gan, bet es skaidri redzēju, ka viņš mani neredz. Nesaprot, ka esmu cilvēks. Kurš mani apsargāja? Kurš spēja tik labi paslēpt? Kā tāds sūnām apaudzis sliņķis Amazones džungļos, es lēnīgi turpināju raust smiltīs. Saudzīgi ieguldīju olas. Noskaitīju visas zināmās lūgšanas. Un devos prom neatskatoties. Noskaloju rokas ledainā ūdenī no pumpja un biju ārpusē. Ārā no kapiem. Un biju izdarījusi visu kā vajag – vai vismaz tā, kā biju sapratusi. Nu atlika gaidīt. □

Monika Zīle

DOMINIKAS BIĶERIS

Dārza galā pie dzīvzoga biežņas negaidot skurbi nosmaržo pēc rūgt sākuša vīna – zem kritušajām lapām paslēpušās Kaukāza plūmītes tā cenšas izpausties pirms kārtīgām rudens salnām. Šorīt bija tikai viegls sudraba plīvurs izziedējušo smilgu galotnēs, pieklājīgs brīdinājums atvasarai: septembra beigās, jāprotas atvadīties. Ar sporta kurpes purngalu parušinājis sabirušo lapu brūngano seģeni, Toms salasa krietnu sauju dzelteno auglīšu. Bojātos atšķirojis, iemet plūmītes mutē, izbaudot skābeno svaigumu. Tam ir viegla snaudā laisties gatavas zemes un trūdu piegarša. Ievārijums, ko Dominika gatavoja no šiem špokiem, arī bija ieskāņš, taču ļoti labi uzglabājās. Nesen Vera atgādināja, ka pagrabā joprojām ducis glīti aizvākotu trauciņu, kuru likteni „Bišāju” saimniekam derētu iz-

Monika Zīle 1941. gadā dzimusi Latgalē, strādājusi Kurzemē un pusi mūža dzīvo Rīgā. Strādājusi vairākos populāros preses izdevumos, joprojām publicējas *Latvijas Avīzē*, raksta prozu un lugas amatieru skatuvēm, par ko saņemtas jau četras AKKA/LAA Bezgalības balvas, un sadarbojas ar Daugavpils teātri. Autore seriāla *Tumsas puķe* scenārijam un līdzautore (kopā ar Jāni Lejiņu) seriālā *Enģeļu iela. Pelnrušķītes mantojums*.

lemt. Kārtējo reizi Toms apsolījās, kaut gan piecos iepriekšējos gados nav atradis laiku pārlūkot šos krājumus.

– Gribētum aizskriet līdz meitai, – Vera saka, tuvodamās no mājas pa taku, kas dārza stūrī savienojas ar lielceļu.

– Laimīgi! – Toms pavirši atsaucas. Pieklājības labad.

– Viņi no sava lauka šodien vāc pēdējās saknes, taču es brīdināju, ka izpalīga no manis lai necer. Steigšos uz mājām. Gari viesoties nesanāks, kad govš piegaidāma, – Vera smalki atskaitās.

Lai gan Toms nekādi nav paudis vēlmi dzirdēt nodomu izklāstu, Vera piebilst, ka vakarpusē ieziešos dālijas. Viņasprāt, jaunajam „Bišāju” saimniekam jāzina, kas īpašumā notiek. Kaut arī Dominikas testamentā māja Tomam novēlēta ar atrunu, ka ģimene tur drīkst dzīvot tik ilgi, cik pati vēlēšies, viņa vienalga jūtas tramīgi un sirds dziļumos gatava spaidiem. Vizvairāk, protams, nomāc neziņa par rīdzinieka nākotnes plāniem „Bišāju” sakarā, un Vera cenšas tos izdibināt, sīki jo sīki izklāstidama savējos. Cerēdama, ka, ģimenes atklātības savilņots, viņš reiz atpogās cieši aiztaisīto lietišķās pieklājības mēteli un ļaus ielūkoties azotē.

„Diez, cik Verai gadu?” Toms prāto, ar skatītu pavadīdams izziedējušai pienenei līdzīgo galvu nozūdā aiz ceļa līkuma. Liekas, nav daudz mainījusies kopš vasarām, kuras Toms savulaik te pavadīja. Vera jau toreiz staigāja ar kumpu muguru. Dominika noteikti bija staltāka un iznesīgāka. Bet varbūt viņam tikai tā šķita?...

Mītņiece mūža garumā, bez šaubām, ir apgrūtinājums. Taču nepieskatīta māja laukos pievilina garnadžus un ķēzītājus. Veras sargājošo lomu Toms jau novērtējis, atsacīdamies ņemt īres maksu. Tomēr, neraugoties uz visnotaļ labo satikšanu, kāda neērta saruna viņiem birst jau gandrīz kopš pirmās dienas. Kaut gan kūts neatrodas gluži blakus dzīvojamajai ēkai, lopkopību Verai reiz nāksies izbeigt. Arī no vienas govš ir mēslu smaka, vircas peļķe un mušu pilns pagalmš vasarā. Turklāt pati bieži teikusi, ka piena ieņēmums aiziet Zīmaļas apkalpošanai – vete-

rinārārstam, atļauju zīmēm, siena sagādei, ak, kreņķi vien. Tepat netālu Verai dzīvo divas meitas, šķiet, labi pārtikušas, tā ka ragulopa trūkums neieliks rokā ubadzēs spieķi.

Džinsu kabatā ievibrējas mobilais tālrunis, ekrānā izgaismodams Krista numuru.

– Ko dari? Kā dūšiņš? – draugs runā šķietami garlaikoti.

– Pagaidām viss okidoki, – Toms atbild, nojauzdams sarunas turpinājumu šajā sestdienas pēcpusdienā. Droši vien Krista sievai slimnīcā diennakts dežūra...

– Es varētu pieskriet, vai ne, ko? Patlaban grozos tavā rajonā. Hallo?...

– Ja gribēji „Bišāju” atslēgas, tad šoreiz nesanāks. Pats ganos te un neesmu noskaņots ciemiņiem, piedod.

– Ā... – Kristš izklausās vīlies. – Skaidrs.

– Izved to mazo rudo lapsu zaļumos, vēl jau silti. Noklājiet sūnās praciņu, lai čiekuri nekož dupsī, un uz priekšu!... Svaigš gaiss stimulē potenci. Bet pēc tam obligāti pārbaudi, vai kāda ērce nav piesūkusies mīkstajām vietīņām. – Toms smejas.

– Rīkosimies pēc šīs instrukcijas. Bai-bai!...

„Bišāji” no Rīgas divu stundu braucienā, un Kristš jau dažas reizes pārliecinājies, ka pēc šeit baudītās grēcīgās izklaides pagūst savlaicīgi atgriezties un kā priekšzīmīgs laulātais draugs sagaidīt otro pusīti pie slimnīcas. Buča uz vaiga un viss pārējais. Iespējams, viņa nojauš Krista slepenās gaitas, bet pieder sievietēm, kuras necenšas izsekot sānsoljus.

Toma māte laikam to nebija spējusi. Viņš labi atcerējās vecāku skaļās ķildas, pirms vienurīt priekšnama skapī tēva apģērbu nodalījumš bija tukšš. Aizbraucis komandējumā, sacīja māte. Tā varēja būt, bet Toms nesaprata, kāpēc viņš vasaras brīvlaikā nebrauks pie tēva māšas uz Dobeles laukiem kā parasti. No kādas dzīles iznira „Bišāji”, Toms nav ticis skaidrībā joprojām. Radniecība ar Dominiku taču bija tik tāla un miglaina, ka nevarēja saprast, kur sākusies un pa kādiem ceļiem turpinājusies. Māte gan gari stāstīja par sirsnīgo lauku skolotāju un viņas skaisto māju, taču auto-

ostā, kur abām norunāta tikšanās, Dominiku pirmajā piegājienā neatpazina.

Tomam „Bišajos” sākumā nepatika. Naktīs te valdīja pilsētas bērnu biedējošs klusums un tumsa. No tās kuru katru miņu brīdi varēja iznirt briesmoņi, par kuriem stāstīja lielle puiķas sanatorijā, kad viņš tur nokļuva pēc plaušu karsoņa. Pa Rīgas apgaismotajām ielām spoki un miroņi vazāties neuzdrošinājās. Bet „Bišajos” tie, kaktos salīduši, gaidīja Tomu apguļamies, lai tuvotos, zobus klabinādami... Iespējams, viņš skaļi kļiedza, miegā ar nešķīstieņiem kaudamies. Dominika gan ne-teica, ka būtu ko dzirdējusi, tikai vienureiz pēc brokastīm aicināja aplūkot bēniņus. Toms kāpa līdzī, sagatavojies atklāt noslēpumainu valstību, un jutās vilies. Nederīgas mēbeles, vecu avižu saiņi un zirnekļu tīkli.

– Šos tīklus pasūta mūsu sargeņģeļi, lai izķertu sliktos sapņus, pirms tie nonāk istabā, – sacīja Dominika.

– Un ko viņi ar tiem dara?

– Nelaiž vaļā, kamēr nav apsolījušies laboties.

– Eņģeļu patiesībā nemaz nav. – Toms gribēja, lai saimniece noskaišas un sūta viņu atpakaļ uz Rīgu. – Tie ir izdomāti. Jā!

– Panāc šurp! – Dominika smaidīja. – Skaties tur...

Caur galā izcirsto šauro divu rūšu logu istabaugšā iespīdēja saule, un starp platajā gaismas starā virmojošajiem puteklišiem plivinājās balts lidonis. It kā zeltaini sudrabotas vizmas caurausts taurenis vai teiksmains putns.

– Redzēji? Nu, lūk...

Nogāzē aiz mājas lazdiens apstājās pļavā. Tur lidinājās taureņu tūkstoši, bet starp daudzajiem baltajiem neviena līdzīga bēniņos redzētajam. Taisnību sakot, Tomam nebija laika šos kukaiņus dziļāk pētīt, Dominikas gudrajā vadībā apgūstot pašu mazumiņu dabas valodu, kuras skanēja visapkārt. Šķūņa korē ap savu bumbierveida mājokli dīca lapsenes. Mijkrēslim biezējot, spilvās zāģēja grieze un tepat dārzā ķirpstināja zemesvēzis. Visu dienu kūts pažobelē ligzdās čiepstēja ēdelīgie bezdelīgu cāļi, un palaikam atlidoja žagata, lai, raibo asti grozīdama, steidzīgi izstāstītu jaunākās ziņas. Bet visbrīnišķīgākie Domini-

kas mājā bija sapņi. Bēniņos attīrīti un pārskoloti, tie drošināja lidot, un Toms ļāvās, un vienmēr pamodās priecīgs. Te viņam pagāja arī trīs nākamās tikpat brīnišķīgas vasaras.

Toms mācījās septītajā klasē, kad skapī atgriezās tēva uzvalki. Salabšanu stiprinādam, viņš sagādāja ģimenei iespēju atpūties pie siltas jūras. Tur Toms sākumā vēl atcerējās miglas palagus, ko nakts aiziedama izklāja aiz „Bišāju” lazdām, bet diena – kā nu kuru reizi – tos nometa zālē un pārvērta rasā vai pacēla augšā un pieaudzēja mākoņiem. Kādu brīdi viņam valodā vēl turējās Dominikas iecienītais *duraciņš*.

– Ak, tu, duraciņš tāds! – viņa mēdza sacīt gan līksmi, gan līdzjūtīgi, gan neizpratnē vai apbrīnā.

Kad vecāki nopirka mašīnu, viņi trijatā reizēm uz brīdi iegriezās „Bišajos”. Pāris stundu tur pakavējās arī pie Dominikas viesību galda, kopā ar citiem uzdziedot viņai augstas laimes pēc uzkāpšanas septiņdesmit piektajā mūža virsotnē. Toms gan sēdēja kā uz adātām. Jo studenta dzīvē ir daudz saistošākas nodarbes nekā dirnēšana starp večiem, un viņš jutās mazliet neērti, kad atvadoties jubilāre pasauca maliņā.

– Vai atceries, kā reiz sacīji – vienmēr gribētu dzīvot „Bišajos”? – viņa jautāja. – Mēs abi sēdējām, rau, tur, aiz lazdām. Klausījāties, kā ķīvītes liek savus bērnus gulēt, un tu man teici...

– Jā, protams, – Toms apstiprināja. Gan viņai par prieku, jubileja tomēr, gan tāpēc, ka liegšanās sarunu ievilcinātu, bet viņam dega paspēt uz randiņu. – Atceros.

– Tad labi. Tikai gribēju pārliecināties. – Dominika izskatījās apmierināta.

Pēc tam viņi vairs nesatikās un Tomam nekad nebija vaļas pārslasīt dažādos svētkos ģimenei sūtītos apsveikumus, tostarp no Dominikas, kuros arī viņam kaut ko novēlēja. Viņa aprindās šādiem nolūkiem izmantot papīru skaitījās vecmodīgi. Viņi lietoja bezvadu internetu, ņēma kredītus, pirkā golfa piederumus, slēpoja Francijā, peldējās Taizemē, mainīja mašīnas un draudzenes.

Ziņa, ka Dominikas pēdējās gribas paudumā viņam novēlēti „Bišāji”, Tomu, maigi sakot, apmulsināja, un viņš pat pielāva iespēju no mantojuma atsacīties. Tā pieņemšanas procedūra bija ķēpīga, viņam kā parasti trūka laika – vajadzēja daudz strādāt, ja gribēja kāpt uz augšu pa dienesta trepēm. Pēc paviršas izdevumu un guvumu aplēses, būtībā jau nolēmis ar „Bišājiem” nesaistīties, viņš turp aizbrauca – tikai uzvest aci četru bērniņas vasaru sētai – un bija pārsteigts, ka māja labi uzturēta. No sava gala izklīboja Vera, šķindinādama saimnieka puses atslēgas, un pieteicās pavadoņos.

Bija agrs pavasaris, un ilgi nekurinātajās telpās dvašoja drēgnums. Taču katli virtuvē uz plīts mirdzināja spodrus sānus, grīdas celiņiem nebija nevienas krokas, toties aizkariem tās rindojās vienādas, kā nomērītas. Goda istabā no mēbelēm bija palicis vienīgi smagais apaļais galds. Tā vidū uz baltas tamborētas sedziņas stāvēja Tomam labi pazīstams saldumu trauciņš, ko Dominika dēvēja par biķeri, pilns ar sārtos papīriņos ietītām skābajām karamelēm, kuras viņam joprojām bija mīļākas nekā cēlā šokolāde. Kaut kādā veidā vecā saimniece zināja, ka viņa gaume nav mainījusies kopš tiem laikiem, kad šeit patvērumu un sapratni atrada zēns, kura vecāki tobrīd bija paši sevī apmaldījušies...

Citu mantu nebija, pat bēniņi tukši. Cilvēki izvāca, Vera teica. Nu, tie, ar kuriem Dominika jau priekšlaikus vienojusies, ka te jābūt tīrai vietai.

– Jūs tak gribēsiet visu iekārtot pa savam, – ģīniece nekavējās mest izlūkošanas makšķeri. – Netālu vienai mājai jaunais saimnieks uzcirta pa virsu otru stāvu...

Nogāzē ziedēja lazdas, un gaisma no putekšņiem tur bija zeltaini zaļgana. Visapkārt, saules pamodinātas, vaļā vērās vizbulišu biklās acis, un pļavā uzsprāgt gatavojās pureņu piebriedušie bumbuļi. Bet cīrulim, kas neredzams gavilēja debesu katedrāles tornī, bija pilnīgi vienalga, kur Toms pērk savus kreklus, cik maksājis par pulksteni un ar kādu mašīnu atbraucis. Šis apstāklis tad arī iespaidoja lēmumu jau nākamajā nedēļā ķerties pie īpašuma papīru kārtošanas.

Neparastas jūsmas un aizkustinājuma pārņemts, viņš pielāva kļūdas, un pirmā bija, noalgojot pagastā saslavētu meistarū, kas solījās ieviest „Bišājos” dažas nepieciešamas labierīcības. Vīrs likās prātīgs, neplēsa lielu avansu, pats nosauca gatavības termiņu. Toms jau gandrīz izsludināja draugiem sālsmaizes datumu, bet drošības labad kādā pievakarē atskrēja uz „Bišājiem” un piedzivoja sajūtu, ka nokļuvis kādās citās mājās. Piedrazotajās telpās turējās sīva smaka, no paša amatnieka ne vēsts, uz palodzes noliktais sudraba biķeris pilns vecu nosmēķu... Ja tas muļļa nepiesmējis dārgāko, kas Dominikai piederēja, Toms droši vien aprobežotos tikai ar bargu sarunu. Bet nu tās gaitā meistars pazaudēja dzerokli, un Toms ilgi nespēja sev piedot, ka palaidis rokas. Tiesa, sprauga amatnieka žokli sagādāja „Bišāju” saimniekam karsta un izlēmīga vīra slavu, kas izplatījās pagastā un nāca mājām par labu – vismaz vietējie sirotāji meta sētai likumu...

Rīgā salīgtā brigāde prasīja dārgi, bet strādāja godam. Vasaras vidū jau bija pieejama silta duša, un Toms atveda šurp Irēnu. Attiecības tobrīd atradās uzplaukuma taisnē, un viņam bija svarīgs draudzenes viedoklis par jauno īpašumu.

– Varēja būt tuvāk Rīgai, – Irēna vērtēja. – Un tas gabals zemes ceļa... Ja tuvā nākotnē ne-noasfaltēs, viesu nama projekts šeit mirst iecerē. – Viņa bija studējusi uzņēmējdarbību un visu aplūkoja tās leņķī.

– Kādu vietu taču cilvēks drīkst paturēt arī vienīgi pats sev, – bilda Toms.

– Jau esi pietiekami turīgs, lai atļautos tādu greznību? – Viņa piemiedza zaļganās acis. – Ak, protams, tava darīšana!... – Skaisto lūpu izliekumā pazuda strauji uzliesmojusī netikums.

Toms prātoja un netika gudrs, no kurienes draudzenei pret „Bišājiem” gandrīz vai naidīga attieksme. Lielistabas apaļajā galdā, viņasprāt, dzīvoja ķirmji, un Dominikas biķeris bija tikai bezgaumīgs riekstu dauzīšanai noderīgs klucis. Bet mājā ielikto naudu Toms būtu varējis izmantot daudz lietderīgāk – piemēram, dalībai klubos, kur satiek ietekmīgus ļaudis un dibina vērtīgus sakarus.

– Saki, kāpēc tā Dominika tev pēkšņi novēlēja māju? – viņa metās tincināt. – Ai, es zinu, zinu!... Tā vecene ar tevi, mazu puiku, apmierināja kādu izvirtīgu tieksmi, ha-ha... Saderam, viņa vannā jo rūpīgi nomazgāja tavu gailīti!

– Neuzminēji vis. Tas bija, hmm... Daudz perversāk. Dominika ik rītu pārbaudīja, cik tīras manas ausis.

– Nu, vienalga esmu greizsirdīga uz veču, kura vēl pirms manis redzējusi tavu izcilo daiktu!...

Šādā virzienā Irēna mācēja pagriezt jebkuru sarunu, un abus tas uzbudināja. Vakaros Irēna tvīka pēc iespējas ātrāk būt gultā un negribēja sēdēt lazdu nogāzē tik ilgi, kamēr sārtā vakarblāzma izballo un ķīvīšu bērni pļāvā aizmiegt. Viņa zūdījās par odiem un, kad Toms kavējās iet istabā, sapūtsies aizskrēja un ieslēdzās mašīnā.

Zināms, vīrietim pāri trīsdesmit tagadējo sievieti ir ar ko salīdzināt, un Toms bija Irēnā atradis ģimenes pamatiem nepieciešamo īpašību summu. Galu galā, domstarpības nav tik dziļas un gultā viņiem saskan. Šovasar viņš bija nolēmis draudzeni bildināt. Taču...

Iespējams, viņš pārāk ņēma pie sirds nejauši uztverto Irēnas skatienu. Ka Toms jau pamodies, draudzene nesaprata un turpināja pētīt līdzāsguļošo. Viņas mutes skarbais vaibsts, aiz sulīgajām lūpām noģiedamā sakosto zobu līnija un piemiegtās acis vedināja uz līdzību ar ķirurgu, kas, turēdams rokā skalpeli, nespēj vien sagaidīt brīdi, kad sāks atšķelt, amputēt, pārstādīt... Tomam sakustoties, sievietes seja zibenīgi atguva vaibstu maigumu un padevību. Redzētais viņam nepatika. Ļoti. Un piedevām tie smieklī... Irēna bija pasākusi smieties, atgāzdama galvu un izplezdama muti tā, ka redzama kaklā trīsuļojošā rožainā dzīle.

– Jāielaiž sevī liksme, tad dzims talantīgi un dzīvespriecīgi bērni, – viņa citēja kaut kur sagrābstītu gudrību, likdama Tomam saprast, ka ir gatava mātes misijai.

Kāds viedais sacījis, ka vīrietis līdz trīsdesmitajai robežai sievieti sajūt ar ādu, bet pēc tam vēlas dvēseļu saskarsmi. Toms nezināja, kur meklējama Irēnas dvēsele, un pirms

Jāņiem viņai to pateica. Ne gluži tik tieši, bet arī aptuvenība bija nepārprotama.

– Paldies, beidzot skaidrība! – Irēna dziedri iesmējās, vairs necenšoties slēpt griezienam asināto nazi. – Pietiekami ilgi biju muļķe, cerēdama no tevis iztaisīt cilvēku... Meklē nu tagad citu naivuli, kura samierināsies, ka līdz mūža galam paliksi tikai firmas viceprezidents un turpināsi slienāties gar čangaļu vecmeitas pakšiem!

Dominika nebija veca meita, bet atraitne, kam vīru sen sen paņēma traģisks negadījums. Toms bija Irēnai stāstījis. Bet kāda vairs nozīme?...

Nu tas pieder pagātnei, un viņš, no jebkādām saistībām brīvs, soļodams atpakaļ uz māju, pakavējas pie zilo miķelišu krūma. Par skaistumu Vera gādā pēc savas saprašanas, un tā izpaužas ar ķieģeļu lauskām apspraudītās puķudobēs. Dizains... Nuja. Bet zilītēm, kuras spēlē jautras paslēpes salnas pareitinātajā liepas cekulā, stila trūkums netraucē. Arī Tomu „Bišāji” ņem pretī tādu, kāds nu kuru reizi viņš te ierodas. Sagaidījuši izguldina, mierina un joprojām sargā no ļauniem sapņiem.

Savāda skaņa liek viņam saausīties. Kūti, Veras valstībā, šķiet, idēja gov. Mājlopi Tomam ir pilnīgi sveša pasaule. Tomēr, sācošajam māvienam atkārtoties, viņš atver smagās durvis un satausta gaismas slēdzi pie stenderes. Nē!... Lai gan Tomam nekad vēl nav gadījies vērot teļa dzimšanu, visas pazīmes liecina, ka šis brīdis tuvojas. Jo Vera pirmīt jau... Labi zināja, bet aizdaudzījās no mājas! Lai tikai pamēģina atkal stāstīt, cik gov viņai...

Zīmaļa nopurina galvu un pārmetoši pašķielē ar valgu, mazliet aizmiglotu aci. Šķiet, gotiņa cer, ka Toms zina, kas nu darāms. Ka tik ne tā!... Pagastā droši vien ir lopu dakteris. Bet kur, nolāpīts, viņu meklēt? Veikalā... Jā, laukos tur zina visu.

Ar klupienu iekritis mašīnas sēdekli, viņš pagriež aizdedzes atslēgu. Motors atsaucas ar īsu klakšķi. Nu! Kas ir?!... Dzinējs nosprauslojas, bet rūkt netaisās.

Atbraucām!... Tāpēc, ka vakar par strauju izrāva mašīnu no autoservisa. Tobrīd starteris

klausīja un gribējās ātrāk tikt projām no kolēģu sakāpināti možajām uzrunām, kvalifikācijas celšanas grafika, līgumu mapēm, rīta skējieniem, mēbeļu katalogiem, golfa laukuma bedrītēm, jaunajām uzvalkam pieskaņotām aproču pogām, lizinga piedāvājumiem, e-pasta ziņām, ķīniešu virtuves uzkodām, viskija bāra viesmīļiem, uz pleca auklētām plikastainām žurkām, kredītkartēm, kabatā lienošām reklāmām...

Pa lielceļu aizrūc mašīna. Atgādinot citu iespēju aši nokļūt pagasta centrā.

Zīmaļa atkal padod balsi, bet viņš jau laužas cauri dzeloņplūmīšu džungļiem. Pa taisno un tad lēcienā pāri grāvim, gandrīz paslīdēdams mitrajā zālē. Bet citādi nepaspētu apturēt sarkano vāģīti, kas pa lielceļu velk līdzī šķidru putekļu asti. Sieviete pie stūres. Ak, lai... Galvenais, ka klausās un, šķiet, saprot Toma nesakarīgo valodu.

– Kāpiet iekšā, – viņa saka, skaidrības labad uzpliķējusi blakussēdeklim, un kādam piezvana. – Te Zanda, kaimiņ. Vari atbraukt uz „Bišājiem”? Jā, steidzami. Paldies! Tagad mums jāpagaida, – tas jau atkal Tomam.

Baidīdamies kļūt smieklīgs tencinājumos par to, ka nav pamests viens ar dzemdētāju, Toms ļauj sevi ievest „Bišāju” pagalmā.

– Godīgi sakot, es arī nezinātu, ko tādā reizē darīt. – Glābēja pasmaida, lūpām paveroties vien tik daudz, ka redzama maza spraudziņa starp priekšzobiem. – Laukos gan esmu dzimusi, bet skolotāji tad lopus vairs neturēja.

– Jūs...

– Mhm. – Brūnās acis uzšķīl izaicinājuma dzirksteli. – No *učukiem*. Turpinu dzimtas tradīciju šejienes vidusskolā. – Sieviete ir jauna, un viņas tumšo matu vilnis pazīst labu frizieri. – Klau, mums tomēr vajadzētu ieiet kūtī...

– Jā, – Toms piekrīt, jau sekodams pa taciņu.

– Nū-u... – tumšmate saka, gaismu dabūjusi. – Gandrīz jāapraudas aizkustinājumā.

Pakaišos sakustas raibs uzkalniņš, un Zīmaļa, to laizīdama, brīdinoši iešņācas.

– Tagad mums pienākums nākt krustvecākos. Tikai nezinu, kā teliņiem dod vārdus. Varbūt

no diviem mūsējiem veido vienu? Ja mani sauc Zanda un...

– Toms!

– Nē! – Viņa purina galvu. – Vēl jau nezinām, kas te atskrējis.

– Telīte, – saka Zandas izsauktais lopu ārsts. Nākusi viegli un strauji, pa dabas iezīmēto ceļu, bez sarežģījumiem.

– Bija prieks iepazīties ar „Bišāju” saimnieku. – Dakteris atvadoties sniedz roku un pamiršķina Zandai. – Ceru, skolotāj, viņš pratīsies... Skaista telīte!

Ārsts, bez šaubām zina, kam pieder Zīmaļas bērns. Bet Toms uzķer piespēli un atsaucas:

– Kāda runa! Šampanietis jau uz ledus un ananāsi sagriežti ripuļos.

Tik smalki nav. Bet sarkanvīns Toma krājumos pieklājīgs un siers tāpat.

– Tūlīt salūkošu glāzes, – viņš saka, bufetes skapi atvērdams. – Ļauju dāmai izvēlēties...

– Driķst man šajā? – Zanda izceļ plaukta dziļumā iebīdīto sudraba biķeri. – Cik skaists!... No tāda jādzer īpašā gadījumā un kaut ko vēloties.

– Protams, – Toms dedzīgi piekrīt, būdams gandrīz drošs, ka nupat gar logu aizlidoja balts taurenis. Gaismas mirklīm līdzīgs, nav šīrīta salnas nobaidīts, uz mata tāds pats, kā Dominikas istabaugšā bērībā redzētais. Acīmredzot kaut kur tepat ilgi un pacietīgi gaidījis, kamēr Zīmaļai atskries raiba telīte un Tomam piedzims nojausma, uz kuru pusi nākotnē virzīt savu saistībām nesavažoto brīvību. □

Linda Treija

ANNA BAKLĀNE STARP CILVĒKIEM, ZVĒRIEM UN PUĶĒM

Arktiskā lapsiņa, aizpogājusies līdz zodam zilā mantelītī, ausis kā lokatorus izslējusī, raugās mūsos ar savām melnajām pogveidīgajām acītelēm. Mondriāna (Piet Mondrian) auksti izkalkulēto ģeometrisko laukumu un līniju fonā mazais pūkainais purniņš liekas tik mīlīgs un silti aizkustinošs. Mākslinieces Annas Baklānes sireāli reālā pasaule sastāv no dzīvām radībām, sākot ar skudrām un beidzot ar skudru lāčiem. Pa vidu rindojas radi, draugi, dzīvnieki, kukaiņi, veidojas ainavas un uzzied ziedi. Par katru Annas gleznu varētu uzrakstīt teiksmainu stāstu.

Darbā *Viņu* (*Her*, 73. lpp) pašportreta matos mazais melnais kaķītis/mošķītis zobos tur kārtējo pindzeli, kas pilina krāsu asaras. Varbūt, lai padzirdītu čūsku, kas ložņā starp ziediem matu lentā? Mošķītis ir daudz jaukāks nekā blūzes raksts ar kaķveidīgo radību atieztajiem zobiem. Pašportretiski portretisks pieskāriens gleznā ir tik tikko ieraugāms pie pašas darba apakšas. Tur ir iegleznots mākslinieces pirkstu tvēriens ar otu, kas vēl steidz iezīmēt zilajā kakla bantē baltas pumpas. Annas darbi pieprasa ieskatīšanos zīmējumā, līniju izsekošanu un aizdomāšanos par simboliem.

Vērojot Annas darbu evolūciju, redzams, ka līnija paliek smalkāka, profesionalitāte pieaug, simbolisms sabiezina un krāsas paspilgtinās. Daži darbi ir kā brāļu Grimmu pasaku attēli, daži kā Kārļa Skalbes darbu iespaidoti. Foni gleznās no kliezdošu grafiti pildītiem, krāšņas faunas noklātiem var nomainīties uz mierīgi apcerošiem. Tie palīdz izcelt gleznu personāžus un padziļina psiholoģisko noskaņu. Koši zaļais pamats gleznā *He plowed her, and she cropped** (1. lpp.), ļauj izcelties sejas profilam, melnajam apmetnim ar grafiskajiem simboliem un tām zilajām pilēm, kas bieži parādās Annas por-

retos un darbos. Trauslajā auguma siluetā, elegantajās līnijās, smalki izgleznotajās detaļās, it sevišķi matu rotājumos, jūtams dziļi personisks pieskāriens.

Gleznā *Apgaismotās* (*Illuminated*, 56. lpp.) var novērot sarunas vai pat klačošanas divu sieviešu starpā. Ziņas un jaunumi kā ziepju burbuļi aiziet pasaulē un pēc laika pārplīst. Eksotiski puķainās kleitas pauž jaunību un skaistumu. Tauriņi plivinās ap tēliem, kamēr, nonākuši meiteņu matos, pārvēršas par matu sprādzēm. Maza, zila vabolīte, uzsākusi savu ceļu pa auduma virsmu, pat nenojauš, ka šī botāniskā pasaule ir butaforija vien auduma kārtas plānumā. Tumšais fons gleznā ir kā Vijas Celmiņas veidotais debess jums – bezgalīgs un neaptverams.

Annas gleznotais dzīvnieku cikls ir aizsācies, meitas Lotes ierosināts. Dzīvnieciņi ir piesavinājušies cilvēciskas īpašības, bet varbūt tās ir arī raksturīgas viņu pasaulei? *Zaļis* (18. lpp.) ar ķermeņa kustību vien jau norāda, ka caurspīdīgi zilais kristāls nepieder viņam. Bet tad atkal – kā tu neticēsi dzīvnieciņam ar tik dzidri zilām acīm? *Albināis ezītis* (46. lpp.), ierīkējies uz kādas galvas virsmas, simbolizē neordinaritāti, retu ideju, neierastu domu. Gandrīz parādiski perfekto pelēkā kaķa portretu (*The Cat with Pink Collar*, 2016) mākslinieciski izjauc skaisti iegleznotais, atirušais, sarkanais diega galiņš pie zilās pogas. *Kārumnieka* (*Sweet Tooth*, 2016) mēlīte ir pieņēmusi to pašu krāsaini svītraino rakstu, kas ir rokās turētajā konfektē. Glezniņā *Slepenais pielūdzējs* (*Secret Admirer*, 2016) vilciņš vai nu jau ir saņēmis no pielūdzēja ziņu, vai pats dodas iemest pastkastītē pielūgsmes vēstuli.

No kukaiņu pasaules Annas darbos visbiežāk varam sastapt tauriņus. *Daphnis Nerii* (7. lpp.), pieplacis lillīgajam ziedam, ir spējis izvairīties no zilajām ūdens pilēm. Tauriņi dominē kā pārmaiņu simbols, tie ielido un iedzīvojas vai katrā otrajā Annas gleznā.

Simboliem ir liela nozīme mākslinieces izteiksmē. Tie var spēlēt noteiktu lomu viņas personīgajā pasaulē un prātā, bet skatītājiem ir atļauta brīva vaļa tos interpretēt. No darbiem dveš dziļums, kas liek aizdomāties. Tie galīgi nav tikai ārēji krāšņi un iekšēji tukši, jo vizuālais sniegums līdzsvarojas ar darbu psiholoģisko saturu. Gleznu izmēri ir dažā-

* Citāts no Šekspīra (William Shakespeare) lugas *Antony and Cleopatra*, 2. cēliena 2. skata

di, vairumā tiek gleznots uz audekla ar eļļu, bet smalkā un profesionālā gleznošanas tehnika ir vienādi perfekta neatkarīgi no darbu lieluma.

Anna ieguva mākslas maģistres grādu Latvijas Mākslas akadēmijā pie profesoriem Normunda Brasliņa, Kristapa Zariņa un Jura Jurjāna 2008. gadā. Domāju, ka var sajust kaut nelielu, bet iespaidu no viņas skolotājiem. Tas parādās izteiksmīgajā portretā, figurālajā kompozīcijā un krāsu spožumā.

Anna Baklāne izstādēs piedalās jau kopš 2000. gadu sākuma. No lielākajām personālizstādēm var minēt izstādi „Nomoda sapņi” galerijā „Daugava” 2009. gadā un personālizstādi „Sociālais tīkliņš” Agijas Sūnas mākslas galerijā 2010. gadā. Anna ieguva Gada glezņas balvu 2009. gadā par gleznu *Nomoda sapnis jeb Kukas parādes portrets*. Māksliniece daudz piedalās kopizstādēs gan Latvijā, gan Eiropā, it sevišķi Vācijā. Jāpiemin piedalīšanās starptautiskajā vizuālās mākslas izstādē NordArt 2015. un 2018. gadā Vācijā. NordArt ir viena no lielākajām žūrēta-

jām laikmetīgās mākslas izstādēm Eiropā un atklāj visdažādākos vizuālās mākslas aspektus. Pagājušajā gadā māksliniece tur piedalījās ar savu gleznu *Mums pieder zvaigznes* (*We Own the Stars*, 2017).

Anna ir dzimusi mākslinieku Vijas Maldupes un Jura Baklāna ģimenē. Abas Annas māsas, Ieva (skat. JG296) un Liene, arī ir gleznotājas. Māksla un gleznošana ir iesūkusies viņā jau no agras bērnības un tāpēc no sirds var ticēt Annas maģistra darbā rakstītajiem vārdiem: „Es gleznošanu pilnā mērā apzinos kā savu profesiju un neliekuļojot varu apgalvot, ka to turpināšu, kamēr elpošu”.

Par mākslinieci tuvāku informāciju var iegūt:

<https://www.instagram.com/anna_baklane/>

<<https://www.facebook.com/artist.kuka.anna/>>

Linda Treija, Amerikas Latviešu Mākslinieku apvienības (ALMA) prezidente, ir JG mākslas redaktore.

Anna Baklāne. *The Albino Hedgehog (Ezītis, albīns)*. 2017. Eļļa uz audekla. D-25cm

Viļis Inde

VIJA CELMIŅA. KOLEKCIONĀRU MĀKSLINIECE

Daudziem latviešiem ir pazīstams Viļas Celmiņas (Viļa Celmins) vārds. Nebeidzamas okeāna tāles, zvaigžņots debess jums un zirkņķtīklu pinumi ir motīvi, pēc kuriem atpazīstam viņas mākslu.

Esmu apbrīnojīs Celmiņas daiļradi daudzgu gadu garumā. Detalizētās nakts vai okeāna formas ir smalki izstrādātas, tās pieprasa visdziļākos novērojumus. Šis padziļinātais skatījums uz lietām ir viena no minimālisma mākslas pazīmēm, kas sakrīt arī ar maniem estētiskajiem uzskatiem.

Mani aizrauj Celmiņas izvēlētie objekti, kas ir ļoti personīgi ne tikai māksliniecei, bet arī skatītājam. Mana uztvere par zvaigžņotajām debesīm vai viļņojošos okeānu atšķirsies no kāda cita vērotāja redzējuma. Ar savu personīgo asociāciju mēs pievienojam kaut ko no sevis un pārveidojam Celmiņas uzmanīgi un rūpīgi veidoto attēlu.

Teksasas pilsētīņā Marfā, galerijā inde/jacobs, kas fokusējas uz Čīnati fonda (Chinati Foundation) atbalstītajiem minimālisma māksliniekiem, ir piecas Celmiņas parakstītas grafikas. Latvieši tās atpazītu vienā mirklī, tomēr tikai 10% no manas mākslas galerijas apmeklētājiem, kuri nav latvieši, zina viņas darbus.*

Iemesls tam ir vienkāršs. Celmiņa nepieder nevienai no mūsdienu mākslas grupām. Viņa drosmīgi un ar pārliecību seko sevis izvēlētajam ceļam mākslā. Tas viņai ir veiksmīgi izdevies, jo viņas darbi ir daudzās no vissvarīgākajām muzeju un galeriju kolekcijām pasaulē, Metropolītēna muzejā (Metropolitan Museum of Art), MOMA (Museum of Modern Art) un Vitneju muzejā (Whitney Museum of American Art) Ņujorkā, LACMA (Los Angeles County Museum of Art) un SFMOMA (San

* Viļas Celmiņas darbi, kopā ar M. Bendžamina Herdonu (M. Benjamin Herdon), Deivīda Hirši (David Hirschi) un Pera Keselmara (Per Kesselmar) darbiem ir izstādīti pašreizējā galerijas inde/jacobs izstādē „Krāsas, toņa un redzējuma lauki“ (FIELDS of Color, of Tone, of Vision) līdz šī gada 20. jūnijam.

Francisco Museum of Modern Art) Kalifornijā, Teita muzejā (Tate Modern) Londonā un Latvijas Nacionālā mākslas muzejā Rīgā. Tā ir tikai neliela daļa garajā muzeju un galeriju sarakstā. Pašreiz viņas darbu retrospektīvā izstāde, beigusies Sanfrancisko mākslas muzejā, dosies uz AGO (Art Galery of Ontario), Toronto, kur tā būs skatāma no 4. maija līdz 5. augustam. Izstāde no 24. septembra līdz nākošā gada 12. janvārim atgriezīsies Ņujorkā, Metropolītēna mākslas muzejā.

Bet plašāka publika viņu nepazīst, jo māksliniece ir strikta savā vēlmē pēc privātuma un izvairās no sabiedriskiem pasākumiem. Mēs gandrīz nekad viņu neredzam presē un internetā, fotogrāfijās no izstāžu atklāšanām vai ballēm. Viņai katrā ziņā nav nekāda iekāre būt par „rokzvaigzni“ mākslā.

Viļa Celmiņa ir viena no vissvarīgākajām latviešu māksliniecēm pasaules mērogā. Ja citi latviešu mākslinieki, iespējams, ir spēlējuši lielāku lomu latviešu mākslas attīstībā, tad Celmiņa ir izcīnījusi nozīmīgu vietu tieši pasaules mākslas kopainā.

Viens no mākslinieku sasniegumu rādītājiem ir darbu cenas izsolēs. Varētu jau teikt, ka tas ir virspusējs skatījums, jo ļoti bieži tam nav nekāda sakara ar mākslas darbu kvalitāti, tomēr jāatzīst, ka mākslinieku atpazīstamība un popularitāte mūsdienās tiek vērtēta pēc darbu pārdošanas cenām un pārdoto darbu skaita. Mēs varam dzirdēt ziņās, lasīt avīzēs par jaunākajām mākslas darbu sensacionālajām izsoles cenām. Arī Celmiņas darbu vērtība dolāros dažos no mums varētu radīt izbrīnu.

Es šeit runāju vairāk par tādām mākslas izsolēm kā *Sotheby's*, *Christie's*, *Phillips* un citiem izsoļu namiem, kuru informācija par pārdošanas cenām ir pieejama publikai. Privāto galeriju darījumu cenas ir konfidencialas un lielākajai sabiedrības daļai nezināmas.

Augstāko izsoles summu līdz šim ir sasniedzis Celmiņas grafīta zīmējums *Svīna jūra #2* (*Lead Sea #2*, 1969). To pārdeva *Christie's* izsolē 2017. gadā par 4,212,500 dolāriem. Zīmējums ir tikai 36,8 x 50,1 cm liels. Darba pārdošanas vērtība stipri pārsniedza aplēsto 1,5 - 2,5 miljonu dolāru vērtību. Esmu pārliecināts, ka drīzā nākotnē šis rekords tiks pārsniegts.

Otra augstākā cena, 2,890,000 dolāru apmērā, tika sasniegta 2016. gadā, izsolot vēl vienu sešdesmit deviņajā gadā radītu okeāna zīmējumu, kas izmērā ir nedaudz mazāks - 32,4 × 45,1 cm. Savukārt zīmējums *Zvaigžņu lauks* (*Star Field*, 1981.-82.) tika izsolīts par 2,412,500 dolāriem 2018. gadā. Jāatzīmē, ka daudzi Celmiņas zīmējumi ir pārsnieguši 1 miljona dolāru summu.

Eļļas glezna *Degošā lidmašīna* (*Burning Plane*, 1965.) tika izsolīta par 3,413,000 dolāriem. Šo 36,5 × 61,6 cm lielo eļļas gleznu Celmiņa uzgleznoja 26 gadu vecumā. Tas bija laiks, kad māksliniece sāka izmantot fotogrāfijas kā izejmateriālu savu darbu tēmai. *Degošā lidmašīna* ir viena no pirmajām gleznām, kas ir attiecināma uz kara tematiku. Tiek minēts, ka šis darbs atspoguļo mākslinieces bērnības gadus, bēgot no dzimtās Latvijas un redzot Otrā pasaules kara šausmas.

Vēlāk sekoja posms, kurā Celmiņas mākslas stilam piedēvēja spēlēšanos ar popārtu (Pop Art). Liela mēroga koka un akrila dzēšgumijas reālistiskā reprodukcija *Pink Pearl Eraser*, kas tika radīta divdesmit deviņu gadu vecumā, tika pārdota izsolē par 1,565,000 dolāriem 2014. gadā. [Skat. JG278, rudens 2014, 1. lpp.]

Celmiņas limitētā skaita grafikas novilkumi ir pieauguši cenu vērtībā, pateicoties personalizētiem un retrospekciju sasniegumiem Metjū Marka galerijā Ņujorkā (Matthew Marks Gallery) un Losandželosā 2018. gadā. Grafiku estampu sarakstā Sjužanas Šean galerijā (Susan Sheehan Gallery) Ņujorkā Celmiņa kotējas (tiek vērtēta) robežās starp 10,000 un 50,000 dolāriem. Te parādās augstāko cenu amplitūdas gals, bet reti kurš vairs var atrast Celmiņas grafiku novilkumus par 5,000 dolāriem vai mazāk.

Vijas Celmiņas mākslas darbu cenas turpinās augt. Viņas gleznu un grafiku skaits ir ļoti ierobežots, kas ir izskaidrojams ar mākslinieces metodisko un skrupulozo pieeju darbam. Turklāt, daudzi darbi ir muzeju kolekcijās, samazinot darbu skaitu, ko varētu iegādāties privātkolekcionāri. Pieprasījums ir liels, darbi izcili un kolekcionāri cīnīsies par to iegūšanu savā īpašumā.

Vieni no ievērojamākajiem darbiem, kas noteikti būs izsolēs nākotnē, ir zvaigžņotās nakts debess lielās eļļas gleznas. Dažas no

tām ir pat 90 × 122 cm lielas. Līdzīgas tematikas gleznas, daudz mazāka izmēra, ir pārdotas par 2 miljoniem dolāru. Ir viegli paredzēt, ka lielākās gleznas pārsniegs 10 miljonu dolāru cenas robežu, ja jau viņas zīmējumi ir pārsnieguši 4 miljonu dolāru zīmi.

Šīs izsoles ir būtiskas. Plaukstošajā mākslas tirgū 2018. gadā divdesmit augstākās mākslas darbu summas sākās ar 157 miljoniem dolāru par Amadeo Modigliani līdz 37 miljoniem par Pikaso. Dženija Savilje (Jenny Saville) sasniegta augstāko darbu cenu 12,4 miljonu dolāru apmērā starp mūsdienu (vēl mūsu vidū esošajām) māksliniecēm. Šī cena, gan jāatzīmē, neieklūva starp top 100 izsoļu cenām 2018. gadā.

Bet Celmiņa nealkst pēc superzvaigznes statusa un miljoni par viņas darbiem ir patiesi vienreizējs sasniegums.

Izsoļu un izstāžu top vērtējumu sarakstā Celmiņa kopumā tiek atzīmēta starp 10 pazīstamākajām māksliniecēm sievietēm. Starpība cenās starp sievietēm un vīriešu radītajiem mākslas darbiem lēnām izlīdzinās, un Celmiņas darbi jau tagad tiek atzīti kā izcila māksla.

Patiesībā, ikvienam latvietim, kura īpašumā ir Vijas Celmiņas mākslas darbs vai darbi, jābūt pārliecinātiem par to uzturēšanu, izstādīšanas apstākļiem, jo tie ir atzīti par ļoti vērtīgiem. Latviešu mākslinieku darbi bieži tiek pārdoti izsolēs utt. par minimālām summām. Ja starp tiem kāds no lēti pārdotajiem mākslas darbiem izrādītos Vijas Celmiņas radīts, tā būtu ļoti „dārga” kļūda.

No angļu valodas tulkoja Linda Treija.

Vilis Inde ir jurists, mākslas zinātnieks, vairāku grāmatu autors. Vada galeriju inde/jacobs Marfā, Teksasā. Kopā ar Sarmu Muižnieci Liepiņu un Lindu Treiju organizējis divus kultūras pasākumus rainis/marfa (skat. Sarmas Muižnieces Liepiņas rakstu „Dau ga va / Ter lin gua” JG283: 2015. g. ziemas nr.) un gaisma/marfa (2018) Rietumteksasā. Pārtulkojis angļu valodā Raiņa lugu *Zelta zirgs*, kas ir daļa no triloģijas *The Glass Mountain Trilogy: Climbing the Mountain, The Golden Horse by Rainis, and The Castle of Light*. (2015). Pašreiz strādā pie grāmatas par Latvijas vēsturi, kuras mērķauditorija ir mūsdienu jaunatne un cilvēki, kurus interesē Latvija.

Lāsma Gaitniece

KOMPONISTS UN VIŅA NAMS

Latvijas kūrortpilsēta Jūrmala dažādos laikmetos bijusi intelīgences – literātu, mūziķu, arī mākslinieku – iecienīta atpūtas un darba vieta. Pumpuros un vēlāk Majoros dzīvojuši dzejnieki Aspazija un Rainis, Dzintaros dzimis gleznotājs Ansis Cīrulis, bet Asaros – tēlnieks Augusts Bija, savukārt Lielupē uzturējušies un savus skaņdarbus sacerējuši vairāku paaudžu komponisti. Nelielajā namiņā, kas atrodas 19. līnijā, no 1923. līdz sava mūža nogalei 1943. gadā dzīvojis komponists, pirmais Latvijas Nacionālās operas direktors un mūzikas kritiķis Jānis Zālītis (1884-1943). Viņam šogad būtu atzīmējama 135. dzimšanas diena.

Raksts veltīts Jāņa Zālīša namam, kuru pēc ievērojamā mūziķa nāves viņa atraitne Milda Zīverte-Zālīte 1951. gadā uzdāvināja Komponistu savienībai. Padomju varas gados un neilgu brīdi pēc Latvijas valstiskās neatkarības atgūšanas tas kalpoja kā komponistu jaunrades nams, taču šobrīd ir izīrēts privātpersonai.

Jāņa Zālīša nams padomju varas un Latvijas neatkarības gados

Pēc komponista aiziešanas mūžībā un dāvinājuma dokumentu nokārtošanas Milda Zīverte-Zālīte savā Lielupes namā nodzīvoja līdz pat mūža beigām 1981. gadā. Viņa bija mājas dvēsele un toņa noteicēja gan Latvijas pirmās brīvvalsts laikā, kad bez mūziķiem tur viesojās arī citi intelīgences aprindu pārstāvji, piemēram, grāmatizdevēju Rožu ģimene, zinātnieks Arvīds Kalniņš ar dzīvesbiedri Tamāru, gan padomju varas gados. Nams glabā daudz ievērojamu komponistu – Jāņa Mediņa, kurš tolaik, 1965. gadā, pirmo un vienīgo reizi viesojās padomju Latvijā, Jāņa Līciša, Jāņa Ivanova, Ādolfā Skultes, Paula Dambja, Romualda Kalsona, Pētera Vaska, Daces Aperānes, Artura Maskata un citu – radošā darba un dzīves mirkļus. Savu dzīves novakari tur aizvadīja arī Zālīša kundzes neprecētā māsa Vera Zīverte, kura laikabiedru atmiņās palikusi kā simpātiska un viesmīlīga namamāte.

Komponisti Zālīša namā uzturējās kopā ar ģimenes locekļiem, tādēļ arī jaunāku paaudžu pārstāvjiem par tajā valdošo atmosfēru saglabājušās patīkamas bērības atmiņas. Tā kā istabu nav daudz, turklāt ēkā atradās tikai vienas klavieres (komponista bijušajā Zālīša darbistabā), vienlaikus šeit varēja uzturēties viens komponists un viens mūzikas kritiķis vai muzikologs. Uzturēšanās laiks stingri limitēts – viens mēnesis, tāpēc nemitīgi notika rotācija. Kā saimniecības vadītāja Zālīša namā ilgus gadus tika nodarbināta uzņēmuma „Latvijas Dzelzceļš” bijušā ģenerāldirektora Kārļa Bļodnieka ģimenes uzticamā kalpone Elziņa. Pirms kara šī sieviete strādāja Bļodnieka vasaras mītnē Lielupē, taču viņas darba devēju kopā ar citiem ģimenes locekļiem izsūtīja uz Sibīriju.

Zālīša nama dārzā atradās nelielas šūpoles, kas labi patika jaunākās paaudzes pārstāvjiem, savukārt pieaugušie bija iecienījuši skaisto, lielo verandu, kā arī otrā stāva balkonu. Ēku no ielas atdalījis kupls dzīvžogs, no kura netālu bija novietots neliels galdiņš un krēsls.

Raksta autorei iespēja viesoties Zālīša namā radās pateicoties komponistiem Anitrai Tumševicai un Mārim Lasmanim, kuri laipni izvadāja pa tā istabām. Nams pašlaik tiek iz-

Jānis un Milda Zālīši Lielupes vasarnīcas balkonā 1930. gadu nogalē

Fotogrāfija no Rakstniecības un mūzikas muzeja krājuma

irēts, taču tas nav zaudējis ne nieka no mājīguma un jaukās atmosfēras. Īpaša ir istaba, kas veltīta Zālīša piemiņai: mūsdienās tajā atrodas divas klavieres, pie sienas stāv vairākas ierāmētas lielformāta fotogrāfijas – komponista portreti. Uz plaukta cita pie citas sarindotas viņam piederējušās māla vāzes. Var jau būt, ka šajā telpā nama saimnieks sacerēja arī mūzikas kritikas, kas 1960. gadā tika publicētas gandrīz 900 lapaspusī biezajā izdevumā *Raksti* Mildas Zālītes sakārtojumā un Jēkaba Vītoliņa redakcijā. Mūsdienās ir gandrīz neiespējami noticēt, ka īsi pēc sējuma nonākšanas grāmatnīcu plauktos apjomīgais izdevums piepeši ticis aizliegts un nokļuvis nevēlamās literatūras sarakstā, savukārt Milda Zālīte zaudējusi savu sekretāres darbu LPSR Komponistu savienībā.

Jāņa Zālīša nams Rūtas Līcītes un Ilzes Kļavas atmiņās

Jaukas bērnu dienu atmiņas par vasarnīcā pavadīto laiku ir pianistei, Rakstniecības un mūzikas muzeja speciālistei Rūtai Līcītei. Viņa, būdama maza meitene, pagājušā gadsimta 60. gadu vidū divatā ar savu tēti – komponistu Jāni Līcīti – Lielupes namā pavadījusi pa mēnesim divas vasaras pēc kārtas. Rūta atceras, ka tai laikā Zālīša namā uzturējās muzikoloģes Tatjana Kuriševa un Ligita Viduleja, mūzikas zinātniece Silvija Stumbre ar dzīvesbiedru Ēriku Stumbru un abām meitām – Signi un Leldi. Pie viņiem viesojās Ērika brālis – dzejnieks Olafs Stumbrs, kurš kopš 1950. gada dzīvoja ASV. Savukārt vasarnīcas piebūvētē augas vasaras pavadīja pedagogs un vācu valodas tulkotājs Ģirts Bļodnieks ar savu meitu Ilzi. „Bieži skrēju te pie Zālīša kundzes, te pie Ģirtonkoļa, te vēl pie kāda cita. Pie Ģirtonkoļa man patika īpaši, jo viņš rakstīja uz rakstāmmašīnas, kas man kā bērnam šķita ļoti interesanti,” viņa atceras. „Savukārt visspilgtākā epizode no tiem laikiem saistās ar manu, maza bērna, vēlmi izveidot „dramatizējumu” pasakai „Sarkangalvīte un vilks”, kuru biju lasījusi. Ar drukātiem burtiem uz lapas uzrakstīju nosaukumu un sāku sadalīt lomas. Galveno lomu piešķīru pati sev, jo man tolaik bija sarkana berēte, vecmāmiņas lomu iedalīju Zālīša kundzei, bet vilka lomu – Olafam Stumbram, jo viņš sava izskata dēļ tai šķita piemērots. Stumbrs par šādu manu izvēli bija ļoti apmierināts.”

„Mans paps mēdza apgalvot, ka Zālīša kundze ir viena ģeniāla dāma,” stāstījumu sāk Ilze Kļava (dzimusi Bļodniece), kura Zālīša namā kopā ar savu tēti – izcilo vācu valodas tulkotāju Ģirtu Bļodnieku – pavadījusi daudzas skaistas vasaras. Tas bija laika posmā no 1960. līdz 1972. gadam, bet Ģirts Bļodnieks tur dzīvoja arī vēlākos gadus. „Lai no padomju varas nagiem izglābtu gan sevi, gan savu namu, Milda Zālīte LPSR Komponistu savienībai savu īpašumu piedāvāja pati! Viņas doma bija, lai tas kalpo kā komponistu jaunrades nams, kur māksliniekiem atpūsties, dzīvot un radīt jaunus skaņdarbus. Kad savienības amatpersonas šo priekšlikumu pieņēma, Zālīša kundze tālredzīgi un ļoti diplomātiski sāka izteikt dažādus priekšlikumus. Kādā reizē viņa teikusi: „Es jums dāvīnu namu, bet pati palikšu dzīvot vienā sevī izvēlētā istabā, lai visu vadītu un pieskatītu.” Kad tas tika akceptēts, sekoja nākamais priekšlikums: vajag pieņemt darbā saimniecības vadītāju. Ņemot vērā, ka Lielupes nams nav liels, Zālīša kundze izdomāja, ka, lai neaizņemtu komponistiem paredzētās istabas, saimniecības vadītājas Elziņas vajadzībām nepieciešams uzcelt piebūvīti. Kad atgriezāmies no izsūtījuma Tomskā, paps Elziņu, šķiet, bija saticis Lielupē, un tā radās ideja, ka mēs gada siltajā laikā varētu padzīvot viņas piebūvētē. Zālīša kundzei nebija nekas iebilstams, turklāt viņa šo lietu nokārtoja oficiāli – aizgāja uz Komponistu savienību un teica, ka Ģirts Bļodnieks ir radoša personība, viņš tulko vācu literatūras darbus un tāpēc arī viņam šai namā ir vieta. Paldies Dievam, tas tika akceptēts.”

Ilze Kļava vēl tagad atceras Zālīša kundzes gardo, stipro kafiju un lašmaizītes, ar ko viņa visus cienājusi. „Mēs ik vasaru svinējām Mildas Zālītes dzimšanas dienu – tās bija lielas svinības! Viņa bija lieliska namamāte, varētu pat teikt, mājas karaliene! Vēl tagad apbrīnoju Zālīša kundzes fantastisko atmiņu. Viņa ar saviem stāstiem cilvēku varēja aizraut veselu dienu! Lai netraucētu citiem, Zālīša kundze savu sarunu biedru mēdza ieaicināt virtuvē un aizvēra durvis.”

Laikā, kad Lielupes namā vasaras pavadīja Ilze Kļava, tajā uzturējās gan komponisti no Maskavas un Ļeņingradas (tagad – Sanktpēterburgas), gan arī mūsu mākslinieki: Romualds Kalsons ar dzīvesbiedri Irēnu, Oļegs Barskovs, Romualds Grīnblats, Mendelis

Bašs ar dzīvesbiedri Rasmu un dēlu Hariju, Pauls Dambis un daudzi citi.

Runājot par personīgākām atmiņām, Ilze Kļava atceras, ka vakaros abi ar papu katrs savā gultā lasījuši grāmatas, bet pulksten četros no rīta ieslēguši radioaparātu „Spīdola”, lai klausītos Luksemburgas radio. To bez traucējumiem varēja dzirdēt tikai ļoti agrās rīta stundās. „Pulksten puspiecos pār Liepupes tiltu pārbrauca pirmais Jūrmalas vilciens. Mana vectēva – pēdējā pirmās Latvijas brīvvalsts dzelzceļa ģenerāldirektora – Kārļa Bļodnieka vadībā šis tilts, kuru lietojam vēl joprojām, tika uzcelts, taču tas jau ir pavisam cits stāsts.”

Dažas pieturzīmes komponista Jāņa Zālīša (1884-1943) dzīves ceļā (avots: Zālītis, J. Raksti. – R. Latvijas Valsts izdevniecība, 1960):

- komponista radošā darba mūžs mērāms nepilnos četrdesmit gados, sākot ar 1905. gadu līdz 1943. gadam, kā laikā tapušas ap 40 kora dziesmu, apmēram tikpat daudz solodziesmu, ap 10 tautasdziesmu apdaru balsij ar klavierēm, daži klavieru darbi;

- pirmā iespīestā dziesma „Rīts” ar Kārļa Skalbes vārdiem;
- Jānis Zālītis bija pirmais Latvijas Nacionālās operas direktors (no 1919. gada rudens līdz 1923. gadam), kā arī operas teātra mākslinieciskais vadītājs (1926.-1927. gada sezonā);
- kopš Emīla Dārziņa nāves 1910. gada 18. augustā Jānis Zālītis kļuva par vadošo latviešu mūzikas kritiķi. Jānis Sudrabkalns par šo komponista radošo izpaušmi teicis: „No Zālīša kritikām rakstnieki var mācīties skaidru izteiksmi, labu stilu. Tās mirdz kā rasas lāses”;
- komponista *Rakstu* sastādītājs Jēkabs Vītoliņš paudis: „Jāņa Zālīša kritiskie raksti sniedz milzīgu vielu latviešu mūzikas kultūras attīstības, latviešu muzikāli kritiskās un estētiskās domas pētīšanai. Tie ir bagāts latviešu mūzikas vēstures, sava laikmeta sarežģītās mākslas dzīves spogulis” (17. lpp.).
- 2019. gadā ierakstu kompānija „Skani” izdots Jāņa Zālīša mūzikas CD albumu un SIA „Musi-ca Baltica” – viņa notis.

Fotogrāfija no Rakstniecības un mūzikas muzeja krājuma

Komponists Jānis Mediņš (sēž grupas vidū) vienīgajā viesošanās reizē padomju Latvijā 1965. gada vasarā. No kreisās puses: arhitekts Nikolajs Vāgners, operas soliste Žermēna Heine-Vāgnere, operas soliste Laima Andersone-Silāre, Milda Zālīte, nenoskaidrota persona, pianiste Vilma Cīrule, komponists Mārģeris Zariņš, LPSR Mākslas fonda priekšsēdētājs Alfrēds Amoliņš, aktrise Emīlija Bērziņa.

Otto Ozols

VAI SATVERSMES AIZSARDZĪBAS BIROJS UN SAEIMAS NACIONĀLĀS DROŠĪBAS KOMISIJA APZINĀTI IGNORE KRIEVIJAS IETEKMI LATVIJĀ?

Nesen ASV noslēdzās īpašā prokurora Roberta Millera (Mueller) vadītā izmeklēšana par Krievijas iejaukšanos 2016. gada ASV prezidenta vēlēšanās. Nav šaubu, ka Krievija aktīvi cenšas ietekmēt politiskos procesus ārvalstīs, kur vien tas ir iespējams. Latvijā šajā ziņā ir vairāk neatbildētu jautājumu, nekā atbildētu. Īpaši pēdējos gados satraucošas ziņas ir sekojušas viena pēc otras, bet Latvijas augstākā politiskā elite tās uzkrītoši ignorējusi. Valsts kontrolētais kabeļtelevīzijas operators „Latttelecom” burtiski uzspiedis saviem klientiem Krievijas propagandas kanālus. To izplatība un popularitāte neapšaubāmi nopietni ietekmēja Latvijas politisko klimatu. Izrādījies, ka pielaišanas valsts noslēpumiem piešķirtas ļoti ietekmīgām amatpersonām, kuras vēlāk piekertas apšaubāmās situācijās un kontaktos. Vairumā gadījumu pēdas nepārprotami ved Kremļa virzienā. Tas viss noticis gadiem, bet diskusijas par šiem jautājumiem ir nevis izmeklētas, bet Saeimas līmenī aplūsinātas, burtiski paslaucītas „zem tepiku”. Vairāki gadījumi identiskās situācijās atbildīgās rietumvalstīs nekavējoties kļuva par nacionāla līmeņa skandāliem un sāktos nopietni izmeklēšanas procesi. Latvijā nekas tāds nav noticis. Konfrontēti ar tiem pašiem jautājumiem – kāpēc tā – politiķi izvēlas apklust un skatīties citā virzienā.

Situācijas labākai izpratnei nepieciešams apskatīt notikumus vairāku gadu kopainā. Būtiska robežšķirtne varētu būt 2013. gads, kad par Satversmes Aizsardzības biroja, faktiski ietekmīgākās nacionālās drošības iestādes vadītāju Saeimā tika ievēlēts bijušais ģenerālprokurors Jānis Maizītis. Otra būtiska robežšķirtne ir 2014. gads, kad Krievija uz-

bruka Ukrainai un okupēja tai piederošo Krimas pussalu. Šī krīzes situācija skaudri atklāja Latvijas vājumu un neaizsargātību, ja Krievija censtos uzbrukt arī Latvijai.

Izrādījās, ka Latvijas bruņotie spēki gadiem ilgi ir dzīvojuši hroniskā līdzekļu deficitā. Latvijai, pretēji NATO dotajiem solījumiem, aizsardzībai veltīja nevis 2% no IKP, bet gan 0.7-1%. Tas bija arī krietni mazāk, nekā kaimiņvalstīs Igaunijā un Lietuvā. Kā liecināja daudzi zemessargi, tad situācija ar zemessardzes apgādi bija novesta teju līdz bankrotam. Latvijā nebija arī pienācīgi NATO spēki, kas varētu atvairīt iespējamo pirmo uzbrukuma vilni, kaut vai simboliski. Nebija sagatavoti arī plāni, kā šos spēkus operatīvi ievest. Atbildība par šo situāciju gulstas uz toreizējo varas partiju „Vienotība” un tā laika partijas biedru, aizsardzības ministru Arti Pabriku. Tieši viņš bija atbildīgs par valsts aizsardzību vairāk nekā trīs gadus. Vēlāk jautāts, kāpēc bija izveidojusies šāda situācija, viņš atbildēja, ka neesot bijusi pietiekama politiskā griba. Bet viņš noklusē faktu, ka viņš pats bija tobrīd ietekmīgās „Vienotības” ietekmīgs politiķis un ministru prezidenta biedrs. Pabrikam bija visas iespējas ietekmēt šos procesus, bet viņš to, būdams ministrs, nebija izdarījis. Vēl viena atruna, ka 2014. gads ir pēckrīzes laiks. Te gan jāatgādina, ka 2014. gadā jau bija pagājuši pieci gadi kopš globālās finanšu krīzes un valsts aizsardzība nav jautājums, ar kuru drīkst vilcināties. Valsts drošība bija kritiskā stāvoklī, bet nopietna situācijas analīze un atbildīgo noskaidrošana nenotika ne toreiz, ne arī tagad. Artis Pabriks ir nomainījis partiju un atkal ir aizsardzības ministrs, bet SAB ir piešķīris viņam visas iespējamās pielaišanas valsts noslēpumiem.

Nākamais uzkrītošais valsts drošības apdraudējums bija zināms jau krietni pirms 2014. gada krīzes, bet netika atrisināts ne toreiz, ne arī šobrīd – piecus gadus vēlāk. Krievija savas intereses Latvijā brīvi un netraucēti gadiem ilgi realizēja, masīvi izmantojot savu televīzijas kanālu plašo izplatību visā Latvijā. Šie kanāli nekautrējoties reklamēja un atbalstīja Krievijai draudzīgus politiskos spēkus un neapšaubāmi tādā veidā iejaucās Latvijas iekšpolitikā. 2014. gadā, kad notika uzbrukums Ukrainai, Kremļa kanāli izvērsa īpaši agresīvu propagandas kampaņu, kas netraucēti pārpludināja Latvijas informatīvo

telpu. Latvija atkal izrādījās pilnīgi negatava arī informatīvā kara situācijai. Vēl trakāk – izrādījās, ka lielākais kabeltelevīzijas operators, Latvijas valstij daļēji piederošais uzņēmums „Lattelecom” (šobrīd – „Tet”), nodrošina šo kanālu izplatību un dara to īpaši uzkrītoši. Proti, neviens klients nevarēja iegādāties „Lattelecom” kabeltelevīzijas pamata paketi bez Krievijas propagandas kanāliem. Faktiski tie tika uzspiesti bez izvēles iespējām tos nepasūtīt un nemaksāt Krievijas propagandas mašīnērijai. Šī absurda situācija daļēji ir saglabājusies joprojām. Uzņēmuma vadība tai vietā, lai atteiktos no Kremļa kanāliem vai vismaz tos izņemtu no obligāti pasūtāmo saraksta, gadiem ilgi meklēja attaisnojumus, lai to nedarītu. Atrunas vēlāk izrādījās maldinošas. Vispirms „Lattelecom” stāstīja, ka nevar izslēgt no savas piedāvājuma paketes šos kanālus, jo tam nav likumīga pamatojuma. Viņi manipulēja ar sabiedrisko domu, jo šos kanālus „Lattelecom” neviens netraucēja izņemt vismaz no piedāvājuma pamata paketes. Paradoksālā kārtā valsts uzņēmums bija padarījis Kremļa propagandas kanālus par simbolisku OIK jeb Obligātā iepirkuma komponenti kabeltelevīzijas klientiem. Tas bija tikai un vienīgi labas gribas jautājums tos ievietot kādā citā, neobligātā piedāvājumā. Tas netika izdarīts. Vēl uzņēmuma pārstāvji skaidroja, ka šāda rīcība ietekmē-

tu viņu finanšu rādītājus, kas ir viņu pamata uzdevums. Pavisam nesen konkurējošais, arī kabeltelevīzijas pakalpojumu piedāvājošais uzņēmums LMT paziņoja, ka nepiedāvā saviem klientiem Kremļa propagandas kanālus un nav izjutis būtiskus komerciālus zaudējumus. Uzņēmuma vadītājs Juris Binde atbildot uz jautājumu, kāpēc LMT viedtelevīzijā nav pieejami Krievijas federālie kanāli, atbildēja: „Es neredzu iemeslu, kāpēc vajadzētu pārraidīt mums [Latvijai] nedraudzīgu informāciju. Mēs neplānojam to darīt.”

Tādā veidā Krievijai bija visas iespējas plaši atbalstīt sev draudzīgus politiķus Saeimas, pašvaldību un Eiropas parlamenta vēlēšanās. Daudzos gadījumos sekmes neizpalika, jo TV joprojām ir viens no efektīvākajiem politiskās reklāmas medijiem. Un atkal – neviena atbildīgā iestāde vai organizācija – ne SAB, ne Saeimas Nacionālās drošības komisija, ne arī Rīgā bāzētais NATO StratCom COE, jeb NATO Stratēģiskās Komunikācijas Izcilības Centrs nepievērsa šai situācijai pienācīgu uzmanību. „Lattelecom” ilgstoši izvairījās kaut ko mainīt, tā augstākie vadītāji saglabāja amatus. Ik pa brīdim notika kādas diskusijas, bet redzami rezultāti izpalika. Jāatgādina, ka Saeimas Nacionālās drošības komisiju toreiz vadīja „Vienotības” pārstāve Solvita Āboltiņa un vēlāk Inese Lībiņa-Egnere. Šo-

brīd komisijas vadītājs ir ZZS deputāts, bijušais ministru prezidents Māris Kučinskis.

Pavisam nesen atklājās, ka „Lattelecom” padomes vadītājs Gatis Kokins ir atrodams, tā dēvētajos, „čekas maisos”. Šis fakts SAB noteikti nebija noslēpums arī agrāk. Šī ilgstošās Krievijas ietekmes ignorēšana visus šos vairāk nekā piecus gadus faktiski ir noklusēta un aktīva rīcība ir izpalikusi.

Līdzīgi nopietni jautājumi ir par pielaižu piešķiršanu visaugstākajām amatpersonām. Aizdomīgi gadījumi ir vairāki, bet apskatīsim tikai divus – visskaļākos. 2013. gadā Latvijas Bankas prezidenta amatā atkārtoti tika pārvēlēts Ilmārs Rimšēvičs. Tas notika neskatoties uz to, ka viņam, kā vēlāk izrādījās bija gana liela ietekme uz visu banku sektoru, Latviju gadiem ilgi bija satricinājuši ļoti smagi banku sabrukšanas gadījumi un valsts saņēmusi regulārus pārmetumus par milzīgu aizdomīgas naudas apriti. Tāpat nesen atklājās, ka viens no tuvākiem Rimšēviča draugiem, biežu ceļojumu biedrs bija Krievijas vēstniecībā un politiskajā aprindās labi zināmais, nu jau mirušais Olainfarm valdes priekšsēdētājs un līdzīpašnieks Valērijs Maligins. Šobrīd atklājies, ka abi ceļojuši uz Krieviju zvejojot, kur ceļi viņiem it kā nejauši krus-tojušies ar Krievijas militārās industrijas ietekmīgiem darboņiem. Tāpat atklājies, ka Rimšēvičs piedalījies neoficiālās sanāksmēs tā dēvētajās „Taureņu pirtīs”, kur piedalījies sarunās ar apšaubāmas reputācijas, šobrīd apsūdzētiem biznesmeņiem. Tiesībsargājošajām iestādēm šie fakti bija labi zināmi jau 2013. gadā, bet tas SAB netraucēja viņam piešķirt augstākas kategorijas valsts noslēpuma pielaidi un ieņemt augsto un ietekmīgo amatu. 2018. gadā pēc korupcijas apkarošanas biroja – KNAB iesnieguma prokuratūra uzsāka kriminālvajāšanu pret Rimšēviču saistībā ar kukuļņemšanu. Atklātībā nākusi informācija nevarēja būt noslēpums SAB jau agrāk, bet jautājums, kāpēc viņi šo informāciju ignorēja, netiek uzdots.

Tikpat satraucoša situācija atklājās 2017. gadā. Toreiz SAB pēkšņi atņēma pielaidi valsts noslēpumam Izei Pētersonei-Godmanei. Te jāatceras, ka tas faktiski ir viens no ietekmīgākajiem amatiem valsts iekšējās drošības sistēmā, šajā pozīcijā ir pieeja visnopietnā-

kajiem valsts noslēpumiem. Neoficiāli avoti vēsta, ka SAB bija spiesti atņemt viņai pielaidi pēc tam, kad kāds sabiedroto izlūkdienests bija pamanījis viņu ar vīru ballējoties ietekmīgā Krievijas naftas un gāzes kompānijas „Itera” Latvijas nodaļas vadītāja Jura Savicka dzimšanas dienas ballītē. Savickis PSRS laikos bija augsta ranga čekists un šobrīd tiek uzskatīts par Kremļa neoficiālo rezidentu Latvijā. „Itera” faktiski kontrolē bijušo čekistu brālība ar Krievijas prezidentu Vladimiru Putinu priekšgalā. Saprotais, ka sabiedroto valstu izlūkdienesta pārstāvji varēja būt šokēti, ka NATO dalībvalsts iekšlietu ministrijas valsts sekretāre ģimeniski atpūšas un svin kopīgus svētkus ar tik ietekmīgu, ar Krieviju saistītu personu. Latvijā joprojām neatbildēts jautājums ir kāpēc SAB šo „neparasto” draudzību nebija pamanījuši jau kopš 2009. gada, kad Pētersone-Godmane kļuva par ministrijas valsts sekretāri. To nebija „pamanījis” arī pašreizējais SAB vadītājs Jānis Maizītis, kurš savā amatā tobrīd bija jau vairāk nekā četrus gadus. Piedevām, Godmaņu ģimene savas tuvās attiecības ar ietekmīgu miljonāru, Krievijas uzņēmuma filiāles vadītāju pat īpaši neslēpa. Latvijā viņi bija kopīgi redzami daudzos publiskos pasākumos. Tomēr Maiziša vadītai iestādei, atšķirībā no sabiedrotajiem, tā nešķita uztraukuma vērtā situācija. Gadiem ilgi. Pēc pielaišanas zaudēšanas Pētersone-Godmane nekavējoties tika pie ļoti labi apmaksāta darba Savicka kontrolētajā, ar Krieviju saistītajā uzņēmumā AS Latvijas gāze meitasuzņēmumā, sadales sistēmas operatorā AS Gaso. Pētersone-Godmane šajā uzņēmumā tagad ir valdes priekšsēdētāja.

Jebkurā citā valstī šāda situācija, kad Iekšlietu ministrijas valsts sekretāre izrādās tik cieši saistīta ar Krievijas visaugstāko biznesa un politisko vidi, būtu vismaz izmeklēšanas vērts jautājums par SAB nevēribu gadu garumā. Latvijā nenotiek nekas.

Vēl viens līdzīgs gadījums. Gadu mijā sabiedrība uzzināja, ka darbu pametis ietekmīgais un pretrunīgu slavu iemantojušais Satversmes aizsardzības biroja darbinieks Aigars Sparāns. Neoficiāli avoti vēsta, ka tas noticis pēc stratēģiskā sabiedrotā – ASV vēstniecības – nopietniem jautājumiem SAB vadībai. Acīmredzot jautājumi bijuši tik nopietni un atbildes tik nepatīkamas, ka Maizītis bija

spiests darbinieku atlaists. Skaidrs, ka ASV bez nopietna iemesla tā nerīkotos. Bet atkal – neviens pat nav uzsācis diskusijas par SAB darba kvalitāti, kad kārtējo reizi tiek konstatēta tik augsta līmeņa nevēriba un nolaidība. Tas nevarētu notikt, ja Maizītim nebūtu kādi ļoti augsta līmeņa politiskie aizbildņi, kuri ir ieinteresēti, ka SAB turpina darboties tikpat vāji, kā līdz šim.

Protams, nevar noliegt, ka zināmas aktivitātes meklējot Krievijas ietekmes cilvēkus ir notikušas. Tomēr tās izskatās dekoratīvas un formālas, gluži vai kā dūmu aizsegs, lai kaut kā attaisnotu iepriekšminētās neizdarības un izgāšanās. Ik pa brīdim tiek trenkāts prokremliskais aktīvisks Aleksandrs Gaņņenko. Kaut gan katram nopietnam drošības jautājumu ekspertam ir skaidrs, ka Gaņņeko ir margināls darbonis, kurš taisa vairāk troksni un neko nopietni ietekmēt nevar. Saprotams, ka viņam nav un nekad nebūs pieeja kādiem nopietniem noslēpumiem un augstākās politiskās varas rīkiem.

Tāpat ir notverti trīs iespējamie spiegi – viens no viņiem ir pensionārs Latgalē, otrs „Latvijas dzelzceļa” meisters. Visdrīzākais, ka viņiem arī bija darišana ar Krievijas izlūkdienestiem, bet skaidrs, ka runa ir par viszemākā līmeņa darboņiem, kurus nevienam spiegu dienestam nebūtu žēl atnest, lai piesegtu daudz nopietnāka līmeņa darboņus.

Šie gadījumi labi kalpo, lai nomierinātu sabiedrības uztraukumu par drošības dienestu maz rezultatīvo darbu. Tomēr tie nedod atbildi, kāpēc Latvijā, atšķirībā no Igaunijas, nav notverts neviens visaugstākā līmeņa no-devējs? Specdienesti gan skaidro, ka ik pa brīdim tiek izraidīts kāds Krievijas vēstniecības darbonis, kurš pieķerts aizdomīgos sakaros. Bet gaisā paliek karājoties neatbildēts jautājums – vai šie Krievijas spiegi ir darbojušies bez līdzdalībniekiem visaugstākajos politiskajos līmeņos?

2018. gada sākumā, neskatoties uz iepriekš aprakstītajām problēmām SAB darbā, Jānis Maizītis Saeimā bez nopietnām diskusijām tika atkārtoti pārvēlēts savā amatā. Šajā rakstā ir pieminētas tikai dažas no vairākām aizdomīgajām epizodēm, kur redzama nepārprotama Krievijas interešu piesegšana visaugstākā līmenī. Ir kādi skaļi nepateikti iemesli, kas politiķiem un medijiem liek klusēt

situācijās, kas citās valstīs būtu izraisījuši ļoti nopietnus skandālus.

Viens ir diezgan droši prognozējams – arī pēc šī raksta publicēšanas Latvijas augstākā politiskā elite atturēsies uzdot nopietnus jautājumus par SAB vadītāja atbilstību ieņēmamam amatam. Pat labi apzinoties, ka viņa bezdarbība ir sekmējusi nopietnus Latvijas nacionālās drošības apdraudējumus. Kādi tam ir iemesli – mēs varam tikai minēt.

Otto Ozols ir literārais pseidonīms rakstniekam, politiķim Mārtiņam Barkovskim, kurš kandidē uz Eiropas Parlamentu no Latvijas Reģionu apvienības saraksta.

Anna Baklāne. *Illuminated (Apgaismotūs)*. 2017. Eļļa uz audekla. 110×95 cm
Skat. Lindas Treijas rakstu 45. lpp.

DZIESMU UN DEJU SVĒTKU ROKASGRĀMATA

Dziesmu un deju svētki. Tradīcijas anatomija. Rūta Muktupāvele un Anda Lake (red.), Rīga: Jāņa Rozes apgāds, 2018.

Monogrāfija *Dziesmu un deju svētki. Tradīcijas anatomija*¹ analizē visredzamākos Latvijas tautas svētkus tādā mērā, kā līdz šim nav bijis pētīts. Monogrāfijā dziesmu un deju svētku tradīcija, tai skaitā starpsvētku process, tiek analizēta caur vairākām akadēmiskām disciplīnām – ieskaitot ekonomiku, socioloģiju, kultūras zinātnes un vēsturi. Monogrāfija ir sadalīta četrās nodaļās, kuras ieskicē vairākus tradīcijas aspektus, lietojot dažādas metodoloģiskās pieejas. Tomēr to vieno kopīgā tēze, ka Latvijas dziesmu un deju svētki ir dzīva tradīcija, kas balstās uz pagātni, bet tiek pārmantota no paaudzes paaudzē, nebaudoties no jaunām inovācijām. Autoru dažādas pieejas atspoguļo svētku tradīcijas daudzveidību. Īpaši teicama ir Habitus² veiktā starptautiskā dziesmu un deju svētku aptauja, kas piedāvā iespēju salīdzināt dziesmu un deju svētku tradīcijas starp trīs Baltijas valstīm – Latviju, Igauniju un Lietuvu. Šīs aptaujas rezultāti, kā arī citu veikto aptauju sakopojums, kas atrodas šajā monogrāfijā, ļauj konsekvēnti un kvalitatīvi izpētīt dažādus ar svētkiem saistītus jautājumus un to rezonansi Baltijas jūras rajonā.

Pirmajā monogrāfijas nodaļā tiek aprakstīti *Dziesmu un deju svētki kā tradīcija*. Lasītājs tiek iepazīstināts ar galveniem pētniecības motīviem, ieskaitot tradīcijas daudzveidību un nepārtraukto pārmantojamību. Tradīcija kā koncepts ir mainījusies vairākos posmos, gan sociālā, gan pētnieku izpratnē (44). Monogrāfijā tajā tiek iekļauti šādi elementi: pagātnes atražošana, nepārtrauktība, mainība,

¹ Autori: Mg. iur. Līga Ābele, Dr. sc. soc. Jānis Daugavietis, Mg. art. Kristīne Freiberga, Mg. art. Agnese Hermāne, Dr. sc. soc. Anda Lake, Dr. art. Rūta Muktupāvele, Dr. art. Valdis Muktupāvels, Dr. art. Baiba Tjarve, Mg. art. Agnese Treimane, Dr. art. Anita Vaivade, Mg. art. Līga Vinogradova, Dr. oec. Ieva Zemīte

² Kolektīvās monogrāfijas sagatavošanu atbalstīja valsts pētījumu programma Latvijas kultūras tradīciju ilgtspēja inovatīvā vidē / HABITUS (2014-2018).

tradīcijas īstenošana un simbolisms (44). Šie identificētie aspekti virza visas monogrāfijas turpmākās nodaļas un pētniecisko ievirzi. Svarīga ir arī monogrāfijas autoru teorētiskā struktūra, kas definē dažādu veidu iesaisti dziesmu un deju svētku procesā un starpperioda laikā: aktīvā, tiešā pasīvā un netiešā pasīvā iesaiste. Šī struktūra ir īpaši svarīga tautu tradīcijas izpētē, jo tas ļauj plašāk analizēt dziesmu un deju svētku efektu ārpus dalībnieku ierindas. Tomēr varētu būt iespējams pat paplašināt iesaistes skaitliskas metodes, jo jāatzīst, ka dziesmu un deju svētku tradīcija parādās ļoti dažādos un izplatītos veidos visā valstī, ieskaitot banālos veidos, kas varētu ietekmēt vairāk nekā aprakstīts. Pētnieku fokuss uz svētku starpperiodu ir īpaši nozīmīgs paplašinājums dziesmu svētku izpētē. Reti tas ir bijis ietverts pētījumos, tomēr šis periods nosaka ļoti daudz svētku tradīcijas ilgtspējībā.

Monogrāfijas otrā nodaļā tiek pārskatīta *Dziesmu un deju svētku vēsture un līdzšinējie pētījumi*. 2.1 nodaļā svētku tradīcijas tiek ieskicētas četros periodos, kuri saskan ar nozīmīgiem notikumiem Latvijas nācijas vēsturē: 1) no 1873. gada līdz Pirmajam pasaules karam, 2) neatkarīgās Latvijas valsts starpkaru periods, 3) padomju okupācijas laiks, un 4) trešā tautas atmoda un atjaunotā Latvijas valsts.

Tiek sakopoti vērtīgi dati katrai svētku noīsei; šāds kopsavilkums būs noderīgs turpmākajiem pētniekiem. Nodaļā īsumā ir arī minēta dziesmu un deju tradīcija "svešumā". Kaut tradīcija ārzemēs ir veidojusies pēc Otrā pasaules kara, rodas jautājums, vai tomēr šo svētku turpinājumu jau 21. gadsimtā var vēl saukt par svešumā notikušu, jo jau otrās un trešās paaudzes rīko svētkus savās dzimtenēs. Daudz jo daudzi ārpus Latvijas dziesmu un deju svētku dalībnieki paši varētu uzskatīt Latvijas svētkus par svešiem, jo tie nav bijuši daļa no viņu svētku tradīcijas.

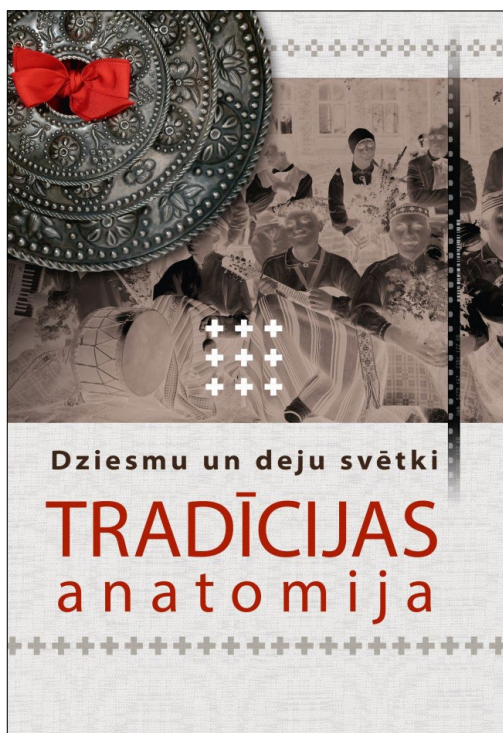
2.2 nodaļā lielos vilcienos tiek pārskatīti līdzšinējie dziesmu un deju svētku pētījumi, kā arī populārzinātniskas publikācijas. No 150 gadu dziesmu un deju svētku tradīcijas autora Jānis Daugavietis analizē dažādus rakstus, tomēr neskaidrs, kāpēc studiju darbi (ieskaitot doktora darbus) tiek dēvēti par ārpus akadēmiskām un analītiskām publikāci-

jām (67). Nodaļā tiek iezīmētas publikācijas tendences vairākos dziesmu un deju svētku posmos. Īpaši interesants ir secinājums, ka, ja agrīnos gados dziesmu un deju svētku analīzes veicējos dominē muzikologi, tad nesenos gados šo pieeju pārņēmušas sociālās, humanitārās un mākslas zinātnes. Vērtīgs šeit ir avotu saraksts, kaut gan arī ne daudz prasās plašināt.

Tradīcijas reprezentācijas mūsdienās ir trešās nodaļas tēma. Svētkiem ir ne tikai pašapziņas un vēstures vērtība, bet tie arī ir nozīmīgi Latvijas atpazīšanai ārzemēs (3.1). Autori apgalvo, ka svētku tradīcija funkcionē kā nacionāls rituāls, kas simboliski veicina nacionālās identitātes stiprināšanu (147). Spēcīgas emocijas un masveida iesaiste svētkos nostiprina kopienas solidaritāti un ir nozīmīgas gan personiskos, gan arī politiskos, sociālos un ekonomiskos aspektos (151). Tomēr ir neskaidrs, kur parādās mazākumtautības šajā nacionālās konstruēšanas faktorā.

Kā svētku inovācijas un dažādības piemērs tiek pētīts noslēguma koncerta repertuārs (3.2). Lietojot aptauju datus, fokusgrupas un intervijas, kā arī salīdzinošos datus no Igaunijas un Lietuvas respondentiem, tiek uzskaitīti jautājumi par dziesmu iekļaušanu svētku repertuārā, koncerta garumu, māksliniecisko kvalitāti, dalībnieku piekļuvi, jaunrades nozīmīgumu un svētku programmas elastīgumu. Autore Agnese Treimane norāda, ka „iezīmējas tendence, ka Latvijas iedzīvotāji vēlas savienot šķietamus pretstatus” (178). Līdzīgs pētījums būtu arī vēlams par deju lieluzveduma repertuāru. Kā pētnieki norāda, deja ir kļuvusi par svētku populārāko māksliniecisko izpausmi, apsteidzot kordziedāšanu, tāpēc būtu vērtīgi arī analizēt ar dejām saistītos jautājumus, kuri publikā un starp dejotājiem jau tiek strauji debatēti.

Viena no interesantākām pētniecības tehnikām šajā monogrāfijā atrodas apakšnodaļā *Kolektīvu ikdienas prakses Dziesmu un deju svētku starplaikā* (3.3). Tā iedziļinās, iespējams, svarīgākā dziesmu un deju tradīcijas aspektā – kā dalībnieki uztur svētku tradīciju ne vien laukumā un estrādē, bet gan ikdienas dzīvē, ejot uz mēģinājumiem, komunicējot ar draugiem un piedaloties formālos un neformālos pasākumos. Tiek izmantota

arī interesanta metodiskā pieeja, kurā dalībnieki ir iesaistīti datu vākšanas procesā. Līdzinieku metodoloģija ir samērā jauna tendence, kas rada ērtu vidi respondentiem, kā arī dod pētniekiem piekļuvi pie datiem, kuri būtu atstāti ārpus redzesloka bez respondenta aktīvas iesaistes procesā. Pētniece secina, ka starpsvētku perioda ikdienas prakses nozīmīgi ietekmē dalībnieku pieeju svētkiem. Dalībnieku motivācijas faktori, gan performatīvās, neformālās un patriotiskās izpausmes, būtiski ietekmē viņu iesaisti tradīcijas procesā, kā arī mainās starp kolektīvu tipiem. Arī kolektīva vadītājiem ir īpaša loma svētku procesā (3.4). Kolektīvu vadītāju personība ir svarīga, tiek novērtēta harisma un profesionalitāte, kā arī pedagoģiskā pieeja. Šajā nodaļā parādās jautājums par lauku un pilsētu dažādām finansiālām iespējām svētku uzturēšanas procesā (tāpat arī 4.3). Turpmākajos pētījumos būtu interesanti vēl vairāk uzināt par dažādību reģionos un kolektīvu nozarēs.

Apakšnodaļā *Dziesmu un deju svētku process skaitļos* (3.5), tāpat kā 2.1 nodaļā, ir ļoti vērtīgi sakopot dati, kas būs lietojami citos pētījumos. Gribētos redzēt vēl salīdzinājumu ar iepriekšējiem svētkiem, kā arī iedziļināties

jautājumā, kā atšķiras iesaiste svētkos starp sievietēm un vīriešiem. Dziesmu un deju svētku tradīcija ir daudzos veidos balstīta uz aktivitātēm, kurās ir ļoti būtisks dzimums (piem. tautas deju sastāvos). Turpmākos pētījumos varētu būt vērtīgi domāt vairāk par dzimumu lomu svētku procesā.

Ceturtajā nodaļā *Dziesmu un deju svētki kā nemateriālais kultūras mantojums. Tradīcijas pārmantošanas tiesiskie, sociālie, finansiālie un izglītības aspekti* pētnieki skatās uz to, kā dziesmu un deju svētki tiek uzturēti no juridiskā skatupunkta, gan valstiski, gan starptautiski. Tā iepriekš ir bijusi salīdzinoši maz pētīta, bet īpaši svarīga tēma, jo tieši svētku uzturēšana lielā mērā ir balstīta uz valsti (4.1). Apakšnodaļā *Dziesmu un deju svētku sociālā ietekme* (4.2) ir īpaši interesanti sakopot dati, kas kvalitatīvi rāda svētku ietekmi cilvēku personiskās un sociālās vidēs. Lasot par svētku nozīmi kā sabiedrības saliedēšanas faktoru, rodas jautājums par nācijas definīciju un kā tas tiek izmantots visā monogrāfijā. No veiktajām aptaujām noteikti ir vēl vairāk secinājumu, kurus būtu vērts aplūkot. VPP Habitus būtu jāturpina vākt datus līdzīgās aptaujās, lai nākotnē varētu salīdzināt svētku ietekmes maiņas.

Būtiska ir svētku ekonomiskā izpēte (4.3), kas neapšaubāmi kļūs par nozīmīgu nākotnes pētniecības ievirzi. Interesants ir pētnieku atklājums, ka kolektīvu vadības prasmes stiprināšana varētu būt nozīmīgs ieguldījums, kā arī pašu dalībnieku personiskais ieguldījums tradīcijas un kolektīva uzturēšanā. Tomēr kopsavilkumā par finanšu praksi trūkst absolūtas eiro vērtības. Kaut gan ir interesanti redzēt salīdzinājumu starp vairākām vietām, bez konkrētiem skaitļiem ir grūti gūt priekšstatu. Līdz ar to rodas jautājums, kādēļ netiek iekļautas Latvijas galvenās pilsetas, kurās ir vislielākais iedzīvotāju skaits.

Tā kā viena no galvenām tēmām ir tradīcijas pārmantojamība, nav brīnums, ka monogrāfijā arī tiek izpētīta jauniešu iesaiste (4.4). Gan ģimenes personiskās svētku tradīcijas, gan izglītības sistēma būtiski ietekmē jauniešu iesaisti. Valsts izglītības satura centrs ir galvenais Jauniešu dziesmu un deju svētku organizators, kas liecina par skolas ietekmi jauniešu piekļuvei šai tradīcijai. Jauniešu svētki ietver plašākas mākslinieciskas iespē-

jas, kas liek jautāt, kā mūsdienų jaunieši varētu mainīt Vīspārējo svētku tradīcijas formu nākotnē. Būtu interesanti uzzināt statistiku par skolu un interešu izglītības iespējām, lai gūtu konkrētāku sapratni par pieejamību atbilstošām svētku norisēm visā Latvijā.

Tomēr daudz netiek runāts par mazākumtautību jauniešu iesaisti, kā arī svētku tradīcijas pieejamību ģimenēs, kurās tradīcija nav spēcīgi ieviesta, vai skolās, kuras koncentrējas uz mazākumtautību kultūru. Monogrāfijā bieži tiek minēts par dziesmu un deju svētku tradīcijas ietekmi Latvijas valsts vai nacionālā stiprināšanā. Tomēr šajā diskusijā pārāk maz tiek minēts fakts, ka ceturtdaļa Latvijas iedzīvotāju identificē sevi ar mazākumtautības pārstāvjiem. 3.5 nodaļā tiek norādīta mazākumtautību kolektīvu samazināšanās svētkos skaitļos, toties nav domāts par to, vai mazākumtautību kolektīvi piedalās koprepertuārā svētku procesā un vai indivīdi ir iesaistījušies "latviskos" kolektīvos (302). Piederības jautājumam prasās dziļāka pētniecība tieši mazākumtautību ietvaros (4.2). Vai svētku tradīcija ir *Latvijas* vai *latviešu*? (356). Vai tas stiprina mazākumtautību saites ar Latvijas pilsonisko identitāti? Pretī stāv jautājums par svētku tradīciju starp latviešiem ārzemēs (diasporā). Gribētos nākotnē arī redzēt politoloģisku pieeju. Monogrāfija dod stabilu pamatu turpināt pētīt šos jautājumus.

Monogrāfija bez šaubām ir noderīga pētnieciskā rokasgrāmata par Latvijas dziesmu un deju svētkiem. Tā ne vien atbild uz svarīgu pētniecisko jautājumu, bet arī izceļ vēl jautājumus un dod iedvesmu nākotnes pētījuma darbiem. Tomēr nākošais solis šai monogrāfijai būtu tās pārtulkošana angļu valodā, jo, kā Saimons Broners (Simon J. Bronner) norāda pirmajās lapās, svētku tradīcijas izpētei ir arī nozīme ārpus latviski runājošas pētniecības telpas.

Indra Ekmane

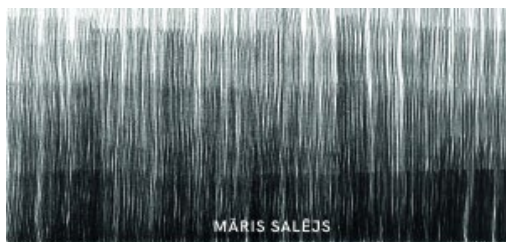
Zinātņu doktore (PhD) Indra Ekmane (Ekmanis) ir pētniece pie Ārzemju Politikas Pētniecības institūta (Foreign Policy Research Institute) un redaktore Starptautiskajā Sabiedriskajā radio (Public Radio International) Mellon/ACLS (American Council of Learned Societies) ietvaros.

MĀRIS SALĒJS TUVOJAS: KAM? MŪŽĪBAS ZELTA ACIJ...

Māris Salējs. *Tuvošanās*,
Rīga: Zvaigzne ABC, 2018

Vispirms jābrīdina lasītājs, ka Salēja jaunākais krājums neatbildīs tiem stereotipiem, kādi tikuši attiecināti uz dzejnieka iepriekšējo poētisko jaunradi. Salēja radīto dzejas pasauli kritika raksturojusi kā mīluma pasauli, piederīgu romantisma tradīcijai, kurā dominē „(..) ilgās pēc garīgā un materiālā saplūsmes” un tradicionāli pretstati, kā gaisma un tumsa, laicīgais un mūžīgais, iekšējais un ārējais, poētiskais un prozaiskais (Artis Ostups).

Jaunajā krājumā tie funkcionē joprojām, taču atšķirīgā redzējumā un – galvenais! – atšķirīgā personiskā izjūtā. Faktiski vislaik krājumā noris dialogs starp sava „es” divām balsīm: starp agrāko, it kā aizejošo vai vismaz it kā paslēpušos ticības balsi, teiksim vienkāršoti – jaunības balsi, un pusmūža sevi strikti piesakošo, pieredzes un pārdzīvojumu rezultātā neatvairāmo likteņa apjautas balsi, balsi, kas ir nonākusi eksistenciālas krīzes situācijā, kad ir jādomā, kā dzīvot turpmāk, uz kādiem mūžības kritērijiem iespējams balstīties, lai nenonāktu izmisuma un haosa varā. Simptomātisks jau ir krājuma nosau-

MĀRIS SALĒJS

TUVOŠANĀS

kums *Tuvošanās*. *Tuvošanās*, tātad tiekšanās pretī kaut kam lielākam, pretī kaut kam mūžīgākam par viena atsevišķa cilvēka dzīvi. Kaut kam tādām, kas tiecas pēc saskaņas, iekļaušanās kādā lielo apjēgumu ritumā, kur viens cilvēks ir tikai kāds segments, kaut arī paskāļiskās niedres vējā spītības statusā. Ne velti krājuma kompozīciju regulē gadskārtu ritmiskuma un atkārtotības koncepti, ne velti tā atskaites punkts ir saules, mūžīgās saules tēls. „un stari staigā pa telpu / piedūmotu no mirrēm // ak cik skaisti – nevienam / nepiederība skatās elpa. mirgo // tas kas palicis pāri / saule” (57. lpp.) – pat atsevišķas dzīvības nīcīguma nolemtībā ir pārliecināts dzejnieka liriskais „es” krājuma finālā.

Šis ir Salēja visdramatiskākais un arī vissāpīgākais krājums. Tajā pasaules un cilvēka esības (vienīgās esības!) antagonismi atklājas gan slēptā, taču tomēr afišētā un nenoklusināmā dramatismā, dažviet pat padevības glēvumā, gan arī (un tas ir šī krājuma cilvēka lieluma iespējamības apliecinājums pat gaudi kritiskos mirkļos!) cilvēka stoicisma un izturības, cilvēka gara humanistisko potenci nepieciešamība: „Tu nomet sasāpušo ādu / Tu noskurini pavisam to visu / kaut kur aiz māna / aiz visu maņu izdzišanas / ir jābūt ir taču jābūt / es zinu ka jābūt / vēl vienam iemeslam būt” (46. lpp.) Tēlainībā Salējs ir kļuvis lakoniskāks – šī krājuma tēli ir gana reālistiski (it īpaši dabas redzējumā), taču ar nepārprotamu ticību atsevišķo, īpatno pacelt arī simboliska izgaismojuma līmenī, tā iegūstot pārļaičīgu skatījumu. Lakonisms attiecināms arī uz dzejoļu kompakto kompozīciju, izvairoties no izvērstākiem aprakstiem vai refleksijām, visu liriskajam „es” būtisko reducējot uz savu (!) dvēselisko atklāsmju skaidrību un tiešumu: „stingst putnu pamestās balsis / stingst vējš – rasu notraucējs no sejas // mūsu redzokļos dzimtene / samilst par sauli // un izstaro mums cauri / nebijušu dzīvi” (47. lpp.)

Krājumā iepriekšējam Salējam pat šķietami negaidīti ienāk arī ikdienišķās dzīves atribūti – romantiskais mīlums un labestīgums dažkārt aizvirzījies perifērijā un to vietā parādījusies skepse, dažviet vilšanās par pasaules un cilvēka esības negatīvajām izpausmēm: „dažam labam domas ieņem mākoņu apveidus / un nekas vairs nesanāk. karstais laiks / sabrūk zem lietavu smagajiem soļiem / un

jāglābjas biežajās eglēs lai nenopātagotu / slapju. izcirstais laiks beidzot aizaudzis un / visa tava milzīgā tukšība / ir dadžu raibeņa liela" (22. lpp.) Taču būtu pārsteidzīgi apgalvot, ka Salēja jaunais krājums ir traģisks un drūms. *Tuvošanās* tik tiešām ir tuvošanās cilvēka dzīves ritējumam un pārmaiņām visā to komplicētībā un dažādīgumā, un ne velti krājumu caurstrāvo pirmajā lasījumā tikai aptuveni jaušamā mītiskā cikliskuma ideja, kas ir pamatā visai krājuma kompozīcijai (te reveranss krājuma sastādītājam Zanei Daugulei), kļūstot par centrālo stiegrojošo elementu pasaules nemītīgo pārmaiņu, dažādu izpausmju mijiedarbes un vienotības sakārtošanā un harmonizēšanā, ko, protams, veic krājuma liriskais „es”: „vairs no manis nenokrīt ne mats / vairs neviena pirkstagala skaņas / nomirkšķina saules acs / tuvu tuvu ziemas bezsamaņa // jā. tik tuvu kā nekad... / jā. tik tuvu kā nevienam... / siltām lāsēm pielijušais skats / sirdī apstādina ziemu" (56. lpp.)

Tuvošanās kopumā atklāj liriskā „es” šaubu, meklējumu un arī neziņas posmu, taču bez izmisuma vai padevības lāsta, noslēdzoties ar tāla ceļa, „elpas vienīgās” un gaisos aizejošas sirds tēlu akcentiem. *Tuvošanās* ir kā ievads, kā uvertūra tam citādākajam Salējam, kuru mēs redzēsīm viņa turpmākajos krājumos. Kādu? Tas, protams, paliek paša dzejnieka vērtību orientācijas un personiskās orientācijas ziņā, tagad piesakot vienīgi jaunu vektoru viņa dzejas veidolā. Taču pats būtiskākais, šķiet, ir jaušams jau šajā krājumā – tā ir lielo nojēgumu nemītīga meklēšana un nereti arī apliecināšana, atbildot uz eksistenciālajiem (un tātad – mūžīgajiem) jautājumiem. Tāpēc arī recenzijas nosaukumā atļāvos „iemānīt” kādu dziļup tiecošos Veronikas Strēlertes dzejoļa „Faraons” simbolisku metaforu.

Viesturs Vecgrāvis

Viesturs Vecgrāvis ir literatūrvēsturnieks, daudzu rakstu un recenziju autors, emeritētais profesors un pētnieks LU Humanitāro zinātņu fakultātē.

PASAKA PAR VENTSPILI MAZIEM UN LIELIEM

Andra Manfelde. *Vēja Vīrs un mēs, Rīga: AS Dienas Mediji, 2018.*

Rakstnieces un dzejnieces Andras Manfeldes vārds komentārus neprasa, vismaz lasošajā sabiedrības daļā jau nu noteikti ne. Ievēribu un pelnītu atzīnību ir ieguvuši gan viņas liriskas krājumi, gan romāni, gan arī citu žanru literārie darbi, taču nesen ceļu pie maziem un arī lieliem lasītājiem sākusī A. Manfeldes jaunākā grāmata *Vēja Vīrs un mēs*. Tās apakšvirsraksts – *Ventspils pasaka bērniem un vecākiem*. Grāmata tapusi, autorei uzturoties Ventspils rakstnieku mājā, līdz ar to pasakā atspoguļotā darbība noris šajā Kurzemes pilsētā – vietā, kur „jūras vējš pat vasarās mēdz smaržot pēc sniega” (12. lpp.). Lasīšanas gaitā jaušams, ka rakstniecei Ventspils, līdzīgi kā Liepāja, ir iemiļota vieta, kur viņa labprāt dodas pastaigās pat nakts stundās, kad dažādas literāras idejas mēdz

apciemot pat biežāk nekā diennakts gaišajā laikā. Kā atzīst pati autore, tieši tā arī radusies pasakas iecere.

Vēstījums strukturēts 22 nodaļās (neskaitot nobeigumu); to nosaukumi galvenokārt darināti palīgteikumu veidā. Šāds paņēmiens ir veiksmīgs, jo pāris vārdos jau sākotnēji tiek ieskicēts, kā attīstīsies darbība un kuri no pasakas varoņiem tajā tiks iesaistīti. Lai recenzijas lasītājam, kurš grāmatu, iespējams, vēl nav atvēris, būtu vieglāk saprast, derētu vismaz viens piemērs. Pasakas pēdējās nodaļas virsraksts skan šādi: „22. nodaļa, kurā Vēja Vīrs nokrīt no riteņa”. Tātad kļūst skaidrs, kurš tūlīt nonāks uzmanības centrā un kas ar šo varoni notiks.

Pasakā darbojošās personas ir gan pavisam reāli cilvēki, tādi kā vienpadsmit gadus vecais meitēns Lea – viņa arī darba galvenā varone, Mā un Tē (mamma un tētis), kuri dzīvo katrs savā upes krastā, jo ģimene ir izjukusi, sētniece Lonniņa, tirgus pārdevēja Mīlijas tante (precīzāk – Nemīlija), aklais Dzē (Dzērveņu Pārdevējs), gan arī neparastas, pārdabiskas būtnes. Pie otrās kategorijas pieder Ūdens Zilonis, kurš nespēj atrast savu advokāta cepuri un tāpēc nokavē tiesu, mistiskais Vēja Vīrs, Jaunā Temīdija (Tante T.) un viņas mitrobu (ne mikrobu!) bars. Jau pasakas varoņiem izraudzītie vārdi atklāj, ka autore darba gaitā radoši „spēlējusies” ar valodu, turklāt ar aizrautību. Grāmatas lappusēs atrodami vairāki neparasti vārddarinājumi, kas izsauc labdabīgu smaidu: kuģeltupelis/kuģeltupels, tupeļkuģelis/tupeļkuģels, mākoņkuģi, šķaudēntracīgs, dator-darb-dīķa lauks, Ziloņausu vējelis, mitrobi, trrrrrrakāneļ-teikumel-smailiņi un citi. Ar tādu pašu iedvesmu darināti arī salīdzinājumi: „[...] upe bija kā apbrūnējusi tējkannas iekšpuse” (36. lpp.). Turpinot par valodas lietojumu, A. Manfelde vietumis izmanto ventīņu izlokšņi, lai ar runas veida palīdzību precīzāk atklātu kādus no darba varoņiem. Sētniece Lonniņa pukojas: „Tā viņš i! Tā viņš i! Tu, cilēks, slauk un slauk, cik grib... Šmucē tos debess! Kā bezkauņ priekšnieks! Un es tik slauk, es tik slauk... Sētniec Lonnijs i tukš viet!” (11. lpp.). Omiš uzsauc: „Neķer, beķer, tas tov nav kriņģels!” (96. lpp.).

Varētu rasties jautājums, kas saista divas tik atšķirīgas personas kā mazo Leu un Dzērveņu Pārdevēju? Alkas pēc piedzīvojumiem?

Vēlme panākt taisnību? Drīzāk tā ir cilvēciska nepieciešamība pēc kopābūšanas, pēc pozitīvas saskarsmes, arī pēc laimīgākas dzīves un sapņu piepildījuma. Tie gan katram savi. Ne velti viņi dodas biedējošā, riskantā ceļojumā pāri upei pie Temīdijas, lai atgūtu parādu papīrus, jo Lea ļoti vēlas atjaunot savu vecāku izirušo ģimeni. Dzīvošana abos upes krastos te pie Mā, te pie Tē ilgtermiņā ir nomācoša. Vēstījums sākas un arī beidzas ar vienu un to pašu frāzi: „Es dzīvoju pie upes. Abos krastos...” (6. un 141. lpp.). Ne jau velti pasakā figurē brīnumdzērvēne kā burvju līdzeklis Jaunuma (Temīdijas) piemānīšanai. Un ne velti pasakā figurē mītiskā upe Eridāna, kas ir zvaigznājs – tik bezgala tāls un nesasniedzams.

Darbā izskan vairākas filozofiskas domas, kas vieglāk būs uztveramas tieši pieaugušo auditorijai. Tāpēc jau grāmatas apakšvirsrakstā norādīts, ka pasaka domāta gan bērniem, gan viņu vecākiem.

Recenzijas noslēgumā pāris vārdos par darba ilustrācijām. To autores ir rakstniece pati kopā ar savu vecāko meitiņu Annu Ugāri. Atēli pārsvarā veidoti krāsās; var konstatēt dažādus fantastikas elementus. Tie iederīgi papildina tekstu un galvenokārt varētu uzrunāt bērnu auditoriju.

Vairāk par rakstnieci, dzejnieci Andru Manfeldi un viņas literāro darbību iespējams uzināt mājaslapā <www.andramanfelde.lv>.

Lāsma Gaitniece

Rakstniece Lāsma Gaitniece ir JG redakcijas kolēģijas locekle.

SAGANDĒTA ESĪBA

Varlams Šalamovs. *Kolimas stāsti*, AS Latvijas Mediji, 2019. No krievu valodas tulkojusi Lāse Vilka.

2019. gads Latvijas grāmatniecībā sācies ar vairāku ļoti spilgtu, iespaidīgu grāmatu tulkojumiem un izdevumiem. Viens no tādiem ir krievu rakstnieka un dzejnieka Varlams Šalamova (*Варлаам Тихонович Шаламов*; 1907.-1982.) īsprozas krājums *Kolimas stāsti*. Šis darbs godam pelnījis atrasties GULAGa literatūras klasikas plauktā kopā ar Aleksandra Solženicina (1918.-2008.) hrestomātisko romānu *GULAGa arhipelāgs* (1973). Īsprozas krājumā iekļauti 33 stāsti, no kuriem pirmais tapis gadu pēc Staļina nāves, tātad 1954. gadā, bet pēdējais – 1962. gadā. Lai gan grāmatas autors piedzīvojis divus arestus (1929. un 1937. gadā), viņš bijis kategorisks, uzsverot, ka *Kolimas stāsti* nav autobiogrāfisks darbs: „Tā nav autobiogrāfija. Dzīvi es redzēju pārāk tuvu, un par to nav jārunā tādā balsī” (5. lpp.).

Stāstus caurvij vairāki vienojoši motīvi. Kā norādīts grāmatas nosaukumā, darbība risinās Kolimas reģionā – Krievijas Federācijas galējos ziemeļaustrumos, „slavenā” soda noietņu vietā, kur pēdējais cietums beidza pastāvēt vien 2005. gadā. Piebilstams, ka Krievijā koncentrācijas noietnes sāka veidot jau 1918. gadā saskaņā ar KPFSR TKP lēmumu „Par sarkano teroru” un laika gaitā to apmēri pieauga gandrīz ģeometriskā prog-

resijā. Grāmatas ievadā, ko rakstījis vēsturnieks Sergejs Bondarenko, pausts: „[...] darbības vieta – Kolima – norāda uz noteiktu vēstures posmu” (6. lpp.). Vēsturnieka viedoklis ir pamatots un ļoti precīzs, taču lasīšanas gaitā rodas nepārvarama vēlēšanās to krietni vien paplašināt. Kolima ir lamu vārds; tā ir dievu un cilvēku nolādēta zeme; tā ir analogs Svētajos Rakstos piesauktajai ellei, kur droši vien nonāksim pēc nāves. Briesmīgi, ka šis lamu vārds nesaraujami saistīts arī ar kāda latvieša – padomju varai un Staļinam tik lojālā Eduarda Bērziņa (1894-1938) – biogrāfiju. Arī viņa vārds minēts *Kolimas stāstos*.

Likumsakarīgi, ka stāstos par soda noietnēm galvenās darbojošās personas ir notiesātie. Cilvēka dzīvība Kolimā zaudējusi jebkādu vērtību. Šie nelaimīgie iedalāmi divās grupās – par kriminālnoziegumiem tiesātie jeb kriminālie un politiešlodzītie, kurus nosaukt par noziedzniekiem nav iespējams – neklausā mēle. Absolūti lielākais vairums no viņiem tiesāts pēc Krievijas PFSR kriminālkodeksa 58. panta par valsts noziegumiem un kontrrevolucionāru darbību. Autors šiem pazemotajiem un nomocītajiem veltījis kolērijas epitētus: „arestantu atliekas” (197. lpp.), „beztiesīgie vergi” (205. lpp.) un citus. Darbs zelta raktuvēs necilvēcīgos apstākļos līdz pat 16 stundām diennaktī, brutālie pazemojumi, kas atkārtos katru dienu, un ilgstošais bads ātrā laikā sagāna dvēseli, salauž garu, nogalina ķermeņi. KPFSR 1922. gada Kriminālkodeksa 58. pantā noteiktais tika

**VARLAM
ŠALAMOV**

**KOLIMAS
STĀSTI**

interpretēts tik radoši un daudzpusīgi, ka sodu par likuma pārkāpumu, ja vien bija motivācija, varēja piemērot ikvienam cilvēkam bez izņēmuma. Maza, mazītiņa denunciācija, kuras patiesums visbiežāk pat netika pārbaudīts, un apsūdzētais jau attopas Kolimā. Kāds no stāstu varoņiem atklāj, ka viņš ticis arestēts un tiesāts, jo... rakstijis līgavai vēstules. Šādu absurdu situāciju bijis bez sava gala un to cena – nežēlīgi augsta: iznīcināta dzīvība vai, labākajā gadījumā, sagandēta esība. Īpaši skarbi šie apstākļi skāra notiesātos, kuri savā iepriekšējā jeb civilajā dzīvē piederējuši inteliģencei. Autors kādā stāstā atklāj: „Inteliģentu ieslodzīto nometne nomāc. Viss, kas bijis dārgs, ir saberzts pīšļos, civilizācija un kultūra pamet cilvēku ļoti īsā laikā, ko mēra nedēļās” (176. lpp.). Absurda likuma pants atcelts vien 1961. gadā. Ļaunums, kas tā vārdā nodarīts – neizsakāms, absolūts un nelabojams.

Īpašs ieslodzīto slānis ir kriminālie, kuru apstākļi pat Kolimas nekuriēnē bija ievērojami labāki nekā politieslodzītajiem. Noziedznieka rūdiņums un dzīves skola deva iespēju ne tikai brutāli pazemot, piekaut, apzagt, atņemt no mājām sūtītās paciņas, bet arī pakļaut savai gribai. Vai nav lieliski piedzīvot, ka par sakaltušu maizes garoziņu vai šķīvi plānas zupas kāds no politieslodzītajiem, kurš iepriekšējā dzīvē baudījis teicamu izglītību, visu nakti izklaidē, pārstāstīdams klasiskās literatūras darbu saturu? Vai nav vēl lieliskāk, ka kāds cits no šiem nelaimīgajiem kasa tavu netīro kāju pēdas, jo tas palīdzot ātrāk iemigt? Kriminālists Seņečka ar savu likteni un statusu ir apmierināts, savukārt inteliģents (romānu pārstāstītājs) – priecīgs, ka kaut mazliet varēs remdēt mūžīgo izsalkumu.

Taisnības labad piebilstams, ka bez ieslodzītajiem un viņu uzraugiem stāstos pavīd arī pa kādam ar soda nometnēm tiešā veidā nesaistītam cilvēkam. Tie ir ļaudis, kuri uz Kolimu devušies labas peļņas nolūkos. Taču arī šos labticīgos vieno kāds traģisks apstāklis: „Inženieri, ģeologi, ārsti, kuri ieradās Kolimā pēc līguma ar „Daļstroj” parakstīšanas, samaitājās ātri: lielais rublis, taigas likums, verdzisks darbs, ko tik viegli un izdevīgi izmantot, kultūras interešu sašaurināšanās – tas viss pavedina, sabojā, cilvēks, kurš ilgi nostrādājis nometnē, nebrauc uz kontinentu – tur viņš nav ne plika graša vērts, bet viņš

ir pieradis pie bagātas, nodrošinātas dzīves” (176. lpp.).

Vairākos Šalamova stāstos pavīd jautājums: ja neticamā veidā Kolimā izdosies palikt dzīvam, kā pēc atbrīvošanās sākt normālu, cilvēka cienīgu dzīvi? Ilgstoša atrašanās ellē darījusi savu: cilvēcisku, cieņas un uzticības pilnu attiecību veidošana nu šķiet sarežģītāka par Ķīnas ābeci, jebkurš darbs izraisa dziļu pretīgumu, savukārt neatgriezeniski zaudēto veselību nav jēgas pat pieminēt. Kāds klusībā atzīstas: „Mēs izdzīvosim, aizbrauksim uz kontinentu, ātri novocosim un būsim slimi sirmgalvji. [...] ..bezmiega naktis, bads, smags, ilgš darbs, zelta raktuves ledainā ūdenī, ziemas aukstums, konvoja sitieni – tas viss mūs ietekmēs pat tad, ja mēs paliksim dzīvi” (53. lpp.). Otrs jautājums ir ne mazāk complicēts, proti, kā vispār „novilkt” līdz brīdim, kad pienāks atbrīvošanas diena? Apzinādamies šo neiespējamību, vairāki no stāstu varoņiem kā risinājumu izvēlas pašnāvību, taču netrūkst arī tādu, kuri uzskata, ka „jebkura iejaukšanās liktenī, dievu gribā ir nepieklājīga” (52. lpp.).

Kaut arī grāmatas autors smalki attēlojis apstākļus, kādos gadiem ilgi nācies eksistēt Kolimas soda nometnēs ieslodzītajiem, daudz vairāk viņu interesējis notiesāto dvēseles stāvoklis un neticamās pārmaiņas, kas vērojamas viņu uzvedībā. Šķetinot šo sižetisko līniju, konstatējams, ka kulmināciju tā sasniedz grāmatas pēdējā stāstā, kurā „beztiesīgais vergs Andrejevs” (205. lpp.) sev definē, ka izdzīvot ir iespējams, vien nepārtraukti meļojot, krāpjoties un zogot. Līdz ar to recenzijas noslēgumā iederīgs šķiet kāda cita stāsta varoņa secinājums: „Nometne – tā ir pilnībā un absolūti negatīva dzīves skola. [...] Katra nometnes dzīves minūte ir sabojāta minūte. Tur ir daudz kā tāda, kas cilvēkam nav jāzina, nav jāredz, bet, ja ir redzējis, tad labāk viņam mirt” (174. lpp.).

Grāmatas *Kolimas stāsti* tulkotāja Lāse Vilka ar šo sarežģīto materiālu tikusi galā veiksmīgi. Tulkotājas valoda ir bagātīga, labskanīga; pat ļoti skrupulozs lasītājs neatradīs stila „negludumus” vai gramatikas kļūdas. Darbā „iesprukušas” pāris nenozīmīgas drukas kļūdas, taču tā nebūs tulkotājas neprasme.

Lāsma Gaitniece

ILGOŅA BĒRSONA GRĀMATAS UN SMAGA LAIKMETA RAISĪTAS DOMAS

Grāmatas priekšvārda fragmenti

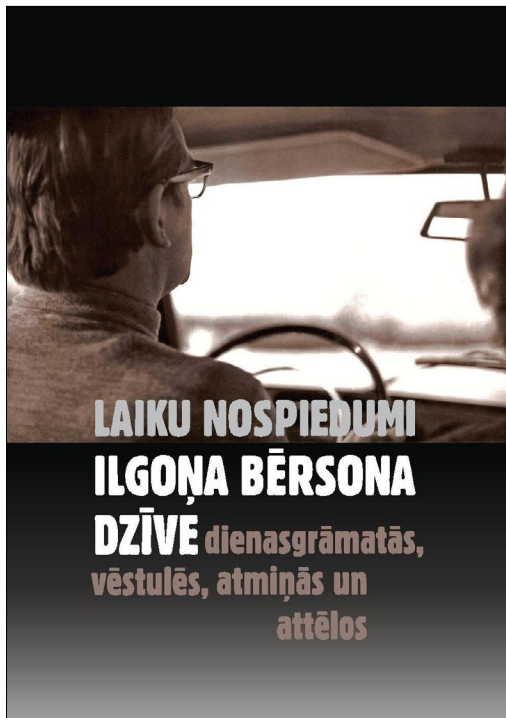
Madara Eversone (sastādītāja). *Laiku nospiedumi. Ilgoņa Bērsona dzīve dienasgrāmatās, vēstulēs, atmiņās un attēlos* (1947-1990). Rīga: Zinātne, 2019

Augsti godātais Latvijas Zinātņu akadēmijas Goda doktor, neapšaubāmā literārās dzīves vērtējuma un kritikas autoritāte kopš maniem un manu vienaudžu studiju gadiem, darbīgais un neremdināmais literatūrzinātniek!

Laika ziņā mūs šķir vesela paaudze, bet vieno Kurzeme kā mums abiem neizsakāmi dārgs novads, un Latvija kā mūsu zeme, kurai mēs bez atlikuma veltām visdārgāko – dzīvi. Es biju patīkami pārsteigts un arī apmulsis, saņemot šo piedāvājumu pasacīt kaut ko būtisku par Jums kā cilvēku, kurš pārstāv daudz pārdzīvojušo un ne mazāk cietušo manu vecāku paaudzi. Gribas domāt, ka nevis mans ieņemamais amats, bet, iespējams, tieši šī paaudžu pēctecības sajūta ir tā enerģētiskā dzīsla, kura saista mūs ar runas intonāciju un pateiktajiem un varbūt vēl vairāk nepasacītajiem vārdiem. Zinu, ka tiem latviešiem, kuru pusaudžu un jaunekļu gadi līdzīgi Jūsējiem iekrita liktenīgajos tūkstoš deviņi simti četrdesmitajos, garīgais un morālais briedums iestājās krietni pirms iesvētībām. Viņiem, kurus svešie vajāja kā meža zvērus, bet kuri izmisīgi pretojās, viņiem, kurus izveda uz Sibīriju, bet kuri ar to nesamierinājās, taču pārnāca mājās aizlauzti, viņiem, kuru savstarpējā pazišanās zīme bija acu skatiens, rokasspiediens, žests vai slēptuvē atstāts ziņojums, dzīve dažkārt izdega tik ātri kā sērkokciņš, atstājot vienīgi visuma bezgalībā fiksetu gaismas uzliesmojumu, piemita līdz instinktu līmenim attīstīta saziņas valoda, par kuru nedz valodniecība, nedz literatūrzinātne vēl nav aizdomājušās. Ja tas ir tā, kā man šķiet, tad mana atbildība par katru pasacīto

vārdu kļūst vēl lielāka un katrs spriedums vai vērtējums ir sverams ārkārtīgi nopietnos svaru kausos.

Ar man doto atļauju es mēģināšu ielūkoties atsevišķos Jūsu dzīves gājuma mirkļos, par kuru vēstot Jūs pats kā grāmatas veidotājs runājat trešajā personā un attēlojat ar zināmu distanci, it kā sakot: tā jau nav mana, bet gan Ilgoņa Bērsona dzīve, kura ir konstruēta, izmantojot vēstules, dienasgrāmatas, piezīmes un atmiņas, kas saglabātas mājas arhīva plauktos. Tas ir gudri darīts, jo dod Jums kā pieredzes bagātam literatūrzinātniekam un grāmatas sastādītājam brīvību pētīt pagājušo laiku un „tā otra cilvēka”, kura vārds arī nez kādēļ ir Ilgonis Bērsons, dzīvi. Bet mēs abi zinām, ka pētīt muzejā senlietas un izteikt par tām zinātniskus minējumus ir daudz vieglāk, nekā vēl dzīviem esot analizēt sevi, par ko iespējams pārliecināties ieknieb-jot delnā vai uzdodot sev jautājumus: vai tas, ko es vēlos stāstīt, kādu interesē, vai manis piedzīvotajam ir kāda nozīme, vai manas vienatnes domas būs saistošas citu ausīm un acīm? Un pāri visam kardinālais jautājums, ko sev uzdod ikviens, kurš savā mūžā ir pieredzējis daudzas varas un režīmu, spel-

goņa un atkušņa maiņas: vai manas vaļsirdīgās atklāsmes nekaitēs man, ģimenei, draugiem un biedriem?

Nevaru būt arbitrs piesardzības un izlaušanās gribas apdvestajām epizodēm, ar kurām grāmatas autors ir vēlējies bagātināt mūsu visu pieredzi, taču varu tikai apbrīnot, cik toleranti Ilgonis Bērsons ir spējis atrasties Latvijas literārās jaunrades un literatūras kritikas strauvē. Citētie dokumenti liecina par viņa centieniem tie visur saskatīt gaišo pusi un ar savu kurzemnieka mierīgo raksturu un vēso prātu vērst par labu pat bezcerīgas, es teiktu, ideoloģiski riskantas situācijas. Taču pieredzējumus raksturojošās piezīmes un komentāri redzīgam lasītājam atklāj arī liekulīgā laikmeta nežēlīgo totalitārās kontroles mehānismu klātesamību un ietekmi ikviena cilvēka dzīvē. Mūsdienu neierobežotās informācijas plūsmā augušajiem neatkarīgās Latvijas pilsoņiem varētu būt pilnīgi neiespējami iedomāties, kur nu vēl izprast vēsturē aizgājušā padomju režīma dzīvi tās sargu modri kontrolētajā garīgajā telpā, kurā veidojās, nobrieda un norūdījās, vai arī sabruka daudzi raksturi.

Pagājušais laiks ikvienam prasīja redzami apliecināt savu ideoloģisko mugurkaulu, vienalga vai mīmīkrijas ceļā iemantoto vai patieso, bet daudzu vērojošo acu priekšā individam vienmēr vajadzēja būt modram un paust strādnieku varas „šķirisko pārliecību”. Un nav svarīgi vai tas bija komjauniešu grupas līderis, kolhoza brigadieris, uzņēmuma direktors vai partorgs (saīsinājums no „partijas darba organizators”), vai zinātniskā iestādē, laikraksta redakcijā vai izdevniecībā darbinieku noskaņojumu uzraugošs Valsts drošības komitejas darbinieks, padomju hierarhijas sistēmā ikviens no šiem darbiniekiem kontrolēja kādu sabiedrības daļu un ar savu amatu atbildēja par savu padoto „domu pareizību”. Novirzes no komunistiskās partijas vadlīnijām netika atļautas un bija sodāmas ar izpostītu karjeru, ar izglītības vai atbildīga amata aizliegumu. Toreiz indivīda uzvedības modeļus sabiedrībā testēja režīmam uzticamas personas, un cilvēciskais faktors viņu vērtējumā vienmēr bija izšķirošais. Šodien kontroli pār indivīdu panāk ar viedierīcēm, ar digitālu informācijas nesēju palīdzī-

bu, kuri ļauj iegūt un klasificēt jebkuras ziņas, taču galīgais spriedums, kas spēj ietekmēt katra konkrētā cilvēka dzīvi, vēl joprojām ir lēmuma pieņēmēju varā.

Neturpinot iepriekšējā pasāžā minēto, vēlos pasacīt, ka Ilgoņa Bērsona pieredzējumi ir kā vēstures grāmata par trausmaino laiku pēc Latvijas atkārtotās okupācijas 1945. gadā, kuru pilnībā izprot vien tie, kurus liktenis jau ir ieskaitījis kategorijā „60 plus”. Bet kā par aizritējušā mīlestības laika ieviedu smaržu un ar to sajaukušos baiļu sviedru aso aromātu izstāstīt tiem, kuri sauli ieraudzījuši Trešās Atmodas gados un vēlāk? Laiku nospiedumi kā cietas matrices ir iecirtušās ikviena mūsu personīgajā pieredzē, kuru verbāli tikpat kā nav iespējams translēt no mūsējās – citas personas apziņā. Tāds mēģinājums var palikt bez emocijām, skaņām, garšas un smaržas kā bezpersonisks reģistrs kādā vārdnīcā vai telefonu grāmatā. Tad ar ko atšķiras viena grāmata no citas? Ilgoņa Bērsona gadījumā tā ir retais izņēmums, ko ir radījis valodas un vārda meistars, kurš vienā personā apvieno zinātnieku, hronikas autoru un laiku reģi. Viņa prāts un vērtīgais skats ir fiksējis ikvienu, pat vissīkāko detaļu, kurai var būt jēdzieniska satura, mājienu vai laikmeta zīmes jēga. Tādēļ, izkārtojot autoraprāt vēra ņemamos notikumus uz hronoloģiskās ass, viņš ir radījis pagājušā, bet ne aizmirstā laika portretu. Tajā kā ar renesanses mākslinieka otu ir attēloti visi cilvēciskie vaibsti – gan sapņainā jauneklja seju apstarojušie priekā un laimes atspulgi, gan pārbaudījumu grimases un pretvēja iecirstās rievās.

Līdzīgi Jāņa Poruka pārļu zvejnieka literārajam varonim arī Ilgonis Bērsons ir krājis atmiņas kā pērles par tikšanās reizēm ar garīgi tuviem cilvēkiem, bet, lai nebūtu jāmelo sev pašam, šajā virtēnē ir nācies ievērt arī pa kādai epizodei no skaudrus pārdzīvojumus uzjundījušiem mirkļiem, to režisoriem un aktieriem. Dienasgrāmatas atbruņojošais vēstījums un dokumentālais tiešums gan šodien, gan pēc mums būs vienīgās liecības par it kā sadzīvīskām situācijām, kurās izšķīrās cilvēku likteņi un par šīm atklāsmēm Ilgonim Bērsonam varēs pateikties gan nākošās akadēmiskās literatūras vēstures autori, gan tie, kuri alkst uzzināt kādas „šausminošas” vai „visu

līdz galam” atmaskojošas epizodes par varas mehānismiem bijušajā PSRS un varas īstenotājiem turpat piecās noklusējuma desmitgadēs. Grāmatas veidotājs un vēstījuma galvenā persona, ir liecinieks daudzām padomju Latvijas literārās dzīves liberalizācijas epizodēm, kurās viņam ir nācies piedalīties kā Latvijas PSR Rakstnieku savienības, Latvijas Valsts izdevniecības vai Latvijas PSR Zinātņu akadēmijas darbiniekam, un apdomīgi virzīt kā literāro procesu, tā arī vērtējošo kritiku pretī patiesumam cilvēcisku jūtu un domu pasaules atspoguļojumā, un prom no padomju literatūrai uzspiestajām dogmatisma klišējām.

Lai izprastu sarežģīto laikmetu, kas lauza gan mūsu vecāku paaudzes dzīvi, gan mūs pašus, un kas bijušajā formā vairs nekad neatkārtosies, nepietiek tikai ar vienu atklāsmes grāmatu. Tas ir panorāmiska redzējuma uzdevums, kas veidojams daudzu pētnieku kopdarbā. Bet, ja vien mēs to vēlamies iegūt, tad ar grāmatu *Laiku nospiedumi. Ilgoņa Bērsona dzīve dienasgrāmatās, vēstulēs, atmiņās un attēlos (1947-1990)* mums

ir dota iespēja ar aculiecinieka tiešumu ielūkoties dokumentos, faktos, notikumos un to atspulgos, kas ir veidojuši nozīmīgu pagājušā laikmeta esības daļu. Turklāt grāmatas sastādītāja un lielā mērā arī autors ļauj skatīt un pārdzīvot laikmeta drāmu gluži kā uz teātra skatuves, liekot prožektoru gaismā izgaismoties gan reāliem laikabiedriem, varoņiem un antivaroņiem, gan pirmā un arī pēdējā plāna aktieriem, kuru vidū viņš ir aizvadījis gadu desmitos mērāmu savas vienreizējās un neatkārtojamās dzīves **laiku**. Tajā ir pagājusi Ilgoņa Bērsona jaunība, aizritējuši viņa skaistākie un krāsainākie gadi, ir piepildīts ne tik vien viņa reālās dzīves, bet arī viņa ilūziju, sapņu un to iespējami labākā īstenojuma **laiks**. Vērtīgs un cienījams.

Ojārs Spāritis

Latvijas Zinātņu akadēmijas prezidents

Ilgonis Bērsons

Foto no garamantas.lv

GUNDARA PĻAVKALNA PIEMIŅAI

(1931-2018)

Kārlis Ābele

Ar Gundaru Pļavkalnu iepazīnos dzīvodams Adelaidē, kad mēs, pieci jauni Austrālijas latviešu dzejnieki – Ābele, Brēdrichs, Lindbergs, Pļavkalns un Silkalns – veidojām dzejas kopkrājumu *Kvintets* (izdots 1961. gadā). Tuvi draugi ar Gundaru nebijām, bet kad atstāju Adelaidi, sākām sarakstīties, pēdējos gados gan tikai apmainoties ar Ziemsvētku kartītēm. Bez literatūras Gundaru ļoti interesēja glezniecība, arī mūzika; no zinātnēm antropoloģija un psiholoģija. Par personīgām lietām viņš nerakstīja, izņemot reiz par viņa cīņu ar oposumiem, kas bija iekļuvuši viņa mājas bēniņos un veica nedarbus.

Šogad martā uzzināju, ka Adelaides avīzē *The Advertiser* pagājušā gada decembrī bija ziņa, ka Gundars Uldis Pļavkalns aizgājis mūžībā 2018. gada 10. oktobrī savā mājā Kensingtonas Parkā.

Gundaram ir izdoti patstāvīgi dzejoļu krājumi *Divas pilsētas* (1963) un *Caurspīdīgās ēnas* (1967), kā arī paša ilustrētais krājums *Jūliāns pie Benedikta* (1972). Periodikā publicētas recenzijas un apceres par literatūru.

Pārlasīju Gundara krājumos iespiesto dzeju. Divi dzejoļi ar to pašu nosaukumu: Ārpusnieks. Šis vārds raksturo nevien Gundara dzeju, bet arī viņu pašu un viņa dzīvi. Lai viņam vieglas smiltis!

Ārpusnieks

... Tā dzīvošu pie tiem, no kuriem labprāt bēgtu
Man nav kurp bēgt, jo visur būs tas pats,
Būs dažviet ļaunāk vēl – kā ilgā, baigā sapnī;
Šos dzīlēs svešos visur sastaps skats.

Bet liekas: redzēšu vēl daudzreiz laiku tālu
Un ļaudis tos, kam pretī tiecos es;
Ik dienas skatīšu vēl krāšņumu un sauli
No blāvas, tuksnesīgās aizsauls.

Ja satrunēs un sabruks daudzi balsti,
Vēl meklēs alkas brīnumaino valsti.

Ārpusnieks

Kad toreiz atgriezos no viņiem klajumiem,
Kur allaž redzēju es ziemas vaigu grīnu,
Jūs mani nievājāt un sacījāt ar smīnu,
Ka rātņi ziedošu nu dieviem senajiem.

Man nevajag ne jūs, ne jūsu dievu ļauno.
No jūsu dzīves šīs pret salām tālīnām
Ik dienas steigties ļauts vēl jausmām dedzīgām –
Tur nav jums līdzīgo, tur dzīve neapkauno.

Šķiet jūsu klātieņi kā cietumniekam sods,
Vien domās redzēšos ar saviem gara radiem,
Un nekļūs vesels mūžs, kas sen jau sakropļots.

Tā, nelgu nicināts, še dzīvoju jau gadiem —
Bet allaž alkšu es, pirms smiltis man pāri krīt,
Reiz tālus ceļus iet un jūs vairs nemanīt.

Maija Meirāne

Gatavojot *LaRAs LAPAS* pēdējo laidieni (nr. 50 - 1999.XI), lūdzu autoriem pastāstīt par jaunākām iecerēm un nesen paveikto. Atsaucās Gundars Pļavkalns, viens no ražīgākiem Austrālijas dzejniekiem, atstājis *JG* lasītājiem virkni recenziju un krājumu apceru jau kopš 1970. gadiem. Viņš bija beidzis Adelaides Universitātes ģermānistikas fakultāti, studējis laikmetīgo vācu literatūru, un ar baudu iesaistījās diskusijās par nodeldēto un klišejsko izteiksmi, kas pazibēja mūsu dzejas atainojumos.

Gundars pārsūtīja arī ļoti oriģinālas lapas no pēdējās paša ilustrētās, ar roku drukātās, 100 eksemplāru skripta kursivā rakstītās mazgrāmatiņas *Jūliāns pie Benedikta* Adelaidē, Austrālijā: Helikons (1972) [skat.

Jāņa Sarmas recenziju *JG99*, 1974]. Jau agrāk biju jautājusi, lai viņš pastāsta par savām grafiķa un fotogrāfa gaitām. Viņš atbildēja, ka skaitot sevi par nopietnu amatieri, daudz lasījis mākslas vēsturi un izveidojis sevi par amatiergrafiķi. Viņu nomāca Adelaides pilsētas pelēcība (par to liecināja žūksnis pelēkattēlu), un, kā šķita, viņa iedomu pasaule bija nesamērojama ar drūmo tālā kontinenta ikdienu.

Viņa otram dzejoļu krājumam *Caurspīdīgās ēnas* (sērijā „Imantas” mazgrāmatiņas, 1967) dots Ilgvara Šteina vāka mets.

Skumji secināt, ka Austrālijā mītošos mūsu rakstniekus daudzus salauza akmeņogļu dūmi, satiksmes trokšņi... un nekad nepieradināmais tālais svešums.

JŪLIĀNS PIE BENEDIKTA

Kad putni klosterdārza saulē
Jau atkal sludina par ziemas galu,
Tad brālim Dežiderijam,
Kas paša domās ir ne visai ticīgs,
Plaukst atkal atceres

Kā pūķos jautri gaisīdzeltenas
Un maigi zilas, liesmainsārtas...
Cits apgabals
Un skūķes piesarkušie vaibsti —
Lūk, vējā zīda tunika
Ap slaiķiem, neaizkarīgiem locēķiem;
Kļau, balsis tūlškanīgā vakarā...
Šāds pavasaris otrreiz neatnāca;

Tā vietā — nīknā langobardu cilts,
No kuņģa mūkdams, gadiem klēdis
Pa impēriju saplosīto,
Līdz beidzot klosteriskolā patvēries —
Tāds mazāks, piesardzīgāks Jūliāns...
Kaut kur trūd bara izvarotās līķis;
Ar zāli sedzas gruveķļi;
Še sen jau apnikušas visas lūzmas;
Bet kaņakalpi, zemnieki
Un ģimji ielu pūķi
Vēl svešāki par mūķiem ticīgajiem;
Un, skriptoriņā pacietīgi rakstot,
Dažs manuskripts
Spēj kādu dzīvī rādīt
Kā nimfas arkādisko snaudu.

GRĀMATAS

(V.G.)

Velta Sņikere

BALVAS

Latvijas Literatūras gada balvas ekspertu komisija mūža balvu piešķīrusi 1920. gadā dzimušajai, Londonā dzīvojošajai dzejniecei un atdzejotājai **Veltai Sņikerei** par izcilu un spilgtu ieguldījumu Latvijas dzejā un atdzejā, dzeju lasījumos atklājot vārdu sinerģijā ar roku kustību veidotām zīmēm, ko jogas praksē dēvē par mudrām.

Latvijas Literatūras gada balva kategorijā „Labākais prozas darbs” šogad piešķirta **Mārai Zālītei** par grāmatu *Paradīzes putni*, dzejas kategorijā par balvas laureātu kļuvis **Uldis Bērziņš**, kurš pērn izdeva grāmatu *Idilles*, bet labākā tulkojuma kategorijā balva piešķirta **Guntaram Godiņam**, kurš tulkojis igauņu eposu *Kalevdēls*. Kategorijā „Labākais literatūras darbs bērniem” balvu saņēma **Lilija Berzinska** par grāmatu *Skelets ska-*

pī, savukārt par aizvadītā gada debitantu žūrija atzinusi **Haraldu Matuli** par grāmatu *Vidusšķiras problēmas*.

Latvijas un Igaunijas Ārlietu ministriju Valodu balva piešķirta latviešu dzejniekam un atdzejotājam **Guntaram Godiņam** par igauņu eposa *Kalevdēls* tulkojumu latviešu valodā.

Noras Ikstenas romāna *Mātes piens* tulkojums angļu valodā šogad tika nominēts Eiropas Rekonstrukcijas un attīstības bankas (ERAB) balvai literatūrā. Balvu saņēmis uzbeķu rakstnieka **Hamida Ismailova** romāns *Velna deja* (*The Devil's Dance*), kuru angļiski tulkojis Donalds Reifilds.

Balvu „Zelta ābele 2018” par mūža ieguldījumu grāmatniecībā saņēma dzejnieks un grāmatizdevējs **Uldis Auseklis**.

LATVIEŠI CITVALODĀS

Grāmatā *Dainas* sakopotas dzejnieces **Velts Sņikeres** atdzejotās latviešu tautasdziesmas. Dzejniece ilgi uzskatījusi, ka latviešu tautasdziesmas nevar un nevajag tulkot, līdz nākusi pie atziņas, ka tas ir iespējams, ja seko augstvērtīgas dzejas tulkošanas principiem. „Pateicos senajām dainām par lielo prieku, ko man sagādājusi to mazvārdības lakonisma izteiksmes augstā meistarība un dzīves un vienības svinēšana. Sniedzu sevis atdzejotās dainas. Tulkošanas abrā rūgst vēl citas,” dzejniece raksta grāmatas ievadvārdos.

Londonā klajā nākusi 98 gadus vecās dzejnieces **Velts Sņikeres** dzejas izlase angļu valodā *Husks*, parādot, ka viņa ir viena no nedaudzajiem dzejniekiem, kuri raksta divās valodās.

664 lappušu biežais, bilingvālais izdevums latviešu un angļu valodā *Valdis Āboliņš*.

Avangards, meilārts, jaunais kreisums un kultūras sakari aukstā kara laikā veltīts trimdas kuratora un meilārta mākslinieka Valža Āboliņa (1939-1984) radošajam un intelektuālajam mantojumam un viņa lomai Latvijas mākslas un trimdas vēsturē aukstā kara gados. Publikācijā iekļautas viņa vēstules, raksti un politiskie komiksi, kā arī mūsdienās tapušas V. Āboliņa laikabiedru un jaunākas paaudzes pētnieku esejas par viņa aktivitātēm Rietumu avangarda mākslā un kultūras sakaru veidošanā ar Latviju.

Sandras Kalnietes grāmata *Ar balles kurpēm Sibīrijas sniegos* ir viens no visvairāk tulkotiem latviešu darbiem, un tagad pieejams arī spāņu valodā kā e-grāmata *Con zapatos de fiesta... en las nieves de Siberia* (tulk. Jānis Kleinbergs, teksta redaktore Maria Maestro).

Māra Zālite Helsinkos piedalījās sava romāna *Pieci pirksti* somu valodas tulkojuma *Viisi sormea* prezentācijā kopā ar tulkotāju Hilku Koskelu (Hilkka Koskela).

Viļa Lāciša romāns *Stroika ar skatu uz Londonu*, kas angļu valodā elektroniskā formātā paša autora tulkojumā ar nosaukumu *Stroika with a London view* jau bija pieejams kopš 2017. gada, tagad iznācis arī drukātā veidā.

Savukārt **Nora Ikstena** Oslo Literatūras namā piedalījās savas grāmatas *Dzīves svīnēšana* norvēģu valodas tulkojuma atvēršanā (tulk. Inga Bērziņa).

Daces Rukšānes romāns *Kāpēc Tu raudāji?* tik ļoti iespaidojis tulku Mohamedu Ramadānu, ka viņš to nolēma iztulkot arābiski, dodot nosaukumu *Katrīna*.

Dublinā atklāts **Ineses Zanderes** grāmatas *Līze Analīze un citi slimnīcas skaitāmpanti* ar Reiņa Pētersona ilustrācijām tulkojums angļu valodā *All Better* (tulk. Catherine Ann Cullen).

Viens no **Jāņa Akuratera** labākajiem stāstiem (līdzās *Kalpa zēna vasarai*) *Degoša sala* izdots ukraiņu valodā *Палаючий острів* Līnas Meļņikas tulkojumā.

DZEJA

Māris Salējs savu piekto dzejoļu krājumu *Tuvošanās* veidojis lakonisku, kompaktu, bet vienlaikus saturiski piesātinātu. Skat *Viestura* Vecgrāvja recenziju 60. lpp.

Aivars Madris ar pārtraukumiem rakstījis dzejoļus jau vairāk nekā desmit gadus, viņa dzejoļi bijuši lasāmi žurnālā *Latvju Teksti*, interneta žurnālos *Punctum* un *Satori*, kā arī *Satori* izdotajos grāmatžurnālos, un piesaistījuši uzmanību piesakot jaunu ievēribas vērtu balsi latviešu dzejā. Tagad tie sakopoti krājumā *Zonas*.

Liepājniekiem labi pazīstamā dzejniece **Gunita Boka** raksta jau gadus divdesmit, taču dzejoļu krājums *Pasaule šorīt pakļupusi* ir viņas pirmais.

PROZA

Jānis Einfelds savā desmitā grāmatā – romānā *Armagedona cikls* tēlo personības tapšanu padomju okupācijas stagnācijas periodā – 1980. gados, kur kādu neizskaidrojamu slepkavību cenšas atšķetināt izmeklētāju grupa, kas dēvējas par Armagedona ciklu.

Jaunā autore **Iveta Rēdliha** savu otru romānu *Vēl viena dzija ieelpa* sarakstījusi samērā reti sastopamajā psiholoģiskā trillera žanrā.

Ingas Žoludes jaunajā grāmatā *Materia botanica* iekļauti divi romāni – gan viņas pirmais, pirms desmit gadiem rakstītais romāns *Silta zeme*, gan jaunākais – *Materia botanica*, jo tas ir kā pirmā romāna turpinājums.

Jaunizveidotā romānu sērijā „Vakara Romāns” (kas esot tas pats „Lata Romāns” ar jaunu nosaukumu) kā pirmais iznāk **Daces Judinas** attiecību romāns *Ēnas spoguļi*, kurā izstaigāti trīs sieviešu dzīves likloči.

Rakstnieka un tulkotāja **Andra Kupriša** pirmā krājumā *Berlīne* iekļauti 22 dažādos laika posmos tapušie stāsti – labākais no jau periodikā publicētā, kā arī iepriekš publikai neatrādīti oriģināldarbi. Pirmā daļā ir īsie stāsti, otrā daļā – garais stāsts *Berlīne*, starp kura varoni un autoru noteikti varot vilkt paralēles. Berlīne kļuvusi par vietu, kur autors bieži atgriežas, un tas ietekmējis viņa radošo dzīvi.

Rakstniece, tulkotāja un skolotāja **Ingrīda Zaķe** krājumā *Kaleidoskops* iekļāvusi pēdējos gados sarakstītos darbus – stāstus, lugas, dzeju.

Režisors un aktieris, stāstu autors **Svens Kuzmins** izdevis savu pirmo romānu *Hohma* par dzīvi mazā klusā piejūras kūrortpilsētiņā. „Daži mēģina bēgt, bet, kurš gan to nezina, no Hohmas neaizbēgsi. Tāda ir mūsu pasaules vēsture – tā griežas ap mietu, tad tā griežas ap tukšu vietu, un beigās mēs esam atpakaļ Hohmā,” tā par grāmatu izteicies Jānis Joņevs.

Atvēršanas svētkus piedzīvojis jaunās rakstnieces **Agneses Zarānes** pirmais romāns *Sīdošās kāpnes* par Latvijas vidusskolēnu dzīvi, problēmām, attiecībām un izvēlēm.

Gunas Rozes grāmata *Sadursme* ir romāns, kuru veido cits citu papildinoši deviņi stāsti.

TULKOJUMI

ASV dzīvojošā rakstnieka, literatūrkritiķa un kultūras vērotāja **Svena Birkerta** *Esejas* latviski pārtulkojis Vilis Kasims, un šajā izlasē pārstāvētas divas no viņa uzrakstītajām kritiķu atzinīgi novērtētajām eseju grāmatām – *The Other Walk (Otrā pastaiga)* un *Changing the Subject: Art and Attention in the Internet Age (Mainām tēmu. Māksla un uzmanība interneta laikmetā)* –, kas autora uztverē iezīmē digitālā laikmeta ietekmētu fokusa maiņu, „jaunas skatīšanās” sākumu.

Populārā igauņu dzejnieka **Contras** (īstajā vārdā **Margus Konnula**) dzejas krājuma *Tik grūti ir būt latvietim* atdzejojājs Guntars Godiņš saka: „Šis grāmatas pirmajā daļā jūs atradīsiet dzejoļus, kurus esmu atdzejojis no igauņu valodas, bet otru daļu veido Contras latviski rakstītie teksti. Jā, Contra ir tik labi apguvis latviešu valodu, ka spēj tajā saskatīt vārdu spēles, atskaņas un saskaņas.”

Iznācis bilingvāls krievu dzejnieka **Mihaila Kuzmina** (1872-1936) dzejoļu krājums *Tikli / Сети* Eināra Pelša un Kārļa Vērđiņa atdzejojumā. *Tikli* (1908) ir Kuzmina debijas krājums, kas padarīja viņu par vienu no tālaika modernās literārās vides centrālajām figūrām un nodrošināja viņam paliekošu vietu krievu Sudraba laikmeta literatūras panteonā.

Gan tikai digitālā formātā, tomēr Jāņa Elsberga tulkojumā latviski lasāms Etiopijas eposs *Kebrā Nagast (Kēniņu godība)*, ļaujot gūt priekšstatu par viduslaiku literatūras tradīciju kristīgās kultūrtelpas dienvienu nomaļē, to skatot saistībā ar kolorīto vietējo reliģiju, kurā savijušās pagāniskās tradīcijas ar jau senlaikos pieņemto jūdaismu un vēlāk atnākušo kristietību.

BALTIJAS SKOLOTĀJU SEMINĀRĀ KULDĪGĀ...

(L.G.)

Izglītības iestāde Kurzemes "sirdī" Kuldīgā, kur tās pastāvēšanas pirmssākumos skolojušies tādi lasītāju iemīļoti literāti kā Valdis (Voldemārs Zālītis), Sudrabu Edžus, Otto Grundulis, Vilis Plūdonis, šogad atzīmē 140. gadskārtu. Mūsdienās bijušā Baltijas skolotāju semināra ēkā atrodas profesionālās izglītības kompetences centrs (PIKC) „Kuldīgas Tehnoloģiju un tūrisma tehnikums”, kam 2019. gadā arī tiks atzīmēta jubileja – 30 gadi kopš dibināšanas.

Jau kļuvis par tradīciju, ka ik gadu pavasarī senajā Baltijas skolotāju semināra ēkā pulcējas profesionālās izglītības iestāžu vēstures, latviešu valodas un literatūras skolotāji, lai kopā mācītos, diskutētu un dalītos pieredzē. Šī konference, kurā kā lektori piedalās gan Latvijā iecienīti rakstnieki, gan vēsturnieki, lai vēstītu par savā nozarē aktuālo, skolotāju vidū tiek ļoti gaidīta. Šogad Latvijas pedagogiem bija iespēja klausīties Latvijas Mākslas akadēmijas (LMA) profesora **Ojāra Spāriša**, Latvijas Universitātes (LU) Sociālo zinātņu fakultātes asociētā profesora **Ojāra Skudras**, Latvijas Kultūras akadēmijas (LKA) docentes **Rutas Vītiņas**, LU Lībiešu institūta direktora **Valta Ernštreita** lekcijas par dažādiem ar Latvijas vēsturi un latviešu literatūru saistītiem tematiem. Rakstniece, dzejniece un dramaturģe **Inga Ābele** – vēsturisko romānu *Klūgu mūks* un *Duna* autore – klātesošajiem pastāstīja par atbildību, kas jāuzņemas autoram, ja viņš savos darbos atspoguļo vēsturiskos notikumus.

Lai lekciju laikā izskanējušo teoriju tuvinātu praksei, konferences organizētājas tehnikuma direktore **Dace Cine**, skolotājas **Zanda Šlegelmilha** un **Gunita Meiere** bija organizējušas divas ekskursijas. Pirmā no tām bija pārgājiens pa Kuldīgas vecpilsētu ar nolūku meklēt t.s. zviedru laika pēdas, jo šai vietā dzimis **hercogs Jēkabs** (1610-1681). Savukārt konferences pirmās dienas vakarpusē pedagogus iepriecināja ekskursija uz Ēdoli, kur viņi apmeklēja luterāņu baznīcu, bibliotēku un slaveno Ēdoles pili, kā arī noklausījās vēstījumu par jaunlatvieša **Krišjāņa**

Valdemāra (1825-1891) saistību ar šo vietu un iestādīja divus dižskābaržus. Koki ir dāvinājums Latvijai un veltījums izcilā jaunlatvieša piemiņai.

Rakstniece, dzejniece un dramaturģe Inga Ābele konferences apmeklētājiem stāsta par pašas pieredzi un lielo atbildību, sacerot vēsturiskas ievirzes literāros darbus.

MŪZIKA

(L.G.)

Valsts Sociālās aprūpes centra „Rīga” filiāles „Jugla” muzikālā apvienība „Prieks” (vadītāja Baiba Lasmane) nesēn atgriezies no Krievijas Federācijas galvaspilsētas Maskavas, kur notika festivāls „Ariadnes pavediens”. Muzikālā apvienība bija vienīgā no trim Baltijas valstīm, kas tika uzaicināta piedalīties minētā festivāla galā koncertā.

Komponists Adrians Kukuvas Mencendorfa namā, Rīgā, 11. maijā pirmatskaņoja savu jauno dziesmu ciklu ar krievu dzejnieka Sergeja Jesenina vārdiem. Koncertā piedalījās aktrise Karina Lučiņina un grupa „Los Pulidos”, tā nosaukums – „Dzeja mūzikā”.

Mūsu valsts simtgadei veltītajā projektā „Latvijas skolas soma”, kas notiek kopš 2018. gada septembra, piedalās daudzi iecienīti mākslinieki. Mācību gada noslēgumā Rīgas Tehniskajā koledžā notika koncerts „Dzīves dziesma”. Tajā uzstājās solisti Laima Krīgere, Nauris Indzeris un komponists Māris Lasmanis. Tika pirmatskaņotas M. Lasmaņa dziesmas ar dzejnieku Austras Dāles, Austras Skujiņas, Friča Bārdas, Viļa Plūdoņa, Pāvila Roziša, Augusta Saulieša, Pētera Brūvera, Zanes Brūveres un Imanta Bunkša vārdiem. Dziesmas „Skumju vīns” (A. Skujiņas vārdi, M. Lasmaņa mūzika) izpildījumā piedalījās ķīniešu studentes, kuras Rīgas Tehniskajā universitātē lektores Lāsma Gaitnieces vadībā apgūst latviešu valodu.

MĀKSLA, KINO

(L.T.)

„Purviša balvas 2019” ieguvēja ir māksliniece Ieva Epnere par personalizstādi „Dzīvo atmiņu jūra” *kim?* Laikmetīgās mākslas centrā (2016.08.XII - 2017.15.I). Jāpiemin, ka Purviša balvas apbalvojums ietver arī vērienīgu naudas balvu – 28 500 eiro (pirms nodokļu nomaksas). Epneres izstāde „Dzīvo atmiņu jūra” stāsta par piejūras ciemu iedzīvotāju identitāti un izpratni par savu māj-

vietu padomju okupācijas laikā, kad piejūra tika noteikta par slēgto zonu. Sestās „Purviša balvas” ieguvēju noteica starptautiska žūrija septiņu cilvēku sastāvā. Lēmumu par „Purviša balvas 2019” laureātu žūrija pieņēma slēgtā sēdē pēc izvērstām diskusijām vairāk nekā trīs stundu garumā, izvērtējot visu astoņu finālistu – Ērika Apaļā, Ievas Epneres, Kristapa Epnera, Ginta Gabrāna, Romāna Korovina, Pauļa Liepas, Rāsas un Raita Šmitu, kā arī tekstu grupas „Orbīta” – darbus izstādē. Aizsākot nākamo Purviša balvas desmitgadi, turpmāk reizi divos gados tiks pasniegta arī balva (10 000 eiro) par mūža ieguldījumu mākslā. Šogad to pirmo reizi saņēma māksliniece Džemma Skulme.

Š.g. 11. aprīlī, kinoteātrī „Splendid Palace” pirmizrādi piedzīvoja režisores Laimas Žurģinas dokumentālā filma *Kaza kāpa debesīs*. Ilgus gadus tapušajā darbā apkopotas atmiņas un unikāli materiāli par Latvijas kultūras dzīvē īpašu laiku, īpašu vietu un īpašiem cilvēkiem – 20. gadsimta 60. gadiem, leģendāro Rīgas kafējnicu „Kaza” un kultūras personībām, kas izaugušas no „Kazas” apmeklētāju loka. Filma ir stāsts par tādām Latvijas kultūras un mākslas dzīves personībām kā Imantu Kalniņu un Imantu Lancmani, Maiju Tabaku un Māru Ķimeli, Laimu Eglīti un Birutu Delli, Eiženu Valpēteri un Modri Tenisonu, Uldi Bērziņu un Jāni Rokpelni, Juri Zvirgzdiņu un Māri Bišofu, Māru Brašmani un Andri Grinbergu, un vēl citiem Kazas iedvesmas laukā pabijušajiem.

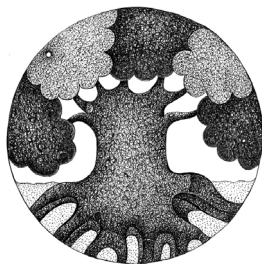
2019. gada Ērika Raistera piemiņas fonda balva piešķirta dizaineram Uģim Nīgalam par profesionālo izpildījumu neskaitāmu latviešu ilustratīvo un grafisko materiālu sagatavošanā 50 gadu garumā (plakātu, pastmarku, programmu, preses un mācību grāmatu iekārtojumos, latviešu izstāžu veidošanā un mūzikas grupu reklāmās) un, kā Zaļās Vārnas grupas iedvesmotam, par Uģa Nīgala personīgo ieguldījumu latviešu netradicionālās mākslas un teātra pasaules „saturēšanā kopā” 1970s and 1980s gados Ņujorkas „Loftā”.

Anna Baklāne. *Her (Viņu)*. 2018. Eļļa uz audekla. 95×120 cm

Skat. Lindas Treijas rakstu 45. lpp.

JAUNĀS GAITAS LABVĒLI

Zim. Agnese Matisone

*Vendīgs auga ozoliņš
Vendīgā kalniņā:
Vara saknes, zelta zari
Sudrabiņa lapiņām.*

LD 34 066, 12

Kopš 2010. g. līdz šim ziedojuši...

Z E L T A (no \$500)

Anna un Sandors Abeni
Voldemārs un Irēne Aveni
Nikolajs Balabkins
Sigurds Brīvkalns
Ingrīda un Nikolajs Bulmaņi
Oļģerts Cakars
Rīta Drone
Šellija Ekmane
Andrievs Ezergailis
Līga Gaide
Rīta Gāle
Vitauts Kalniņš
Andrejs un Ilona Ķīse
Ruta Kupce
Didzis Liepiņš
Guntis Liepiņš
Guna Mundheim
Arturs Neparts
Juris un Silvia Orle
Andrejs Ozoliņš
Jānis Peniķis
Juris Petričeks
Ilze Plaudis
Andris Priedītis
Kristīna Putenis
Māris Roze
Jautrīte Saliņa
Mārtiņš Saulespurēns
Ilgvars Šteins
Juris Ubāns
Lauma Upelnieks Katis
Kārlis Vasarājs
Lilīta Zaļkalne
Lilija un Manfreds Ziverts
Amerikas Latviešu apvienība
Latviešu kultūras biedrība TILTS
Latviešu Rakstnieku apvienība
ANONĪMI – 2

S U D R A B A (\$100 - \$499)

Biruta Abuls
Pēteris Alunāns
Andrejs Baidiņš
Ilgors-Ivars Balodis
Ilgonis Bērsons
Evarists Bērziņš
Wilma Teness un Uģis Bērziņš
Maija Bišmanis

Uldis Bluķis
Valda Bolis
Vilma Bolšteins
Ilze Bregzis
Jānis Brežinskis
Leons Briedis
Laila un Pāvils Cakuli
Māra un Ojārs Celles
Vija Celmiņš
Juris Cilnis
Gundega Dāvidsone
Aina Dravnieks
Jānis Eglītis
Ligita Galdiņa
Esmarelda Gaiķe
Lelde Gilman
Uldis Grava
Richards Grigors
Lolita Gulbis
Voldemārs Gulēns
Valda Gustavs
Sibilla Hershey
Maija Hinkle
Vija Ilziņa
Ingrīda Jākobsona
Dzintra Janavs
Laima Kalniņa
Tija Kārkle
Fred A. Keire
Gundars Ķeniņš Kings
Dace Ķezbers
Mirdza Krastiņa
Egīls Kronlins
Kazimirs Laurs
Ilze Lāce-Verhaeghe
Ieva Lerchs
Valda Lēvenšteina
Maruta Lietiņa-Ray
Jānis Lindbergs
Aija Medenis
Modris Mednis
Melburnas Latviešu biedrība
Vija Moore
Lalīta Muižniece
Sarma Muižniece Liepiņa
Martha Munters
George Neimanis
Valters Nollendorfs
Ausma Matcate-Nonācs
Jānis J. Pirktiņš

Gundars Pļavkalns
Guntis un Māra Plēsumi
Vilis M. Plinte
Vaiva Puķīte
Ieva Puris
Ausma Rabe
Astrīda Ramrath
Velta Reimanis
Jānis M. Riekstiņš
Jānis Rogainis
Helmi Rožankovska
Gerda Roze
Astra un Andris Rozes
Juta Savage
Alfreds R. Semeiks
Aina Sikсна
Maija un Juris Šleseri
Ojārs un Zinta Sovers
Ilona un Raimonds Staprāni
Irina un Dailons Štauvers
Rasma Stelps-Kiršteins
Zenta Stengels
Ruta Straumanis
Maksims Strunskis
Eleonora Šturma
Biruta Sūrmane
Miķelis Svilāns
Tupešu Jānis
Dagmāra Vallena
Pāvils Vasariņš
Zigrīda Vidners
Māra Vīksniņa
Aivars Vilemsons
Maija Vītola
Rasma Vītola
Vilis Vītols
Maruta Voitkus-Lūkins
Zigfrīds Zadvinskis
Irma Zālīte
Māra Zandberga
Modris un Gita Zandbergi
Ģirts Zēgners
Aija Zommers
Gunarš Zvejnieks
Kārlis Žubeckis
Amerikas Latviešu Tautiskā
savienība (ALTS)
SIA Drukātava
ANONĪMI – 2

B R O N Z A S (līdz \$99)

Ivars Antēns
Ritvars Asbergs
Adolfs Avens
Vilnis Baumanis
Māra Beldava
Aija Bjornson
Andrejs Brošs
Jānis Dimants
Lidija Dombrovska Larsena
Lauris Eglītis
Ligita Evans
Edīte Franklin
Dace Frišs
Marta Grinberga
Ilga Harrington
Dzintra Janavs
Silvija Jones
Liena Kaugara
Ojārs Krātiņš
Tija un Maigonis Krūmiņš
Indulis Lācis
Jānis Langins
Dagmāra Lejnietis
George Liepiņš
Ieva Liepkaula
Laima Martinska
Rūta Mežavilka
Modris Morozovs
Ilze Mueller
Agate Nesaule
Baiba Ozola
Andris un Māra Padegi
Lilija Pencis
Rita Podnieks
Dzidra Purmale
Ina Purviņa
Vitolds Rācenis
Dzidra Razevska-Upāne
Austra Reine
Marga Reinholds
Silvija Rūtenberga
Gunta Semba
Ilze Šimane
Olga Taylor
Linda Treija
Leo Trinkuns
Aina Urdze
Ieva Vidners
Astra Zemzars
Aija Zichmane

JAUNĀ GAITA

Galvenais redaktors:

Juris Žagariņš
121 Harvard Street
Springfield, MA 01109-3821 USA
juris.zagarins@gmail.com
Telefons 413-732-3803; 413-519-8266

Mākslas redaktore:

Linda Treija <lindatreija6@gmail.com>

Literatūras redaktors:

Vladis Spāre <vladis.spare@gmail.com>

Redakcijas kolēģija un konsultanti:

Dace Aperāne, Voldemārs Avens, Vita Gaiķe, Lāsma Gaitniece, Anita Liepiņa, Uldis Matīss, Maija Meirāne, Juris Šlesers, Lienīte Medne-Spāre, Lilita Zaļkalne

Saimniecības vadītāja:

Tija Kārkle
2804 NE 172nd St.
Ridgefield, WA 98642, USA
tijalaura@comcast.net

JG mājas lapa:
<jaunagaita.net>

Ar autora vārdu, segvārdu vai iniciāļiem parakstītajos rakstos izteiktie uzskati ne vienmēr atbilst redakcijas viedoklim.

Atzīdama demokrātiskās valstīs valdošos preses brīvības principus, *Jaunā Gaita* sekmē dažādu uzskatu publicēšanu.

Pārpublicējot šeit ievietotos materiālus un tekstus, atsaukšanās uz *JG* ir obligāta.

Adrešu maiņas un pastā vai spiestuvē bojātus eksemplārus lūdzam pieteikt Jurim Žagariņam.

PĒRCIET! DĀVINIET! ATBALSTIET!

Latvijā *Jauno Gaitu* meklējiet Jāņa Rozes un Zvaigznes ABC veikalos, NicePlace un Latvijas Okupācijas muzejā. Bibliotēkās lasiet par brīvu!

JAUNĀS GAITAS ABONĒŠANA:

1 gadam: USD 39 = CAD 53 = EUR 35
2 gadiem: USD 76 = CAD 102 = EUR 68

Atsevišķa *JG* numura cena ar piegādi:

USD 10 = CAD 13 = EUR 9

Visās valstīs vienādi, atbilstoši pastāvošajam valūtas kursam

Čeku sūtiet saimniecei Tijai Kārklei, uz čeka uzrakstiet *Jauna Gaita, Inc.*

Ziedojumi no ASV nodokļiem atskaitāmi!

**MAKSĀJUMUS UN ZIEDOJUMUS
VARAT ARĪ NOKĀRTOT JG MĀJAS LAPĀ
<jaunagaita.net> nospiežot pogu:**

JAUNO GAITU VARAT ARĪ PASŪTĪT STĀJOTIES SAKAROS AR MŪSU PĀRSTĀVJIEM:

EIROZONĀ (maksājumi euro valūtā)

Lilita Zaļkalne
Himlabacken 10, Solna, S-170 78, Sweden
e-pasts: <lilita.zalkalns@tele2.se>
Bankas konts: Nosaukums „Ad Notam“
BIC code - NDEASESS
IBAN number - SE32 9500 0099 6018 0766 9708
Īpaši ZVIEDRIJĀ:
Pasta tekošais rēķins: Nosaukums „Ad Notam“
Postgiro konto nr 76 69 70-8

AUSTRĀLIJĀ (maksājumi Austrālijas valūtā)

Imants Līcis
Sidnejas latviešu biedrības grāmatnīca „Rīga“
P.O. Box 457
Strathfield, NSW 2135
Tel.: 02 9744 8500; Mob.: 0405 013 575
e-pasts: <slb_riga@bigpond.com>

IN THIS ISSUE

LITERATURE

More than half of this issue is devoted to belles-lettres written within Latvia proper. Included are selections of poetry from Bārbala Simšone, Andis Surgunts, Reinis Runcis, and Eduards Aivars; short stories are from Andris Habermanis, Mārtiņš Zelmenis, Kristīne Ilziņa, and Monika Zīle.

VISUAL ART

We feature paintings by Anna Baklāne on six pages as well as the cover of this issue. Linda Treija, president of the American Latvian Artists Association (ALMA) describes Baklāne's background and individualistic style.

Vilis Inde, who runs an art gallery in Marfa, West Texas, writes about the phenomenal success of artist Vija Celmins, whose meticulously detailed paintings of ordinary things are selling for millions of dollars.

MUSIC

Jānis Zālītis (1884-1943) was a composer of choral music, director of the National Opera of Latvia, and a leading music critic of his time. Lāsma Gaitniece describes his home in the resort town of Jūrmala, near Rīga, and cites the recollections of some of the intellectuals who gathered there.

ACTUALITIES

Otto Ozols criticizes Latvia's Constitution Protection Bureau (SAB), the parliamentary National Security Commission, and some government ministers for not working more diligently to counter Russian meddling in Latvia's public media and democratic institutions. Otto Ozols is the pen name of independent journalist Mārtiņš Barkovskis, who at the time of this writing is campaigning for a seat in the European Parliament.

BOOKS

Indra Ekmanis, a researcher at the Foreign Policy Research Institute and an editor for Public Radio International, reviews *Dziesmu un deju svētki. Tradīcijas anatomija (Song and Dance Festivals. Anatomy of a Tradition)*, a collectively authored monograph. According to Ekmanis, this book warrants translation into English.

Literary historian Viesturs Vecgrāvis, an emeritus professor at the University of Latvia, reviews the latest book of poems by Māris Salējs.

Our own Lāsma Gaitniece reviews Andra Manfelde's latest novel, *Vēja vīrs un mēs (The Wind Man and Us)*, a fantasy for children and grownups, and Varlam Shalamov's *Kolimas stāsti (Kolyma Tales)* a collection of short stories about life inside the Soviet gulag.

Ojārs Spārītis, president of the Latvian Academy of Sciences, shares excerpts from his introduction to *Laiku nospiedumi (Impressions of Time. the Life of Ilgonis Bērsons in diaries, letters, memories, and pictures)*, compiled by literary historian Madara Eversone. Bērsons is one of Latvia's most important literary historians and critics.

Gundars Pļavkalns (1931-2018) was a poet and an influential critic whose home was in Adelaide, Australia. He published extensively in *Jaunā Gaita* for many decades. Kārlis Ābele and Maija Meirāne share samples of his poetry along with words of remembrance.

BRIEFLY NOTED

Members of our editorial team briefly describe recently published books, cultural events and awards.